دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی
سەرەکی ئەنجومەنی کارگێڕی و سەرنووسەر
مصلح جەلالی

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە

هاوکاری
التضامن

ساڵی ۱۹۷۰ دامەزراوە

پێنج شەممە ۱۹۸٦/۱۱/۲۰ ژمارە ۸٦٦ — ۱۲ لاپەڕە — بە ٥۰ فلسە — الخميس ۱۹۸٦/۱۱/۲۰ العدد ۸٦٦

لەم ژمارەیەدا
- چەند وتارو ڕیپۆرتاژێکی رۆژنامەنووسی دەربارەی لە دایک بوونی پێغەمبەری مەزن (د.خ)و باوەڕدان بە سەرەکی فەرماندە صدام حسین.

دلێرەکانمان تەنگیان بە دوژمن هەڵچنیوە

جەنگاوەرانمان هێزیان لە دوژمن بڕیوە

هەڵۆ نەبەردە ئازاکانمان کە بەردەوام ئازایەتی و جوامێری جەنگاوەرانی عیراقیان بە رژێمی ئێران و هێزە شکستەکەی سەلماندوە جارێکی تر لەم هەفتەیەدا کارێکیان بەدام و دەزگاو کارگاپیشەسازی و نەوتی و بتروکیمیائیەکانی ئێران کردوە کە بەداستان دەگێڕدرێتەوە.

هەڵۆ نەبەزەکان قارەمانانە لە ناوچە پیشەسازیەکانی شارەکانی ئیسفەهان و شیرازو ماەشەهریان داو لە ناویان بردن هەروەها زەبرێکی کوشندەشیان لە دەزگای پتروکیمیائی بەندەر خومەینی وبەندەرمکە خۆشیداوە کە زۆر زەحمەتە بەو زووانە رژێمی ئێران بتوانێ جارێکی تر بەکاریان بێنێتەوە.

نەك هەر ئەمە بەڵکو هەڵۆ ئازاکانمان کون بە کون بە شوێن بنکەو سەربازگەو سەنگەرەکانی دوژمن دا دەگەڕێن و هەر بەرچاویان بکەوێ لەدەست خۆیانی نادەن و لەسەر ئەم شێوازە بنکەکانی پاسدارەکانی خومەینیان لە ناوچەی ئەخوازدا بۆردومان کردو دارو پەردویان بەسەر پاسدارەکانی جادوگەردا داروخاند.

هەروەها هێزەکانمان لە بەرەی فەیلەقی سێیەم و فەیلەقەکانیتردا پەیتا پەیتا بنکەو سەنگەرەکانی دوژمن تۆپ باران دەکەن و لەم هەفتەیەدا چەندین جار ئاگریان لە ئامرازو ئامێرو کەرەسەی جەنگی دوژمن لە بەرەکانی جەنگ دا بەرداوەو چەندین بنکەو سەنگەریان لە ناوبردوەو ژمارەیەکی زۆریشیان لێکوشتوو بریندار کردون.

دوژمنی زەبون کە ناتوانێ رووبەرووی هێزە قارەمانەکانمان لەبەرەکانی جەنگ دا بوەستێ چەندجارێکی تر لەم هەفتەیەدا کەوتەوە کردارە بێشەرمەکانی جارانی و گەلێ شارو ناوچە نیشتەجێکانی تۆپ باران و بۆردومان کردو لە ئەنجام دا چەند هاوڵاتیەك شەهیدو بریندار بوون کە بێگومان ئەمە هەروا ئاسانی بەسەریەوە ناڕواو لە وەختی خۆیدا تۆڵەی لێ دەکرێتەوە.

نەتەوە یەککرتووەکان:

دەوڵەتانی عەرەب لە چەك پێدانی ئەمەریکا بە ئێران دەکۆڵنەوە

پێرێشەو بەڕێز نوری اسماعیل الويس وەکیلی وەزارەتی دەرەوە گەیشتە نیویۆرك بۆ ئەوەی لەو کۆبونەوەیەدا بەشدار بێ کە دەستی دەوڵەتانی عەرەب لە نەتەوە یەککرتووەکان دا لەسەر داوای زانکۆی عەرەبی بەستویانە.

لێکۆڵینەوەکەش سەبارەت بەو چەکە بووە ئەمەریکا داویەتی بە رژێمی ئێران کە ئەمە بەگۆڕانێکی ترسناك دادەنرێ و کردارێکە لەوانەیە درێژە بە جەنگی نێوان عیراق و ئێران بدا، هەروەها لەو رۆڵەش دوان کە قەوارەی زایۆنی لە ناردنی ئەم چەکە گێراویەتی.

ستراتیجی یە زایۆنیەکان:

عیراق دوژمنی راستەوخۆی «ئیسرائیلە»

کاربەدەستانی زایۆنی لە بواری بەرگری دا لە تەل ئەبیب دانیان بەوەدا نا کە (ئیسرائیل) چەك و گوللەی بەرژێمی ئێران گەیاندوە شارەزا ستراتیجی یە زایۆنیەکان کە رۆیتەر قسەکانی راگەیاندن وتویاتە بەردەوامبوونی جەنگ لە نێوان عیراق و ئێران دا لە بەرژەوەندی «ئیسرائیلە»و لە تەل ئەبیب دا سەیری عیراق دەکرێ کە دوژمنی راستەوخۆو پڕ مەترسی زایۆنیەتە.

کبریانۆ گەیشتە ئەسینا

سەرەك کۆماری قوبرس سبیروس کبریانو بە سەردانێك کە دە رۆژ دەخایەنی گەیشتە یۆنان.

سەرەك کبریانۆ لە سەردانەکەیدا گفتوگۆ لەگەڵ ئەندریاس باباندریۆی سەرەك وەزیرانی یۆنان دەربارەی ئاڵ و گۆڕەکانی ئەم دواییەی قوبرس دەکا.

گرتنی ٦١۰۰ کەس لە تاران

رۆژنامەی بولیتیکای یوگۆسلاف رایگەیاند کە پۆلیسی ئێران لە چل و پێنج رۆژی رابوردوودا (٦١۰۰) ئێرانی یان لە تاران دا گرتووە لەبەر ئەوەی لە خزمەتی ئیجباری سەربازی رایان کردوە.

رۆژنامەکە لە هەواڵێکەوە کە ئاژانسی دەنگوباسی یوگۆسلافیا تانیوغ رایگەیاندوە دەڵێ بەڕێوەبەری پۆلیسی تاران داوای لە هەموو ئەو کەسانە کردوە کە خزمەتی سەربازیان لەسەرەو سەریان لە مەڵبەندە سەربازی یەکان نەداوە بە زوویی سەر بدەن و ئەگینا پۆلیس بەرەو خزمەتی ئیجباری راپێچیان دەکا.

لە جەنگێکی گەورەدا.. «موجاهیدینی خەڵك کوشتارێکی زۆر لە هێزەکانی خومەینی دەکا»

لە جەنگێك دا کە رۆژی یەکشەممەی رابوردوو رووی داوە جەنگاوەرانی رێکخراوی موجاهیدینی خەڵك پەنجا کەسی لە هێزەکانی رژێمی ئێران لە گوندەکانی ویرشك لە ناوچەی بانە لە کوردوستانی ئێران کوشتوەو دەمیانیشیان لێ بریندارکردون.

لە بەیاننامەیەك دا نووسینگەی موجاهیدین لە پاریس بڵاوی کردوتەوە دەڵێ رژێمی ئێران لەو جەنگەدا سەدان پاسداری بەشدارکردبوو کە بە هەموو جۆرە چەکێك چەکدار کرابون بەڵام ئەنجام تێکشکان و دوای زیانێکی زۆرو دوای ۱۱ سەعات شەڕکردن بەرەو دواوە رایان کرد.

دوو ملیۆن پەککەوتە لە ئێراندا بەهۆی جەنگەوە

ژمارەی ئەو ئێرانی یانەی کە لە ئەنجامی ئەو جەنگەی رژێمی خومەینی سوورە لەسەر بەردەوامبوونی دژی عیراق پەکیان کەوتوە گەیشتۆتە دوو ملیۆن پەککەوتە.

ئەم هەواڵە ئیستگەی موجاهید لە دەمی یەکێك لە کاربەدەستەکانی رژێمی تارانەوە بڵاوی کردەوەو ئیستگەکە وتی ئەو کاربەدەستە سەرەکی ئەو دەزگایەیە کە پەرۆی دەوترێ دەزگای چاودێری کردن.

کاربەدەستانی ناوبراو نیشانی داوە کە دەزگاکەی ساڵی سەرپەرشتی ٤۰ هەزار پەککەوتەدەکا.

تونس هەڵوێستی خۆی بۆ پشتگیری عیراق نوێ دەکاتەوە

سەرەك وەزیرانی تونس بەڕێز رشید صفر هەڵویستی وڵاتەکەی بۆ پشتگیری کردنی عیراق نوێ کردەوە بەرامبەر ئەو جەنگەی کە بۆ بەرگری لە دەسەڵاتی خۆی و ئاسایشی نەتەوەی عەرەب دژی رژێمی ئێران دەیگێڕێ.

بەڕێز سەرەك وەزیرانی تونس لەوتەیەك دا کە لەکاتی پێشوازی کردنی وەزیری دارایی بەڕێز هشام حسن توفیق دای وتی پێویستە لەسەر هەموو وڵاتانی عەرەب شان بەشانی عیراق بوەستن لەو جەنگە بەرگری یەی داو داوای لە زانکۆی عەرەبیش کرد بڕیارێکی ئاشکرا بگرێتە بەر بەدەرکردنی هەر رژێمێکی عەرەب کە هاوکاری لەگەڵ رژێمی دەست درێژکەری ئێران دا دەکا..

باڵوێزەکانی عەرەب لە چەك پێدانی ئەمەریکا بە رژێمی ئێران دەکۆڵنەوە

پێرێکە سەرەك دەزگا دیپلۆماسیەکانی عەرەب لە یەکێتی سۆڤیەت لە باڵوێزخانەی کۆماری عەرەبی یەمەن کۆبوونەوە لە کۆبوونەوەکەدا لەو هەڵویستە دوان کە لە ئەنجامی چەك پێدانی ئەمەریکا بەرژێمی ئێران و بەتایبەتی لەرێگای قەوارەی زایۆنیەوە دروست بووە.

باڵوێزەکان نارەزایی خۆیان بەرامبەر ئەو هەڵوێستەی ئیدارەی ئەمەریکا دەربڕی کە لەگەڵ هەڵوێستە ئیعلان کراوەکانی ئەمەریکادا ناگونجێ و دەبێتە هۆیەکی یاریدەدەر بۆ بەردەوامبوونی جەنگی عیراق و ئێران کە زیاتر لە شەش ساڵە بەرپابووە.

هەروەها سەرەك دەزگا دیپلۆماسیەکانی عەرەب دەریان خست کە قەوارەی زایۆنی خەریکی پیلانگێڕانێکی ترسناکە بە مەبەسی زیاتر پارچەبوونی خاکی عەرەب و لێك هەڵوەشانی هێزەکانی عەرەب بۆ ئەوەی خۆی بەئاسوودەیی بژی..

وتەی هاوکاری

ئەمەریکا پەردە لە رووی خومەینی هەڵدەماڵێ

کاتێ خۆی کە زۆر لە کاربەدەستانی عیراق و دەزگا راگەیاندنەکانی و رۆژنامەکانی رایاندەگەیاندو بۆ هەموو جیهانیان روون دەکردەوە کە هاوکاری یەکی گەورە لە نێوان قەوارەی زایۆنی و رژێمی خومەینی دا هەیەو ئەم رژێمە لە رێگای زایۆنیەوە زۆر چەکی ئەمەریکایی پێ دەگا زۆرکەس بەلایەوە وابوو کە ئەم قسانە بە مەبەستی پروپاگەندە کردنە دژی رژێمی خومەینی لەبەر ئەوەی کە ئێمە چەند ساڵێکە لە جەنگێکی کوشندە داین و ئەم رژێمە دەستدرێژیکەرە بەسەریا سەپاندوین بەڵام ئێستا دوای ئەوەی بۆ گشت جیهان روون بوە کە راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی پێشووی ئەمەریکا ماکفارلن سەری لە ئەمەریکا داوەو بەبیانوی گفتوگۆکردن دەربارەی بارمتەگیراوەکانی ئەمەریکا لە لوبنان دا چاوی بەگەلێ لە کاربەدەستانی ئەم رژێمە کەوتوەو نەك هەر ئەمە بەڵکو دان پێدانانی ریگان سەر کۆماری ئەمەریکا خۆی و وەزیرەکەی دەرەوەی شۆلتز کە دەڵێن چەکمان بە ئێران داوە هەموو ئەمانە راستی ئەو قسانە دەسەلمێنێ کە زۆر دەمێکە بەلای سەرکردایەتی عیراقەوە گەلێ روون و ئاشکرایە.

هەرچۆنی بێ مەسەلەکەو هەربیانویکی بۆ بدۆزرێتەوە راستیەکە ئەوەیە کە ئەمەریکا بەتایبەتی لە رێگای «ئیسرائیلەوە» چەکی بە ئێران داوەو ئەو بەندو باڵۆرەیی خومەینی و خومەینیەکان لێی دەدەن کە گوایا ئەمەریکا بە (شەیتانی گەورە) دەژمێرن و بەردەوام دژی دەوەستن هەمووی ئێستا ئەمەریکا خۆی پەردەی لە روو هەڵماڵین.

ئەمە لە لایەك لە لایەکی ترەوە ئەمە ئەوە دەگەیەنێ کە ئەمەریکا لەو هەڵوێستە ئاشکرایەی خۆی لای داوە کە پێشتر نوێنەرانی ئەمەریکا لە نەتەوە یەککرتووەکان و کۆڕەکانی تری جیهان دا رایانگەیاندبو بەوەی کە ئەمەریکا لەگەڵ ئەم شەڕەدا نیەو بەهیچ جۆرێ رازی نابێ هیچ دەوڵەتێك چەك بە ئێران بفرۆشێ کەچی ئەوەتا دەردەکەوێ کە خۆی لە دەمێکەوە چەکی دەداتێ کە ئەم کارە ئەوە دەگەیەنێ ئەمەریکا دەیەوێ وەك زایۆنی یەکان جەنگی نێوان عیراق و ئێران هەر بەردەوام بێ..

بێگومان ئەم کارە تازەیە کە بەلای ئێمەوە تازە نیە مەترسی یەکی گەورە بۆ ناوچەی کەنداوی عەرەب دەخولقێنێ و بۆ بەرهەڵستی کردنی پێویستە کردارێکی یەکگرتوانەی بەرامبەر بکرێ و رێنەدرێ زایۆنیستەکان کەڵك لەم کارە چەپەڵەیان وەربگرن کە ئەمە کارێکە نەك تەنها دژی عیراق بەڵکو کارێکە دژی نەتەوەی عەرەب و بەمەبەسی لاوازکردنی هێزو دارایی نەتەوەیە.

گەلی جوامێری عیراقیش کە شەش ساڵ زیاترە لە بەرەکانی جەنگ دا رووبەرووی خومەینیەکان وەستاوەو ئەم جۆرە کارانە کاری تێ نەکردون جارێکیتر لەژێر سەرکردایەتی سەرکردە بەوەفایەکەیدا بەڵێن تازە دەکەنەوە تا دوا هەوڵی رژێمی خومەینی و هاوکارەکانی لە گۆڕنەنێن دەست لە تفەنگ بەر نادەن.

● هاوکاری ●

Institut Kurde de Paris

به بۆنەی ڕۆژی سلێمانیەوە

پیشانگایەکی هونەری وێنەی منداڵان

لە بەردەوامی چالاکیەکانی ڕۆژی پارێزگای سلێمانیداو لە هۆڵی باخچەی ساوایانی سلێمانیو بە سەرپەرشتی بەڕێوەبەرێتی چالاکی قوتابخانەکان بەڕێز صالح زۆراب جێگری پارێزگاری سلێمانی پیشانگایەکی هونەری بۆ وێنەی منداڵان کردوەوە.

لەم پیشانگایەدا بەرهەمی زۆربەی قوتابخانەکانی پارێزگای سلێمانی تێدا پیشان درابوو کە دەست و خامە ڕەنگینەکانی منداڵان نەخشاندبوونی.

هەروەها بابەتەکانی ئەم پیشانگایە بریتیبوون لە خۆشەویستی نیشتمان و وڵات و سروشت و کوردەواریو زەخرەفەو بابەتیتر کە لە ئاستی بیری منداڵان دا بێت.

● لقی سلێمانی ●

گفتوگویەک دەربارێ تەئمینێ لسەر ژیانێ

دەمێ هندەک گیروگرفت یان رویدانێت وەکو مرنێ.. سوتنێ.. لێدانا ئوتومبیلا بۆ مروڤی پەیدا دبن.. مروڤ وی دەمی دێ هزرا تەئمینێ کەت و دێ پسیارا دا ئێرا تەئمینێ کەت..؟

ئەڤجا ژبو زێدەتر شەهرەزابین دکارو بارێت تەئمینێ دا مە ئەڤ چاڤپێکەتنە کر دگەل سەیدا [ریاض احمد محمد] رێڤەبەرێ کومپەنیا تەئمینێ لسەر ژیانێ ل نڤیسیگەها دهوکێ:-

پ - سەیدا تەئمین چییەو کارێ وێ چەوایە؟

ب - بێگومان مروڤ دڤێت هەردەم هزرا پاشە رۆژا خۆ بکەت و هەروەسا هزرا پاشە رژا زاروک و ژن و ملکێ خو بکەت نەهەر بێژین مرن و ژین ب دەستێ خودێ تعالییە..

راستە مرن ئەگەر هات دێ هەرهێت چنکو ئەگەر ئەجەلێ مروڤی بو.. لێ مروڤ یانکو زەلامێ ماڵێ زێدەرێ ژیانێ خەلکێ ماڵێیە لەورا دڤێت مروڤ ڤێ هزرێ بکەت و ژیانا خۆ مسوگەر بکەت دا پاشە روژەکێ بو خوو خێزانا خو پەیداکەت...

چنکو کارەکێ شارستا نییەو کارەکێ مروڤایەتییەو دی مروڤی دویرکەت ژمنەتا هەمی کەسا... ئەڤجا ئەگەر ئێکی بڤێت خو تەئمین بکەت دێ هێتە نڤیسینگەها مەو دێ ئەو بێژیت کا چاواو ب چ قەدەر پارە وی تەئمین دڤێت یان بو چەند سالا وی دڤێت.. چنکو تەئمینا هەی بو پێنج سالاو یا هەی بۆ دەهـ سالاو یا هەی بۆ پازدە سالاو یا هەی بو بیست سالا.. دەمێ ئێکێ خو تەئمین کر هەلبەت ئەم دێ رابین پارا ژێ ستینین ب قسط و ئەڤ قسطە بکەیفا وییە، ئەوی دڤێت ب سالانە و وی دڤێت نیڤ سالانە وی دڤێت هەیڤانەو دەمێ رویدانەک بسەرێ ڤی مروڤی هات نڤیسینگەها مە دێ سێ جارا هندێ پارێ وی دایەمە دەتە خودانێ رویدانێ ودەستێ وی گرت و دێ ژ تەنگاڤیا رزگار کەت و ئەگەر هات و مروڤێ ل ئەنجامێ رویدانەکێ دەست نەما یان پێ یان چاڤ نەما دێ کومپەنیامە ڤانا بو پەیداکەت و ئەگەر نەشیا پەیدا بکەت دێ بهایێ وان پارا دەتێ.. ئو بوزانین ئەگەر هات ئەو مروڤێ خو لنك مە تەئمین کری بەری (دەمێ وی یێ تەئمینێ بدویماهی بێت) تشتەك بسەر هات دیسان دێ کومپەنیا مە پارا دەتە خێزانا وی وەك مەگوتی سێ جارا هندی پارێ وی دای.. ب راستی کارێ کومپەنیامە گەلەك و گەلەك تاوپشکن نەشێم هەمیا دڤێرێ دا خویا بکەم.. لێ یا مەگوتی بتنێ زانینەکا کێم بو مەبەستا ئەوە جەماوەر تشتەکێ ژ سەروبەرێ شولێ کومپەنیامە بزانیت وەهەر کەسێ هێشتا زانین و شەهرەزایی لسەر کارێ کومپەنیا مە بڤێت.. ئەم دئاما دەینە میهڤانداریا وی بکەین و بهێتە دا ئێرێ دا پتر بۆ وی روهن بکەین لدوماهیێ سوپاسیا رۆژناما [هاوکاری] یا خوشتڤی دکەم و من دڤێت ئاشکەرا کەم کو ئەز ژ خویندەڤانێت وێ بێت کەڤن و سوپاس..؟

محمد ئوسمانا

هاوکاری لبارەگایێ پارتا شورەشگێرا کوردستان

لقی دهوک

لڤان روژادا بارەگایێ لقێ چوارێ یێ پارتا شورەشگێرا کوردستان وەکی شلخەکا هنگڤینی مژیول و بکارە و ئەگەرا ڤێ چەندێ ژی ئەوە چنکو لقێ چوارێ یێ پارتێ یێ کەرتەکێ سوپایێ ملی بەرهەڤ دکەت ژ ئەندام و هەڤالێت پارتێ.. ڤێجا

مە ئەڤ چەندە ب دەرفەت زانی کو سەرەدانەکێ ببەینە لقێ پارتا شورەشگێرا کوردستان لدهوکێو چاڤپێکەتنەکێ بکەین دگەل هەڤال «محمد طاهر مسیحا» بەرپرسیارێ لقێ چوارێ یێ پارتا شورەشگێرا کوردستان لدهوکێ:-

- سەیدا مە دڤێت تو بۆ مە بکەیە بەحسێ دەورو پشکداریا ڤێ پارتێ لجەنگا قادسیا صدام دا؟

- پشتی دەستپێکرنا شەرێ تەعدایێ ژ لایێ رژێما خومەینیڤە.. بێگومان هەمی عیراقی بونە ئێك دل و ئێك دەست دا بشێن بەر سینگێ ڤێ رژێما شەرخاز بگرن و ئێکەتیا نیشتمانی لڤێرێ گەلەك دەورێ خودیت و ڤی شەرێ کوردو عەرەب وەهەمی کێماتی کرنە ئێك و مەبەست ژڤێ چەندێ ئەوە دا خومەینیو رەشەکێت وی بزانن ئەو چ جارا نەشێن دەستێ خۆ درێژکەنە سەر عیراقێ.

هەروەسا بەرا نیشتیمانیو نەتەوەییا پێشکەفتنخاز دەورەکێ مەزن دیت ژبۆ کۆمکرناو بەرهەڤکرنا جەماوەرێ ژبۆ جەنگامەیا پیروزو پارتا مەژی وەك ئەندامەك دڤێ بەرەیدا دەورەکێ مەزن دیت ژبو بەرەڤانیێ ژ عیراقا کوردو عەرەبا عیراقا ئوتونومیو دەستکەفتێت مەزن.

ئەڤجا پارتا شورەشگێرا کوردستان گەلەك ب شەهنازیڤە بکارێ خو یێ نیشتمانی رابوو ب هەشت کەرتێت سوپایێ ملی پشکداریا کری د بەروکێت شەرێدا بگرە ژ کەرتێ فەیلەقا ئێکێ و کەرتێ فەیلەقا پێنجێو کەرتێ فەیلەقا دوویێو کەرتێ روژهەلاتا میسان و کەرتێ فاوو بەسرا..

ڤێ گاڤێ ژی مە کەرتەکێ دروستێ هەی نهۆ یێ ل دەڤەرا تەئمیم تەدریبێ دکەت و فێربن، هەروەسا نهو ئەم یێ دوو بنگەها بەرهەڤ دکەین ژ ئەندام و هەڤالێت پارتێ بو هندە دەڤەرێت دیو بئانەهیا خودێ دێ هەر بەردەوامبین لسەر بەرهەڤکرنا کەرتا بۆ بەرەڤانی ژ ئاخا عیراقێ یا پیروز، ئەڤەو ژبلی ئەندامێت پارتا مە چەند جارا «خوینا» پێش کێش کرین بو بریندارێت جەنگا مەیا پیروز و دیسان مە چەند جارا تبرعا کری ب زێرو پارەیو هەردەم ئەم هەمی دئامادەینە بو هەمی کارێت خەباتێو فیداکاریێو ب راستی ب رێکا بەرا نیشتمانیو نەتەوەی یا پێشکەفتنخاز. بسەروکاتیا پارتا بەعسا عەرەبیا یا هەڤپشکی مە شیا ئەم ڤێ دەورێ نیشتیمانی ببینین.

لدویماهیێ ئەز گەلەك بەختەوەرم بشێم ب رێك «هاوکاری» سلاڤێت گەرم و گوڕ بناڤێ خوو بناڤێ ئەندام و هەڤالێت لقێ پارتێ لدهوکێ بهنێرم بۆ سەرکردایەتیا پارت و شورەشێ بتایبەت سەروکێ قوماندار «صدام حسین» ئاڤا کەرێ عیراقا نوی.. عیراقا کوردو عەرەب و کیماتیا.

گەروکێ فەرەنسی «بەندێ» دکورەکیدا

وەصفی حسن
لقی دهوک

ل چار چیوی وەرزی رەوشەنبیری یێ ئێکەتیا نڤیسەڤان و تورەڤانێت کورد تایێ دهوکێ.. ل ئێڤاریا روژا شەمبی رێکەفتا ١٥ ـ ١١ ـ ١٩٨٦ لهولا چالاکیێت خاندگەها کورەك هاتە بەرهەڤکرن ژ لایێ ئێکەتیێڤە بو هێژا (د. یوسف حبی) لسەر گەریانا گەروکێ فەرەنسی (بەندێ) بۆ دەڤەرا کوردستانێ. لپێشیێ سەیدا (عبدالکریم فندی) رێڤەبەرێ کورێ خێرهاتن ب حازرا کرو پیچەك لسەر ژیانا (د. یوسف حبی) ئاخفت و پاشی دەرفەت دا موحازری بۆ خاندنا بابەتێ خو.

د. یوسف ب شێوەیەکێ زانستیو گەلەك ژێهاتی لسەر بابەتی گەروکێ ئاخفت و پاشی کرە بەحسێ گەروکێ فەرەنسی (بەندێ) ئەوێ ل سالا (١٨٨٥)ز هاتیە کوردستانێو بتایبەت چویە دەڤەرا (هەکاری.. جولەمێرك.. وان.. ئامێدیێ.. ئەرادن.. سەرسنك دهوك پاشی مویسل گوت ڤێ گەروکی کامیرەکا مەزن هەبو ب دەوارا دهاتە هەلگرتن و هەروەسا زێرەڤانەك و شەهرەزایەك ژ خەلکێت دەڤەرێ دگەل بون و گوت پشتی ئەڤ گەروکە چویە وەلاتێ خو فەرەنسا ئێکسەر ئەڤ تێبینیو هزرو بیرێت خو بێت رامیاریو کومەلایەتی لسەر مێژوو شوینەوارو خەلکێ دەڤەرێ وەك کتێب چاپکراو تشتێ گرنك ڤی گەروکی کری ئەوە وی (١٠٠) وێنە بێت گرتین ب کامیرا خو لسەر هەمی بابەتا (جل و بەرگێ وی سەر دەمیو خارن و چەك و ئافاهییو رەوشتێت وی سەر دەمی) وبێ گومان ئەڤ وێنە گەلەك تشتەکێ ژێهاتیو دگمەنە.

هەروەسا د. یوسف دیارکر زیرەکیا ڤی مروڤی کا چاوا ژ فەرەنسا هاتە کوردستانێ ل وی سەردەمی، چنکو بەری وی هندەك گەروك هاتنە کوشتن لدەڤەرێ!!

دیسان دکتوری ب درێژاهی ئەو هزرو بیروو بینێت وی گەروکی خاندن بۆ حازرا.

لدویماهیێ دکتوری مزگینەکا هەژیدا حەزێکەرێت پەیڤا کوردیو گوت بئانەهیا خودێ لڤان نێزیکا دێ گەریانا ڤی دکتوری بۆ دەڤەرێ ببتە کتێب و کەڤتیە بازاری.

پشتی د. یوسف ژ خاندنا بابەتی بدیماهی هاتی.. سەیدا عبدالکریم دەرگەهێ گفت و گوێ ڤەکرو هەردوو هەژییا «انور محمد طاهرو خالد حسین» کەفتنە ئاخفتنێ دگەل دکتوری.. پاشان دکتوری بەرسڤا هەژمارەکا دی ژ پسیارێت حازرا دا. هوسانێ ئەڤ کورێ پڕمڤا بدیماهی هات پشتی (سەعەت و نیڤا) کێشایو هەژمارەکا مەزن ژ جەماوەریو بەرپسیارا حازربون. ئومێدەوارین ئێکەتیا زێرین - ئێکەتیا نڤیسەڤان و تورەڤانێت کورد تایێ دهوکێ - مەو تیهنێت پەیڤا کوردی ژڤان رەنگە کورا بێ بەهر نەکەت.

لە چالاکیەکانی لقی دەزگاکەمان لە سلێمانی پیشانگایەکی تایبەت بۆ هونەرمەند کارزان ئیسماعیل

لە چوارچێوەی چالاکیەکانی لقی دەزگاکەمان دەزگای رۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی لە سلێمانی سەرلەبەیانی ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ١٩٨٦/١١/١٥ پیشانگای یەکەمی بۆ کارە هونەرییەکانی هونەرمەند کارزان ئیسماعیل لە هۆڵی مۆزەخانەی سلێمانی بەڕێز مامۆستا معتصم رشید بەڕێوەبەری مۆزەخانە پێشانگاکەی کردەوە، ئەم پێشانگایە ماوەی هەفتەیەك دەخایەنێت کاتێ خۆت لەبەردەم کارەکانی هونەرمەنددا دەبینیتەوە هەست دەکەیت مرۆڤ بەشی زۆربەی زۆری تابلۆکانی گرتوەتەوە بەڵام کە لێیان ورد دەبیتەوە مانایەکی قوڵ دەگەیەنێت لەبەکارهێنانی هێڵ و ڕەنگەکان دا، هەر بۆ زیاتر ناساندنی هونەرمەندو کارەکانی سەرەتا وتی:

- پەنجەی ڕەنگینی هەموو نیگارکێشێکی ڕاستگۆ لە هونەرەکەیدا ڕاهێنراوە بۆ دەربڕین و نەخشاندنی ئازارەکانی مرۆڤایەتی، هەر لەم بۆچوونەوە لە ناوەرۆکی بەرهەمەکانم دا کە نزیکەی پێنج پایز دەگرێتە خۆی هەوڵم -اوە لەم قۆناغەم دا دەربڕین بخەمە ژێر دەسەڵاتی 'هێڵ'، ڕەنگەوە وەك لەوەی زیاتر بە بابەت پیشانی بدەم لەبەر ئەوە دەبینین پۆرترێت بەشێکی زۆڕ لە بەرهەمەکانم دا داگیرکردوە لەگەڵ ئەوەش دا بەدووبارە کردنەوەی دانانێم چونکە لێکۆڵینەوەو ڕاهێنان بناغەی هەموو هونەرێکی پوختەیە.

+ دەربارەی سەرەتای دەست پێکردنی وێنەکێشان و هۆی هەڵبژاردنی پۆرترێت بەشێوەیەکی سەرەکی لەم پیشانگایەدا وتی:

- هەر لە منداڵیەوە خولیای وێنەکێشانم هەبوو بەڵام خوێندنم لە پەیمانگا زیاتر بووبە هاندەرم و توانیم برەو بەکارەکانم بدەم و بە تەواوی لە هەموو بوارەکانی هونەری وێنەکێشان بگەم هەر بۆیە لەم پیشانگایەدا زۆربەی کارەکانم پۆرتریتی گرتوەتە خۆ نەك وەك بابەت بەڵکو بۆ دەربڕینی ڕەنگ و هێڵ لە تابلۆکان دا.

+ هەندی لە تابلۆکان وەرگیراوە ئایا ئەمە کار ناکاتە سەر داهێنان و لە هونەرمەندەکان کامیان کاریان تێ کردوویت؟

- شتێکی ئاشکرایە هەموو هونەرمەندەکان سەرەتای دەست پێکردنیان لە لاسایی‌کردنەوەوە بووەو وەرگرتنیش هەروەك بەکاریان هێناوە.

لە هونەرمەندە جیهانیەکان ڤان کوخ و رامبرانت و هونەرمەند رووسیەکان و لە عەرەبیەکان فائق حسن و لە هونەرمەندە کوردەکانیش محمد عارف و عبدالله رسول کاریان تێکردووم.

+ ئاواتت چییە؟

- ئاوانم ئەوەیە ئەم پیشانگایە سەرەتایەك بێت و لە داهاتوودا ڕێگەیەکی تایبەتی بگرمە بەرو مۆرکی خۆی پێوەبێت و دووربێت لە هەموو لاسایی‌کردنەوەیەك ئەوەی شایانی باسە ئەم پیشانگایە ٤٣ تابلۆی گرتبویە خۆی کە بەرەنگی ئاویو ڕەنگی پاستیل و هێڵکاری کێشرا بوون.

کورتەیەکی ژیانی هونەرمەند:

- ساڵی ١٩٦٥ لە سلێمانی لەدایك بووە

- ساڵی ١٩٨٢/١٩٨٣ لەپەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی وەرگیراوە.

- ئێستا قوتابی پۆلی پێنجەمی وێنەیە لەپەیمانگاکە.

- ساڵی ١٩٨٥ ـ ١٩٨٦ بەشداری فیستڤاڵی ساڵانەی پەیمانگای کردوە.

کۆنگرەی یەکەمی ئەمینداریتی کاروباری کۆمەڵایەتی

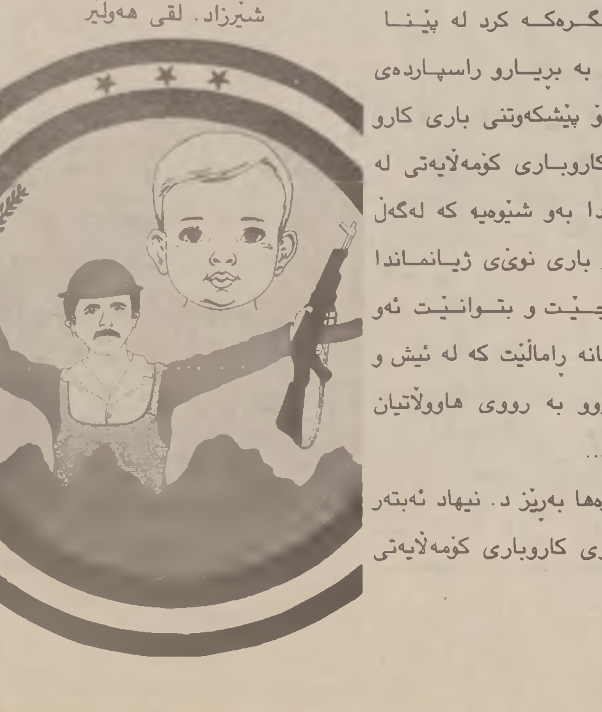

شێرزاد. لقی هەولێر

لە ژێر دروشمی «کاروچاودێری کەومەڵایەتی ئەستوونی ئاواتی مرۆڤی نوێیە لە عیراقی سەرکەوتوودا»و بە ئامادە بوونی بەڕێز مامۆستا بەکر پشدەری وەزیری کارو کاروباری کۆمەڵایەتیو مامۆستا سیروان جاف سەرەکی ئەنجوومەنی ڕاپەڕاندنی ناوچەی کوردستان و ژمارەیەکی زۆر لە لێ پرسراوان، وە لە هۆڵی ئەمینداریتی گشتیی کاروباری کۆمەڵایەتی، دەست کرا بە بەستنی یەکەم کۆنگرەی ئەمینداریتی گشتیی کاروباری کەومەڵایەتی.. کۆنگرەکە بە خوێندنەوەی چەند ئایەتێك لە قورئانی پیرۆزو وەستان لە سەر گیانی پاکی شەهیدان کرایەوەو د. نافع ئاکرەیی ووتەیەکی بەخێر هاتنی پێش کەش کردو پاشان مامۆستا سیروان جاف سەرەکی ئەنجوومەنی ڕاپەڕاندن ووتەیەکی داو تیایدا سڵاوی کارگێڕانی ناوچەی کوردستانی پێش کەش بە. کۆنگرەکە کرد لە پێنا گەیشتن بە بڕیارو راسپاردەی بەجێ بۆ پێشکەوتنی باری کارو رووی کاروباری کۆمەڵایەتی لە ناوچەکەدا بەو شێوەیە کە لەگەڵ گۆڕان و باری نوێی ژیانماندا بگونجێت و بتوانێت ئەو گیروگرفتانە ڕامالێت کە لە ئیش و کاردا ڕوو بە ڕووی هاووڵاتیان دەبێتەوە..

هەروەها بەڕێز د. نیهاد ئەبتەر ئەمینداری کاروباری کۆمەڵایەتی لە کۆنگرەکەدا ووتەیەکی پێش کەش کرد لە دەوری ئەم ئەمیندارێتییەی ڕوون کردەوە لە ڕووی پێش کەش کردنی ڕادەی خزمەتگوزاری بۆ هاووڵاتیان و دیارترین ئەو چالاکییانەی کە لە دام ودەزگا خزمەتگوزارییەکان پێش کەش دەکرێن و بایەخ دانی تەواو دەنوێنێ لە خزمەتی ئەرکی ئەمیندارێتی کاروباری کۆمەڵایەتی.. ئینجا مامۆستا بکر پشدەری وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتی ووتەیەکی ئاراستە کرد کە تیایدا پەنجەی بۆ ئەو گۆڕانە گەورەیە کرد کە لە ژیانی هاووڵاتیاندا لە ئەنجامی بایەخ دانی گونجاو بە دام و دەزگاکانی ئۆتۆنۆمی هاتۆتە دیو سەرباری جەنگ هێشتا هەموو مانایەکی گەشەسەندن و بنیات نان بەردەوامە..

هەروەها بەڕێزی لە ووتەکەدا ئەوەی دەرخست کە بڕیارو ڕاسپارەدی کۆنگرە کە پێویستە بەشداربوونی فراوان بکات لە پێشکەوتنی کاروباری چاودێری کۆمەڵایەتیو تەگەرە نەهێشتن بۆ پێش کەش کردنی هەموو تواناو ووزەیەك لە پێناو هاووڵاتیان ئەوی شایانی باس بێت، کۆنگرەکە لە ماوەی دوو ڕۆژدا، چەند لێژنەیەکی پێك هێناو دەستی کرد بە کاروبارەکانی خۆی کە لە نێوان باس و گفتوگۆو بڕیارو راسپاردەکانی توانی گەلێك ئەنجامی چاك بداتە دەستەوە..

هەروەها جگە لەو باس و لێکۆڵینەوانە، چەند چالاکییەکی هەمەرەنگ پێش کەش کرا، لەوانە تابلۆی شەهید لە لایەن قوتابیانی ئامۆژگای کەروڵاڵ و چەند چالاکییەکی دام و دەزگا کۆمەڵایە تیەکان و، دەرکردنی ڕۆژنامەی کۆنگرە....

Institut kurde de Paris

بهەلکەفتنا جەژنا دایکبونا پێغەمبەریو روژا باوەری پێئینانێ-

جەماوەرێ پارێزگەها دهوکێ پەیمانێ نوی دکەتەڤە بۆ سەروکێ قوماندار

لئیڤاریا روژا ١٤ - ١١ - ١٩٨٦ جەماوەرێ دهوکێ ژ پالەو جوتیارو قوتابیاو ماموستاو ئافرەتاو فەرمانبەرا.. هەمیا پێکڤە قەستا مزگەفتا سەروکێ قوماندار کر ژبو سازکرنا ئاهەنگەکا ئایین بهەلکەفتنا جەژنا ژ دایکبونا پێغەمبەرێ مەزن (س.خ)

لپێشوازیا جەماوەری راوستابون بەرێز (نامق رقیب سورجی) پارێزگارێ دهوکێو هەڤال (طارق کاف) رازگرێ لقێ دهوکێ یێ پارتا بەعسا عەرەبیا هەڤپشك و هەڤال ئەندامێت لقیو هەژمارەکا بەرپسیارا. لپێشی سەیدا ملا شریف دوسکی گوتارەك خاند خیرهاتن کر بە حازراو کرە بەحسێ دیروکا دایکبون و ژیانا پێغەمبەریو بەحسێ چاڤدێریا پارت و شورەشێ بۆ دەزگەهـ و بیرەوەریت ئایینی لعیراقێ.

پاشان دەستەکەکا مەلا بێت دهوکێ چەند شیعرو مەدیحە بڤێ هەلکەڤتنێ گوتن.. پشتی ئەڤی ئاهەنگا پیروز بدیماهی هاتی ئەڤی جەماوەرێ بەرفرەهـ قەستا بارەگایێ لقێ پارتێ کر دا باوەریێو پەیمانێ نوی کەنەڤە ب سەروکێ قوماندار صدام حسین.

ئو لبارەگایێ لقێ پارتێ بەرێز (نامق رقیب سورجی) پارێزگارێ دهوکێ و هەڤال (طارق کاف) رازگرێ لقێ دهوکێ یێ پارتێو هەڤال ئەندامێت لقێ پێشوازیا ڤی جەماوەرێ مەزن بون، ئو پشتی هەڤال رازگرێ لقێ پارتێ لدهوکێ گوتارا پارتا قوماندار خاندی.. جەماوەرێ دهوکێ بهەمی چین و تەختا ڤە جارەکا دی ژ دل و گیان سوزو پەیمان و بەلێن بۆ سەروکێ خەباتکەر صدام حسین نوی کرنە ڤەو حازربونا خو یا فیداکارانە دیار کر کو بچنە بەروکێت شەری دژی دوژمنێ خومەینی یێ چەپەل و تەعدا کەر. ئەڤەو یا پێتڤی گوتنێ ئەوە ئەڤ ئاهەنگە لقەزا سێمێلێو قەزا ئامێدیێو قەزا زاخو ژی هاتبونە کرن و جەماوەرێ قەزا ژی سوزو پەیمان بۆ سەروکێ قوماندار (صدام حسین) نوی کرنەڤە بهەلکەفتنا روژا باوەری پێ ئینانێ.

وصفی حسن
لقی دهوك

پیرۆ:

. سەرۆك گارسیاو دوارۆژی پیرۆ .

لە کۆتایی مانگی تەمموزدا، سەرۆکی ئەو:

«ئالان گارسیا - ٣٦» بوو بە سەرۆك کۆماری «پیرۆ»و شوێنی سەرۆك «بیلاوند تیری» سەرۆکی پێشووی پیرۆی گرتەوە. گارسیا ئەندامە لە پارتی «بەرەی میللی شۆرشگێر»دا کە پارتێکە لە پارتە چەپڕەوەکان لە ساڵی ١٩٢٤دا لە لایەن «فیکتۆر دول هاریا» دامەزراوە. ووشەی «ئەبرا» ڕەمزی ئەم پارتەیە کە مانای «هاوپەیمانیەتی میللی بۆ بەربەرەکانی هێزە بەکرێگیراوەکانی ئەمەریکا» دەگەیێنێ. لە خواستەکانی ئەم پارتەدا: جێبەجێ کردنی یەکێتی‌ی سیاسی لە نێوان دەوڵەتەکانی ئەمەریکای لاتینیداو خۆماڵی کردنی کارگەو پرۆژە گەورەکانی پیرۆو ڕزگار کردنی نۆکەندی پەنەما.

ئەو پارتە لە ڕۆژی دامەزراندنیدا بایەخی بە ڕۆڵی جەماوەرو دەربڕینی خواست و داواکانی داوە، لەبەر ئەم هۆیانەشدا خەڵکێکی یەکجار زۆری لە هەژارو بەلنگازەکانی پیرۆی لە دەوری خۆی کۆکردۆتەوە.

دامەزرێنەری ئەم پارتە هانی گشت وڵاتەکانی ئەمەریکای لاتینی دەدا بۆ ئەوەی دژی ئیمپریالیزم خەبات بکەن بۆ ئەم مەبەستەش بە هەڵەتێکی گەورە هەست لە پێناو پەرەپێدان بە سەرمایەداری نیشتمانی لە ژێر سەرپەرشتی دەوڵەتداو داوای کرد کە سامانی وڵات بە شێوەیێکی سۆشیالیستانە بەسەر هاووڵاتیانی پیرۆ دابەش بکرێت.

لێپرسراوان و دامەزرێنەرانی ئەم پارتە بایەخێکی گەورەیان بە جەماوەری قوتابیان و جووتیاران و کرێکاران داوە بۆ هێنانە دی‌ی هەر گۆڕانکاییێکی شۆرشگێڕانە لە ژیانی وڵاتدا.

ناوی ئەم پارتە بە ناوی قەشە «فیکتۆر» دەبەسترێتەوە، قەشە فیکتۆریش گەلێ ساڵی لە ژیانی خۆی لە بەندیخانەدا بردەسەرو تووش ئەشکەنجەو ئازارو دەردەسەری‌و دوور خستنەوە بووە. بۆ نموونە: بۆ ماوەی چوار ساڵ ١٩٥٠ - ١٩٥٤ پەنابەر بوو لە بالوێزخانەی کۆڵۆمبیادا.

ئێستاش هەنگاوی هەرە سەرکی‌ی سەرۆك «گارسیا» ئەوەیە: سەر لەنوێ پارتەکەی خۆی ڕێك بخات و پەنا بۆ ئەو کادیرانە ببات کە وڵاتیان بەجێ هێشتبوو یا خود وازیان لە سیاسەت هێنا بووە ڕوویان لە ئەدەب و نووسین کردبوو.

ئهمە لەسەر ئاستی پارتدا، پارتی «ئەبرا»و لە بواری ئابووریشدا، باری ئێستای پیرۆ جێگای باوەڕی نی‌یە، بە تایبەتی دوای تەنگ و چەڵەمەی ئابووری کە لە ساڵی ١٩٧٩دا دەستی پێ کردو وڵاتی تووش قەرزێکی یەکجار گەورەو زۆر کرد. ئەم کەلێنە گەورەیەش، پڕکردنەوەو چارەسەرکردنی کەوتۆتە سەر ئەستۆی حکومەت و پارتی سەرۆك گارسیا. کە پتر لە جارانیدا هاوکاری لەگەڵ وڵاتە دراوسێکانی پیرۆ دەکات بۆ هێنانە دی‌ی بارێکی باشتر، جگە لە هەوڵدان بۆ زۆر کردنی بەرهەم و ناردنی بۆ دەرەوەی وڵات.

شیاوی باسە، پیرۆ بە شێوەیێکی سەرەکی پشت بە کشتوکاڵ دەبەستێت کە بە ئەستوندەگی ئابووریی پیرۆ دادەنرێت و ڕاژەی کرێکار لەم بوارەدا ٦٤٪ دانیشتوانی وڵاتەو ٢٩ ملیۆن دۆلاری وەك «دراوی بەسەنگ» بۆ وڵات مسۆگەر دەکات لە ئەنجامی فرۆشتنی دانەوێڵەو قاوەو مۆزو شتی تریش. هەر چەندە بەڕێوەبردنی ئابووری بەچاوڕا دیارە سەختی‌و کۆسپ و تەگەرەی لە پێش دا بێت، بەڵام کارو کردەوەکانی «گارسیا» لە پێناو بارێکی باشتر هێندێك لە ئەشکەنجەو ئازارەکانی چینە هەژارەکانی کەم دەکاتەوە. ئەو چینانەی چەندەها ساڵ لە ژێر باری ستەم و چەوساندنەوە دەژیان.

عبدالغني علي يحيى
ئامادەی کردووەو کوریویەتی بۆ کوردی

تابلۆی سەرکەوتن

کمال امین سمین

گەلی عیراق شانازی بەجەنگاوەرانی دلێر ئەکات شانازی بەرۆڵەکانی صدام حسین ئەکات ئافرەت و پیرو منداڵ بەشداری وێنەکێشانی تابلۆی سەرکەوتن ئەکەن.. سەرکەوتنی سوپای عیراقی مەزن لەبەر پەچدانەوەی گەردەلولی زەردی خومەینی‌و پاراستنی ئاوو خاکی عیراق.. پاراستنی دەسکەوتە مەزنەکانی شۆرش، پاراستنی دووا ڕۆژی پرشنگدار...

هەروەك چۆن دانیشتوانی بەسرا دڵی خۆیان بۆ سەربازانی صدام حسین کردۆتەوە.. ڕەشماڵیان لە شەقامەکاندا هەڵداوەتەوە بۆ پێشوازی کردنی سەربازانی هەق و دابین کردنی هەموو پێویستیەك لەخواردەمەنی‌و مێوەجات و چا.. هتد..

کە ئەمەش نیشانەی شانازی کردنە بە جەنگاوەران.. نیشانەی هاوکاری کردنی گەلی عیراقە لەپێناو پاراستنی گیانی سەرکەوتن و خاکی پیرۆزی نیشان.

شاری سلێمانی خۆشەویست وەکوو بەسرا سفرەی خۆراك بۆ جەنگاوەران ئەرازێنێتەوە. پێشوازی جەنگاوەران ئەکات. با خومەینی فێڵبازو بەناسنامە عەرەبەکان ئەسەدو قەزافی مرۆڤی نوێی عیراق ببینن کە هەموویان بەکوردو عەرەب و کەمایەتیەکانیەوە چۆن یەك ڕیز وەستاون و دەست لەناو دەست بەرگری لەعیراقی ئازیز ئەکەن.

با ئاخوندە دەبەنگەکان تەماشاکەن چۆن گەلی کوردمان بەرگری لە ئۆتۆنۆمی ئەکات.. بەرگری لەدەسکەوتەکانی شۆرش ئەکات..

شانازی بەلەشکری ئازاو دلێر ئەکات شانازی بەسوارچاکی تێکۆشەر صدام حسین ئەکات..

با ئەم تەڵەکەبازانە بێن سەیرکەن بێچوە شێرەکان چۆن بەرگری لەچیا کەشەکانی کوردستان ئەکەن..

مێژوو بە شانازیەوە بەپیستی زێڕین لەلاپەرەکانیا قارەمانێتی گەلی عیراقی مەزن تۆمار ئەکات..

ئەو گەلەی بەباوەڕێکی بەهێزو ورەیەکی بەرز سەربەرزی‌و شکۆمەندی پاراست..

ئەو گەلەی ڕۆژی پرشنگداری عیراقی پاراست.. ئەو گەلەی خەندەی سەر لێوی منداڵەکان و شەرەف و ناموسی پاراست...

ئەمەیە گەلی عیراق، ئەمەیە مرۆڤی نوێی عیراق.. مەحالە دوژمن بتوانێت زەفەری پێ ببات.. بەڵام خومەخینی کرێگیراو کە ئارەزووی بەکوشت دانی گەلانی ئێرانە، ڕق و کینەی بەجارێ چاوی کوێر کردووە... ڕۆژی ڕووناکی عیراق نابینێت..

سڵاو لە جەنگاوەران..

سڵاو لە گەلی عیراق..

پاکستان...

ئایا گەلای بەرهەڵستکاران دەستی بە وەرین کردوە؟!

بەنازیر بۆتۆ سەرەکی بەرهەڵستکارانی پاکستان وتی «ستراتیژیەتمان لەم کاتەدا ئەوەیە کە راستیەکی گرنگ بسەلمێنین ئەویش ئەوەیە کە بەرهەڵستکاران لەناونەچووەو لەناویش ناچێ» ئەم وشانە بەڵگەن بۆ هاتنە خوارەوە لەو ئاواتە گەورەیەی خاتو بۆتۆ بۆ دوورخستنەوەی سەرەکی ئێستا ضیاءالحق لە فەرمانڕەوایی بەتەواوەتی.

ئەمەشی کاتێك بۆی دەرکەوت کە زانی مەسەلەی روخاندنی رژێمی سەرەك وەزیران محمد خان جوینجو زۆر ئاسان نییە کەوای دادەنا لە کاتی ڕاپەڕینەکەی هاوین دا ئەمەشی وا بۆ دەرکەوت کە هەڵبژاردن داواکارییە سەرەکیەکەی بوو لە پایزی داهاتوودا شتێکی دوورە لە بەجێهێنان لەلایەکی ترەوە وا دەردەکەوێت کە خاتو بۆتۆ دەستی‌کردوە بەکار بەپێی ستراتیژیەتێکی نوێ دەست دەکات بە جەنگێکی داچۆڕاندنی ڕامیاریانەی درێژخایەن لە جیاتی هێرش بردنەسەر قەڵا سەختەکانی دامەو دەزگاو ڕووبەڕوو وەستاندیان.

ئەم ئەنجامانەش خەریکە دەردەکەوێت یەکێ لەوانەش ئەو لێدانەبوو کە دای لە باڵی بەرهەڵستکاران پاش ئەو دابەش بوونە گەورەیەی لەناو ڕیزەکانی حزبی گەلی پاکستان دا ڕوویدا کە خاتو بۆتۆ سەرەکیەتی، ئەوەبوو غلام مصطفی جاتوی جیابوویەوە لە حزبی گەل و حزبی گەلی نیشتمانی دروست کرد کاتێ خاتو بۆتۆ لە کۆتایی ئابی ڕابووردوودا لە بەندیخانە حوکمەکەی بەسەر دەبرد، جاتویش یەکێك بوو لە دۆستە نزیکەکانی باوکی.

ئەو شتەش کە دڵ خۆش کەر نییە لەم بارەیەوە ئەوەیە کە زۆربەی سەرکردە ناودارو سیاسیەکانی پێشوو چونە ناو حزبە نوێکەوەو هەروەها کۆمەڵێکی زۆر لە کرێکارانی ڕاکێشا بۆ حزبەکەی کە حاڵەتی نوێیان پێخۆش بوو هەروەها کۆمەڵێك لە موڵك دارەکانی ناوچەی سندیان لەگەڵ دا بوو، لەگەڵ ئەمانەش دا کۆمەڵێك (مەنفەعتباز) هاتونەتە ناویەوە کە وایان داناوە جاتوی جێگرێکی باشە بۆ سوپاو بازرگانە گەورەکان ئەگەر هاتوو ڕژێم سەرکەوت.

لێدانێکی‌تر کە ئاواتی خاتو بۆتۆی دوورخستەوە لەم ماوەی پێشووەدا ئەوەبوو کاتێ مخدوم فالقوزامانی لێپرسراوێتی ناوچەی سندی گرتە دەست لە جیاتی جاتوی پێش پێنج مانگ، ئیستیقالەیەکی کوتوپڕی پێشکەش بە خاتو بۆتۆ کردو نارەحەتی خۆی دەربڕی بەرامبەر ئەو شێوە ئۆتۆکراتیانەی بۆتۆ گرتبویە بەر هەروەها تێبینیشی کردبوو دەربارەی لقی حزبی گەلی پاکستان لە بنجاب دەربارەی نەڕۆیشتنی کاری حزب لەم ناوچە گەورەیەدا وەکو بیری‌و تێگەیشتنی خۆی دەربارەی نیشتمانپەروەرانی ناوچەی سند.

ناوچەی سندیش کە پایتەختەکەی کەراچی‌یە تا ئێستا بە یەکێ لە ناوچە گەشەسەندوەکانی وڵات دەژمێرێت، هەروەها یارمەتی‌و هاندانی ڕاپەڕینەکەی خاتو بۆتۆ لە مانگی ئابی ڕابووردوودا نرخێکی زۆر کەوت لەسەری‌و بە بەردەوام تووشی ڕووداوی جۆراو جۆر دەبێت بەهۆی ئەو هێرشانەی هێزی سوپاو پۆلیس دەیبەنە سەر ناوچەکە دژی یاخی‌بووە ڕێگرەکان.

ئەم کۆمەڵەش وا تێدەگەن کە دیموکراتیەت یەکەم شتە پاکستان ڕزگار کات لە دابەش بوونێکی چاوەڕوان کراو بەڵام بۆ گەیشتن بە فەرمانڕەوایی خاتو بۆتۆ پێویستی بە یارمەتی‌و کۆمەك دانێکی گەورەیە لە ناوچەی بنجاب، بەڵام ستراتیژیەتە نوێکەی کە بریتیە لە جەنگێکی لەسەرخۆو درێژخایەن و زیاتر ئاگری دابەش بوونی حزب خۆش دەکا لە هەردوو ناوچەی بنجاب و سند.

لە ڕاستی‌دا وا دەردەکەوێت کە دابەش بوونی‌تر ڕووی‌دا بێت لە بزوتنەوەی چارەسەرکردنی دیموکراتیەت دا کە بووەتە خێوەتێکی سەرەکی بەرهەڵستکاران بەگشتی‌و وا دەردەکەوێت کە خاتو بۆتۆ زیاتر حەزی بە یارمەتی‌دان هەیە هەر لە سەرەتای ئەم ساڵەوە.

لەم دواییەدا یەکێك لە سەرکردە ناوخۆییەکانی حزب بە ناوی (اسغارخان) لە حزب دەرچوو کە مارشاڵێکی کۆنەو بە بزوتنەوەی چارەسەرکردنی دیموکراتیش دەرچووە، واش چاوەڕوان دەکرێت کە بەم زووانە هەندێکی‌تر دەرچن، ڕەخنەگران لە خان دەڵێن بە خیلی بە خاتو بۆتۆ برد بۆیە وای کرد.

بەڵام بزوتنەوەی چارەسەرکردنی دیموکراتیەت ئێستا هەوڵ دەدات بارستایی بگێڕێتەوە لەناو ڕیزەکانیدا ئەویش بە سەرنج ڕاکێشانی بۆ هەندێ بابەتی کات وەك پێداگرتن لەسەر بێ‌ئیشی‌و خراپەکاری کە وڵات تووشی بووە، بەڵام لەگەڵ ئەمانەش دا نزیك گەوتنەوە لەم پرسیارانە ترسی هەیە ئەویش زۆربوونی ناکۆکی لەناو ئەو حزبانەدا کە بزوتنەوەکەیان لێ‌پێك هاتووە کە تاکە زەمینەیەکە بۆ بەرەنگاربوونی سەرەك ضیاءالحق و داواکردنی هەڵبژاردنێکی سەربەست.

لە ڕاستی‌دا ڕژێمی پیاکستان نوقمی تەنگوچەڵەمەیەکی زۆر بووە کە باری وڵاتی گران کردوە، بەڵام وەك دەردەکەوێت خاتو بۆتۆ سەرەکی بەرهەڵستکاران لەم کاتەدا بەشێکی گرنگ نییە لەو تەنگوچەڵەمانە.

هێرش محمد امین کردوویەتی بە کوردی
لە ڕۆژنامەی (الثورة)ی وەرگیراوە ڕۆژی ١٩٨٦/١١/٤

• هەڵویست •

بەرێگاوە

لە یەکێ لە بەرەکانی جەنگ دا، لە کوردستانی ئازیزدا دەگەڕاینەوە، دووای ئەوەی شەوێکی ڕۆژنامە نووسی مێژوویی‌مان لە نێوان سەربازی قارەمانەکانمان و ڕۆڵە کوردە چەکدارەکان بەسەر برد.. لە چەقی ڕێگایەك دا وەستابوو... زەلامێکی بەبالاچووی سەرو ڕیش بەفرینی، بەخۆی‌و تفەنگەکەی دەستی چاوەڕوانی ئۆتۆمبیلێکی دەکرد بیگەیەنێتە سەنگەرەکانی دواوە..

هەر ئەوەندە لە تەکمان ڕوونیشت و بەخێرهاتنمان کرد.. هەر لە خۆیەوە، بە زەردەخەنەیەکی پڕ لە هیواو بزەیەکی پڕ لە شانازی دەستی کرد بە گێڕانەوەی ئەو داستانە مەزنەی کە عیراقیەکان لە چەند ڕۆژی ڕابووردودا لەسەر چیاکانی کوردستان دژ بە فارسە شەڕخوازەکان تۆماریان کرد..

لێم پرسی: خاڵۆ تۆ کێیت؟ خەڵکی کوێی؟ چۆن بەو تەمەنە چەکت هەڵگرتووە؟

وەکو حەز بکا ئەو پرسیارەی لێ‌بکەم، هەر زوو وەڵامی دایەوە: ڕۆڵە من خەڵکی ئەو گوندە کچکەلانەیەم کە ئێران هێرشی هێناوەتە سەر.. پێشتر چەك هەڵگر نەبووم، بەڵام لەگەڵ ئەو پەلامارە دڕندانەیەی کە ئێران دەیکاتە سەر خاك و وەتەنمان، دەیەوێ گوندەکەم بسوتێنێ‌و منداڵەکانم دەربەدەر بکا.. من و هەموو خەڵکی گوندی، تەنانەت خەڵکی هەموو ئەو ناوچەیە داوامان کرد چەکمان بدەنێ.. ئێستاکە ئێمە شان بەشانی سوپای قارەمانمان بەرگری لەم خاکە دەکەین.. بەرگری لە بوونی خۆمان دەکەین..

(بێ ئەوەی پرسیارێکی تری لێ بکەم) ئەی پێم ناڵێی گەر من بەرگری لە گوندەکەی خۆم نەکەم کێ بەرگری لێ بکا؟

هەردوو چنگی توند لە باسکی تفەنگەکەی گیر کردبوو، خوێن لە دەمارەکانی‌دا پەنگی دەدایەوە وەکو تینێکی گەورەی تۆڵە سەندنەوە لە ناو خوێنی‌دا سوور بخوا گوتی:

پیاو بۆ ڕۆژێکی وەکو ئەمڕۆ نەبێ بۆ کەی باشە؟!

ئێمە ڕووی ئەوەمان نی‌یە ئێمە هەبین و کەسانی‌تر بێن ئێمە بپارێزن... پیاشان تا ئێیە بەو دەستانەی خۆمان تۆڵە نەکەینەوە چۆن تێنوویەتیمان دەشکێ..؟ نەك هەر ئێمە منداڵەکانیشمان چەکیان هەڵگرتووە.. یا ناهێڵین گوندەکەمان بکەوتە چەنگی ئەو دڕندانە.. یا ئێمە ژیانی مل کەچی‌مان ناوێ‌و خوێنی خۆمان لەسەر خاکی ئەو گوندەدا دەڕێژین.. چونکە ئێمە بێ گوندو بێ خاك و وڵات چ بوونمان نی‌یە..

«دیدار»

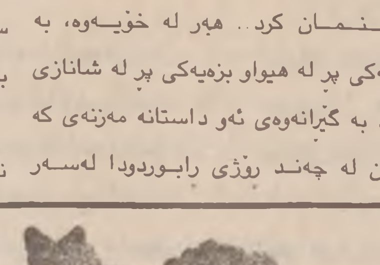

• فؤاد حسین •

هاوکێشە نێوان ڕژێمی ئاخوندی ئێران و بەرهەڵستکاران بە هێڵێکی پێچەوانەی مەرام و ویست و نەخشەی مەلاکان دا دەڕوات و خێرا مل دەنێت..

چەند ئاخوندەکان ڕەفتاری ناپەسەندو شێوەی تۆقاندن و سزادان لەگەڵ گەلانی ئێران دا بەکاربهێنن ئەوەندە زیاتر ئەم گەلانە ڕوودەکەنە لای هێزەکانی بەرهەڵستکاران و پەنادەبەنە لایان...

ئێستا هێزەکانی بەرهەڵستکاران بەوپەڕی تواناو لێهاتووەوە دژی سوپاو چەکدارانی مەلاکان ڕادەوەستن و قەوارەی ڕژێم ئەهەژێنن و خەویان لە داو و دەزگاکانی خومەینی حەرام کردوون و هەو ڕۆژ گوێمان لە ئاژانسەکانی جیهانی دەبێت چۆن باسی چالاکیەکانی بەرهەڵستکاران دەکەن وا سەرکەوتنەکانیان کە بەسەر سوپاو پاسداران دا وەدی دەهێنن... ئا لەم لایەنەوەو لەم کات وزروفەدا شتێکی نوێ ڕەچاو دەکرێت و ئەویش ئەوەیە بەرهەڵستکاران ئەوسا لە هەڵوێستێکی بەرگری لەخۆدا بوون، ئێستا لە زۆر جێگادا جڵەوی کردارەکان «عملیات»و هێرش و جەنگ لەگەڵ خوێنڕێژەکانی تاران دا بەدەست خۆیانەو بوونەتە هێزێکی خەتەرناکی پڕمەترسی بۆ ڕژێمەکە کە لەم وەختەدا لاوازو بێ‌هێزەو لە دوا هەناسەدان دایە.. بەڵگەشمان بۆ قسەکەمان ئەوەیە ماوەیەکی دوورو درێژە ڕژێمەکە هەوڵ دەدات لە کردارەکانی هێزەکانی بەرهەڵستکاران کەم بکاتەوە بەڵام بەپێچەوانەوە ڕۆژ دوای ڕۆژ لە زیادەبووندایەو ژمارەی ئەوانەی دەچنە ڕیزیانەوە هەر ڕۆژ دەگاتە دەیان و سەریان لە دام و دەزگاکانی خومەینی شێواندوون و نازانن چۆن خۆیان لەم گێرەکێشەیە ڕزگار بکەن.. مەسەلەکە ئەوەندە تەشەنەی کردووە بووەتە شتێکی ڕاهاتوو لە جادەو شەقامەکانی شارەکان دا بەتایبەتی لە تارانی پایتەخت و ڕژێم ناچارە دان بەم ڕاستیەدا بنێت و هەر ڕۆژ باسیان بکات..

بۆ نمونە لەم چەند ڕۆژانەی دواییەدا لە ناوچەی «بیشین» خەڵکی بە خۆپیشاندانێکی گەورەی دژ بە ڕژێم هەڵساون، فەرمانڕەواکانی خومەینی ناچار بوون بەچەك و تانك گەمارۆی ناوچەکە بدەن بەو نیازەی تەشەنە نەکات و نەگاتە ناوچەکانی بلوجستان.. لە عەینی کاتیش دا پاڵەوانەکانی موجاهیدی خەڵك ئەومیان ڕاگەیاندووە کە توانیویانە دەوریەیەك لە پاسدارانی خومەینی لە ناوچەی «ئایرندکان» لەناو بدەن و لە جێگایەکی تری ناوچەی «سبزکن» لەگەڵ هێزێکی کەدا بەیەکا هاتوون و چەند کەسێکیان کوشتوون و ئەوانی‌تر بریندار بوونە.. ئەمە نمونەیەکی بچوکی بارودۆخی ئێرانەو لە ڕاستی‌دا چالاکیەکانی بەرهەڵستکاران سەرانسەری ئێران دەگرێتەوەو بە شێوەیەکی ڕێك وپێك لە گشت شارو دێهاتەکان دا بڵاوبووەتەوەو گورزی قورس و کوشندە ئاراستەی خوێن مژەکانی ئێران دەکەن و هەر ڕۆژ بە دەیان و سەدان لێیان ڕەوانەی دۆزەخ دەکەن...

Institut kurde de Paris

جەماوەری پارێزگای سلێمانی یادی

بڕوادان بەسەرەکی فەرماندە

صدام حسین دەکاتەوە

جەماوەری پارێزگای سلێمانی سەرلەبەیانی ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ١٩٨٦/١١/١٥ خۆپیشاندانێکی گەورەیان نواند بەبۆنەی یادی چوارەمی بڕوادان بەسەرەکی فەرماندە صدام حسین (خوا بیپارێزێ)و دەربڕینی وەفاو خۆشەویستیو دڵسۆزیان بۆ قارەمانی لێهاتوو بنیاتنەری عێراقی سەرکەوتوو.

لە پێشوازی خۆپیشاندەرەکان دا کە لەپێشیانەوە وێنەیەکی گەورەی سەرەکی فەرماندەو ئاڵای عێراق و چەند کۆمەڵێك لەنەو جەوانان و پێشرەوان بەڕێز جعفر عبدالکریم بەرزنجی پارێزگاری سلێمانیو هاوڕێ ضیاء یحی العلي ئەمینداری نهێنی لقی حزب لە سلێمانیو کۆمەڵێك لە لێپرسراوان و هاوڕێیانی حزب بوون.

بەم بۆنەیەوە هاوڕێ ئەمینداری نهێنی لقی حزب لە سلێمانی وتەیەکی، داو تیایدا وتی:

ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی یادی بڕوادان و نوێ کردنەوەی تاقی کردنەوەیەك نییە بۆ خۆشەویستیمان بۆ سەرەکی فەرماندە چونکە چووەتە ناخمانەوە چونە ناخێکی ڕاستەقینە لەبەر ئەوە ئەو بۆ ئێمەیەو صدام یش لە ئێمەیەو پێویستمانە وەك سەرکردەیەك، ئەندازیارێك و هەڵمان بژاردوە بە باوك بەسەرکردە.

خۆشەویستیشمان بۆ ئەو لە خۆشەویستی بێپایانیەوەیەتی بۆ عێراق بۆیە بڕوادانمان بۆ ئەو لەدڵەوەیە بۆ دڵ و تا هەتا هەتایە.

هەروەها وتی:

سوێندمان خواردوە بەو بێ تاوانانەی دەکوژرێن بەدەستی ناپاکیان و سوێندمان خواردوە بەگیانی پاکی شەهیدان کە ئێمە لەپشت سەرەك صدام حسینەوەین و بەردەوامین لەسەر خۆشەویستی بڕوای تەواومان بەسەرکەوتنی کۆتایی هەیە.

هەروەها لە کۆبوونەوەکەدا چەند پارچە شیعرێك خوێنرایەوە کە تیایدا خۆشەویستی سەرەك بۆگەلەکەیو دڵسۆزیو وەفای گەلەکە بۆ سەرەکی فەرماندەی ڕوون دەکردەوە، لەگەڵ ئەمانەش دا گۆرانیو هەڵپەرکێی جۆراو جۆر بەم بۆنەیەوە پێشکەش کرا.

لە کۆتایی کۆبوونەوە گەورەکەدا جەماوەرەی پارێزگای سلێمانی بروسکەیەکیان بۆ سەرەکی فەرماندە صدام حسین بەرزکردەوە تیایدا بڕوادانی تەواوی خۆیان بۆ سەرکردە دووپات کردەوە.

هەروەها جەماوەری پارێزگای سلێمانی بەدڵ و بەگیان لەگەڵ سەرکردەی ڕەوت سەرکردە صدام حسین داناو بەهەموو تواناکیانەوە گیان و ماڵ دەبەخشن لەپێناو سەرفرازی عێراق و سەرکەوتنی تەواو بەسەر دوژمنی ئێرانی ڕەگەزپەرست بەسەرکردایەتی سەرکردەی لێهاتوو سەرەکی فەرماندە صدام حسین.

● لقی سلێمانی ●

جەماوەری پارێزگای سلێمانی ئاهەنگی یادی لە دایك بوونی پێغەمبەری مەزن (د.خ) دەگێڕێت

بە سەرپەرشتی بەڕێز مامۆستا جعفر عبدالکریم بەرزنجی پارێزگاری سلێمانی سەر لە بەیانی ڕۆژی هەینی ڕێکەوتی ١٩٨٦/١١/١٤ بەڕێوەبەرێتی ئەوقاف سلێمانی ئاهەنگێکی فراوانی بە بۆنەی یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر مەزن (د.خ) ساز کرد.

ئاهەنگەکە سەرەتا بە خوێندنی چەند ئایەتێك لە قورئانی پیرۆز دەستی پێکرد پاشان ئامادەبووان دەقیقەیەك وەستان بۆ خوێندنی سورەتی فاتیحە بۆ گیانی پاکی شەهیدان.

ئینجا بەڕێز مامۆستا فاتح قەرەداخی بەڕێوەبەری ئەوقاف سلێمانی وتەیەکی داو تیایدا بەخێرهاتنی میوانەکانی کردو باسی ئەو ڕۆژە پیرۆزەی

کرد کە پێغەمبەری مەزنی تیا لە دایك بووە کاتێ وڵاتان هەموو لە چ تاریکییەك دا بوون و چ زوڵم زۆرێك بڵاو بووبوەوە بە هاتنی ئەوو بڵاوکردنەوەی ئایینی پیرۆزی ئیسلام جیهان کەوتە ڕۆشناییو ئاسایش و برایەتی.

پاشان بەڕێز هاوڕێ ئەمینداری نهێنی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالستی لقی سلێمانی وتەیەکی داو وتی:

پارت و شۆڕش گرنگیەکی زۆری داوە بەم ڕۆژەو بەتایبەتی سەرەکی فەرماندە صدام حسین ؟خوا بیپارێزێ) کە گرنگیەکی تایبەتی داوەتێ کە هەموو ساڵێك بەڕێزو شکۆوە یادی بکرێتەوەو پەیرەوکردنی داب و نەریت و خوورەوشتی پێغەمبەر (د.خ) لە پێناو خێرو خۆشی بۆ ئەم وڵاتە.

هەروەها دەستی بۆ بەردەوامی دەستدرێژییەکانی ڕژێمی ئێرانی، ڕەگەزپەرست ڕاکێشا بۆ سەر عێراقی موسڵمان و کە ئەمە لە هەموو داب و نەریتێکی ئیسلامی دوورەو دژی ئایینی پیرۆزی ئیسلامە.

پاشان بەڕێز مامۆستا شێخ محمد قەرەداخی سەرەکی لیژنەی ئامۆژگاری ئایینی پارێزگای سلێمانی وتەیەکی داو وتی:

هەموو ساڵێك گەلی موسڵمانی عێراق بە کوردو عەرەبەوە بە شکۆوە یادی ئەم ڕۆژە پیرۆزە دەکاتەوە کاتێ کە ڕژێمی ئێرانی دەستدرێژی دەکاتە سەر عێراقی موسڵمان و نایانەوێت شەڕ ڕاوەستێت و ئەو فەرمانڕەوایانە دوورن لە ئیسلام و ئەگەر تۆزقاڵێك باوەڕی موسڵمانێتیان هەبووایە شەڕیان ڕا دەگرت و دەستیان بۆ ئاشتی درێژ دەکرد.

هەروەها بەڕێزی وتی:

پێویستە هەموو موسڵمانێك بەڕێزەوە یادی ئەم ڕۆژە پیرۆزە بکاتەوە هەروەها عێراق دەست پێشخەری هەیە لە یادی ئەم ڕۆژە پیرۆزەدا کە مظفرالدین پاشا لە هەولێر بۆ یەکەم جار یادی ئەم ڕۆژەی کردەوەو بوو بە باو لەناو موسڵمانان داو لە هەموو ساڵێك دا یادی دەکرێتەوە.

حسین بەرزکرایەوە کە تیایدا پیرۆزباییان لە سەرەکی بەڕێز کرد بەم بۆنە

ئینجا بەڕێز مامۆستا علی وریا ئەندامی یەکێتی ئەدیبان و نووسەرانی کورد بەم بۆنەیەوە شیعرێکی خوێندەوە.

لە کۆتایی ئاهەنگەکەدا بروسکەیەك بۆ سەرەکی فەرماندە صدام

پیرۆزەوەو دڵسۆزی خۆیان بۆ هەڤاڵی تێکۆشەر فەرماندە صدام حسین دووپات کردەوە کە هەردەم سەربازی بەوەفاو دڵسۆز بن بۆ ئەم خاکە پیرۆزەو بۆ سەرکەوتنی زیاتر بەسەر ڕژێمی ڕەگەزپەرستی ئێرانیدا هیوای سەلامەتیو خۆشحاڵیان بۆ سەرەکی فەرماندەو سوپا قارەمانەکەی خواست و بە خۆشیو کامەرانی هەموو ساڵێك گەلەکەمان یادی ئەم ڕۆژە بکاتەوە لە سایەی سەرکردەدا.

ئەوەی شایانی باسە بێجگە لە بەڕێز پارێزگاری سلێمانیو ئەمینداری نهێنی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالست لقی سلێمانی گەلێکی‌تر لە بەڕێزان لێپرسراوانی پارێزگاو پیاوانی ئایینیو جەماوەرێکی زۆری پارێزگای سلێمانی ئامادەبووبوون.

هەروەها لە نێوان پرۆگرامی ئاهەنگەکەدا پۆل پۆل منداڵانی سلێمانی سروودی ئایینییان بەم بۆنە پیرۆزەوە پێشکەش دەکرد کە جێگەی سەرسوڕمانی جەماوەرەکە بوون.

- لقی سلێمانی -

لە ئەمینداریتی ئەوقاف و کاروباری ئایین دا:

نەخشەی دیار بۆ بایەخ دانی کاروباری ئایین

شێرزاد عبدالرحمن
لقی هەولێر

لە ئەرکە هەرە دیارەکانی ئەمینداریتی گشتیی ئەوقاف و کاروباری ئایین، بایەخ دانە بە لایەنی ئایینیو هوشیار بوونەوەو لە باوەش گرتنی پیاوە ئایینییەکان و بایەخ دان بە مزگەوت و شوێنە ئایینییەکان، بۆ ئەوەی ئەم ئەمانەتە بتوانێ دەوری دیاری خۆی لەم لایەنەدا ببینێ..

لە سەردانێکی تایبەتی‌دا بۆ ئەم ئەمینداریتی‌یە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەری مەزن بەڕێز مامۆستا بەشیر ئەتروشی ئەمینداری گشتیی ووتی:

ئەم ئەمینداریتی‌یە هەر لە ڕۆژی دامەزراندنەوە توانیویەتی بە پەیامی زیندووی خۆی هەڵسێ بۆ پشتگیری پیاوە ئایینیەکان و زامن کردنی هەموو هۆیەکی خزمەتگوزاریو ژیانیان، هەروەها بەسەرکردنەوەی هەموو مەنزڵگە ئایینەکان لە ناوچەی کوردستاندا لە ڕێگای دامەزراندنی دەیان مزگەوت و چاك کردنەوەی هەموو شوێنەوارە ئایینەکان و لاکردنەوە لە هەر گرفتێك کە دێتە ڕێی کاروباری ئایینی.. بۆ ئەوەی پیاوانی ئایین لەم سەردەمەدا هەست بە بایەخ دان بکەن و بەخشش بەردەوام بوێنن لە ڕووی خزمەتگوزاری ئایینیەوە...

«کۆڕی فراوان»

ئەوەی ڕاستی بێ، ئیش و کاری ئەم ئەمانەتە هەروەکو بەڕێز ئەمینداری گشتی دەڵێ - تەنیا بریتی نیە لە بایەخ دان بە شوێنە ئایینەکان،

بەڵکو ئەم ئەمانەتە دەوری ڕووناکی خۆی لە بواری هوشیاربوونەوەی ئاییندا بینیوە، بۆ ئەم مەبەستە، لێژنەکانی هوشیاربوونەوەی ئایینی چالاکی فراوانیان هەبووە لە ڕووی سازکردنی دەیان کۆڕی ئایینیو کۆڕی تایبەت بە جەنگی ڕەوامان بۆ ڕوون کردنەوەی ڕاستی لە بەردەم خەڵك داو بەدرۆ خستنەوەی ئەو ئیدعا پووچەڵانەی ڕژێمی ئێران لە پەنای ئایینی پیرۆزی ئیسلامەوە لێی ئەدات... ئەم کۆڕو کۆبوونەوانەش، هەموو ناوچەکانی کوردستانی گرتۆتەوەو پیاوانی ئایین دەورێکی دیاریان لەم لایەنەدا بینیوە.

«بایەخ دان بە مزگەوتەکان»

بە ڕێزی دەربارەی ئەم بایەخ دانە ئەوەی دەرخست کە ئەگەر بێت و بەکارنامەی ساڵانی ڕابردووی ئەم ئەمانەتەدا بچینەوە، بۆمان ساغ ئەبێتەوە کە چۆن و تاچ ڕادەیەك مزگەوت و شوێنە ئایینیەکان بوونەتە جێگای بایەخ دانی دیاری ئەم ئەمانەتە، ساڵ نیە دەیان مزگەوت لە ناوچەی کوردستاندا ئاوەدان نەکرێتەوە، لە هەمان کات بیر لە دامەزراندنیان. ئەکەینەوەو هەوڵ ئەدەین کە هەموو ناوچەکان بگرێتەوە بەو شێوەیە کە ڕووی ڕاستی بایەخ دانمان بنوێنێ بەرامبەر بە شوێنەوارە ئایینی‌یەکان.

«لە ساڵی ڕابردوودا»

بە پێی بەرنامەیەکی تایبەتی، لە ساڵی ڕابردوودا، چەندان گەشتی تایبەتیمان بۆ شوێنە ئایینی‌یەکانی ناوچەی کوردستان سازکرد، بۆ ئەوەی لە نزیکەوە بتوانین چارە سەری تەواوی گیروگرفتەکان بکەین، ئەنجامی ئەم گەشتانە گەلێك بەرهەم دار بوو.

لە هەمان کات، هەر تەنیا لە پارێزگای هەولێردا دەستمان کرد بە چاك کردنەوەی ٤٧ مزگەوت و تەکیەو شوێنی ئایینیو لە شاری سلێمانی دا ٤١ مزگەوت و تەکیەو لە شاری دهۆك دا ١٧ مزگەوت.. کە بە تێکرا هەزاران دیناریان تێ چووە.

لێرەدا، لەبەر زۆری ناوی ئەو مزگەوتانە ناتوانین بیان ژمێرین، بەڵام گرینگ ئەوەیە ئەوەی هەستمان پێ کردبێ کردوومانە، بەو شێوەیە کە ڕووی مزگەوتەکان بە جوانترین شێوە دەرکەوێ.

«پرۆژەی گەورە»

بەڕێز ئەمینداری گشتی لە چوار چێوەی چاو پێکەوتنەکەدا ئەوەی دەرخست کە سەرباری ئەم دەستی ئاوەدان کردنەوەیە، چەندان پرۆژە لە کاردایەو گەلێك لەم پرۆژانەش بەجێ هاتوون، ئەمەش هەر سێ پارێزگای گرتۆتەوە...

لەوانە، دامەزراندن و چاك کردنەوەی بەڕێوەبەرایەتیەکانی ئەوقاف و بینای ئاییەو خانووی پیاوە ئایینەکان و چەندان پرۆژەی‌تر کە پارەیەکی تایبەتی بۆ ئەم مەسەلەیە تەرخان کراوە.

«ئەی ئەمساڵ؟!»

بەڕێزی ئەوەی دەرخست، کە ئەوەی ئەمساڵ هاتەدی، وێنەیەکی نوێ تری ئەو بایەخ دانە ئەنوێنێ... ئەگەر بێت و بەژمارە بە پرۆژەکان دا بچینەوە، دەگەینە ئەو ڕاستی‌یە کە دەیان پرۆژە لە پێناو خزمەتی باری ئایین دا بەدی هاتوون...

لە ڕووی مزگەوتەکانەوە، ئەمساڵ ئەم مزگەوتانە دەستی ئاوەدان

بڕوانە ل ١١

لە چالاکی‌یەکانی دەزگاکەمان لە هەولێر

● کۆڕێکی ڕۆشنبیری

● کۆڕێکی هونەر

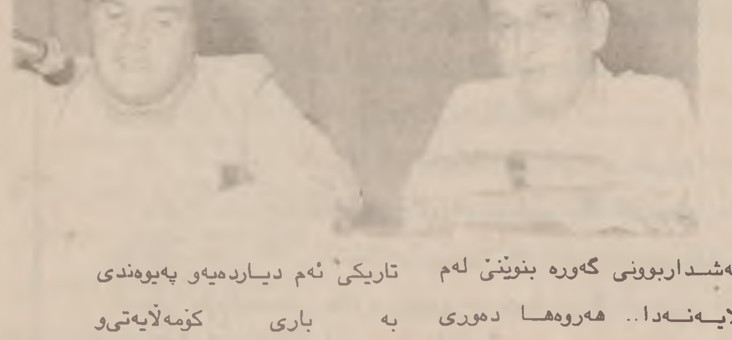

شێرزاد - لقی هەولێر

● دەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی لە هەولێر، دەستی کردەوە بە پێش کەش کردنی وەرزی ڕۆشنبیری خۆی، کە کۆمەڵێك لە ئەدیب و نووسەرو هونەرمەندان بەشداری تێدا دەکەن.. وە لە نێوان ئەو چالاکی‌یانەدا، کەلقی هەولێر دە یخەملێنێ، کۆڕێکی ڕۆشنبیری لە هۆڵی ڕۆشنبیری جەماوەرو سەر لە ئێوارە ڕۆژی ١٩٨٦/١١/٦ بۆ کاك [ڕۆستەم باجەلان] بە ناوونیشانی [جوێن و دوعا لە ڕووی سایکلۆژیەوە] سازکرا...

لە سەرەتای ئەم کۆڕەدا، مامۆستا محمود زامدار ووتەیەکی بەناوی دەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی خوێندەوە کە تیایدا خۆزگەو پلان و بەرنامەی دەزگای ڕوون کردەوە لە پێناو گەشەدان بە بزووتنەوەی ڕۆشنبیری بەو شێوەیە کە بتوانێ بەشداربوونی گەورە بنوێنێ لەم لایەنەدا.. هەروەها دەوری ڕووناکی ئەم دەزگایە لە پشتگیری کردنی ئەدیب و نووسەران و بەرهەمی بە پەپێزو ئەم باسەی کاکی کۆرگێری بە دەست پێشخەریو جورئەت دایە قەڵەم..

دوای ئەوە، کاکی کۆرگێڕ باسەکەی خۆی پێش کەش کرد کە بریتی بوو لە شیکردنەوەی دیاردەی جوێن و شێوەی دوعا لە کۆمەڵەی کوردەواریو بە کار هێنانی ئەم بابەتە، لە پاڵ ئەوەدا، چەندان نموونەی کۆمەڵایەتی بە بەڵگەی باسەکەی هێنایەوە کە ڕووی ئەم دیاردەیە ڕوونتر ئەکاتەوە.. نابێ ئەوە فەرامۆش بکرێ، کە لە نێوان کۆرەکەدا، گفتوگۆو موناقەشەیەکی گەرم هاتە کایەوە، دەربارەی ڕووی ڕووناك و تاریکی ئەم دیاردەیەو پەیوەندی بە باری کۆمەڵایەتیو سایکلۆژیەوە...

● سەر لە ئێوارەی ڕۆژی پێنج شەممەی ڕابردوو، هەر لە هۆڵی ڕۆشنبیری جەماوەر لە هەولێر، لقی هەولێر، کۆڕێکی هونەری بۆ کاك [لوقمان بەرزنجی] دەربارەی مۆسیقای کوردیو گیروگرفتەکانی مۆسیقای کوردی ڕێك خست..

کاك لوقمان لە باسەکەی‌دا بە درێژی باسی لەو گیروگرفتانە کرد کە دێنە ڕێی مۆسیقاو گۆرانی کوردیو، بایەخی گەورەی مۆسیقاو گۆرانی ڕوون کردەوە لە ژیانی ئێستاماندا و ئەو بارەی کە مۆسیقای کوردی پێدا دەڕوات.. شایانی باسە کە چەند برایەك بیروای خۆیان دەربڕی دەربارەی ناوەڕۆکی ئەم کۆرە.

Institut Kurde de Paris

حاجی باقی بەنگینە شاعیریکی میللی لە بیر کراوە

مەحمود ئەحمەد موحەممەد

پێشینان گوتویانە شاگردی هونەرمەندو بلیمەت نیشانەی هونەرمەندیو لێهاتویی مامۆستایە، دیارە بەنگینەش نەمامی دەست نێژی پیرەمێردی نەمرەو پەروەردەی ژێر دەستی ئەم ڤولتیرە کوردەیە، هونەرمەندی ئابرومەندی پەروەردەکراوی پێگەیەندراوی تێگەیەندراوی خاڵە پیرە مێردە ئاکاری چاك و ئامانجی پاکی لە مەوە وەرگرتووەو تێگەیشتووە، بۆیە هەر لە چارەکە صەدەی دووەمی ئەم چەرخە بەم لاوە دەبینین هەر بەینە نابەینێك خاڵە بەنگینە پیرەمێرد ئاسایی بە شیعری نیشتمان پەروەریو کۆمەلایەتی دەستەچیلەی وەبەرداوەو دەستەوارەی خۆی خستۆتە سەر ئاگرەنێڵەی بە شۆق و بڵێسەی ئەدەبی کوردی ئەو ڕۆژگارە، خۆ ئەگەر ڕۆژ بە قەضا چوبێ گوڤارەکەی (ژیان و ژین)ی پیرەمێرد بێدەستە چیلەی شیعری نەنگینە نەبووە. کەوا بو پێویستە ئەم شاعیرە بناسین و پاش چواردە ساڵ لە دونیا دەرچونیو کوچکردنی بۆ گردی سەیوان بەم دو سێ دێرە یادێکی سەر پێیی بکەینەوە، هەرچەندە درەنگ وە ختیشە، بەڵام کوردی وتەنی قەرز دەوەغریو نافەوتێ.

شاعیرمان نازناوی (بەنگینە)یەو ناویشی فەیضوڵڵای کوری باقری کوری باقری کوری ئەحمەدە، ساڵی/ ١٩٠٥ی زایینی چاوی بە دونیا هەڵێناوەو هاتۆتە کوری ژیانەوە هەر بە میر منداڵی هاتۆتە سلێمانیو تێیدا جێنشین بووە هەر لەو تەمەنەشدا لە لای ڕابیعە خانی نانەواچی فێری هەویرشێلان و نانەوایی بووە بە درێژایی ژیانیشی پیشەی نانەوابیو چایی چیەتی بووە لە پێش دامەزراندنی پرۆژەی ئاودا لە سلێمانی بەکرێ ئاوی بۆ ماڵان بردووە، واتە نانی دەست و بازوی خۆی خواردووەو لە خێزانێکی مام ناوەندی نیمچە هەژار بووە.

لەبەر ئەوەی ناوبراو لە چیروکی شانویی (مەم و زین)دا وەکو ئەکتەرێك دەوری بەنگینەی بینیوە پیرەمێردی نەمر ئەم ناز ناوەی بەسەردا بڕیوەو (حاجی باقی)یشی پێوە لکاندووە ئیتر [حاجی باقی بەنگینە]ی لێ بۆوەتە ناز ناوو زۆر کاتیش هەر بە (بەنگینە) ناوبراوە تەنانەت ناوە ئەصڵەکەی خۆی هەر لە یاد کراوە.

بەنگینە وەکو خوا پیداویك بە منداڵی پێی نەخوێندراوە بەڵکو سەردەمی گەنجیو تاڤی لاوی‌یەتی، بەکولە مەرگیو نەخوێندەواریو دەردەسەری بەسەر بردووە.

کە پیرەمێردی نەمر ساڵی/ ١٩٢٥ی زایین لە ئەستەمبوڵەوە گەڕاوەتەوە بۆ سلێمانیو دووایی چاپخانەی (ژین)ی دەکەوێتە ژێر دەستی‌یەوە، بەنگینە پەیوەندی پێوە پەیدا کردووە، لەو ڕۆژگارەش دا قوتابخانەی زانستی کوردان لە سلێمانی وەکو مەڵبەندێکی ڕۆشنبیریو قەڵاچوکردنی نەخوێندەواری لە برەو دابوەو مەشخەڵی زانست و خوێندەواری بڵاو کردۆتەوە، زۆر کەس بێ نەواو، کریکارو هەژار دوای ئیش کردن ئێواران و شەو تێیاندا خوێندووە، ئیتر پیرەمێرد بۆ بەنگینە بووە بە «خدرو ئەلیاس»و ڕەهنومایی کردووەو هەڵیناوە بۆ خوێندن و چون بۆ زانستی، بەم جۆرە ناوبراو بووەتە یەکێك لە قوتابیانی زانستیو هەتا پۆلی چواری لەم قوتابخانەیە خوێندووە دوایی لەبەر کەم و کورتی ژیان و ظوروفی نائاسایی ئەو ڕۆژگارە نەیتوانیوە لەسەر خوێندنەکەی بەردەوام بێ بە ناچاری وازی لە خوێندن هێناوە، بەڵام ڕۆژ بەڕۆژ پەرەی بەڕۆشنبیریو تەقافەتی خۆی داوە بە جۆرێك کە وازهێنانی لە خوێندن نەبۆتە هۆی دواکەوتنی لە ڕۆشنبیریدا.

بەڵێ بەنگینە وەکو گەنجێکی بلیمەت و پیاوێکی دەرون پڕ جۆش و خروش و کوردێکی لێهاتوو میرزایەکی ڕۆشنبیر زۆر باش هەستی بە نەخۆشی گەل کردووەو زانیویەتی هۆی دواکەوتنی چی‌یەو لە چی‌یەوە بۆی هاتووە بۆیە لە هەمو دیزەیێك ئەسکوێ بووە لە هەمو شتێکی پەسەندو کوردیەتیو نیشتمانپەروەریدا بەشدار بووەو هاریکاری کردوە، لە هەمو خۆپیشاندان و بەگژدا چونە وەی ئیستعمارو کۆنەپەرستاندا - چ جایی بە شیعرو قسە - بەکردەوەش سەر دەستەو بارە قەڵڵا بووە لەم ڕووەوە چەند جارێك بەندیخانەی ئاوەدان کردۆتەوە کەلەبچەو پێوەندی بە دەست و قاچی خۆیەوە بینیوە.

بە کورتی بەنگینە ڕۆڵەیەکی دوژمن ترسێن و ناحەز بەزێن و نەیار ڕەتێن بووە، هەر وەکو چۆن ڕابەرێکی دڵسۆزو میرزایەکی مونەوەر بووە بە تایبەتی دەورێکی گرنگی هەبووە لە هاندانی خەڵك بۆ پێش کەوتنی قوتابخانەی زانستیو بڵاوکردنەوەی خوێندەواری ڕواندن و پتەوکردنی ڕەگی کوردایەتیو لە ناوبردن و قەڵاچوکردنی دەردەکوشندەکانی کۆمەڵگای ئەو سەردەمە. واتە ڕۆڵەیەکی ڕاستگۆی گەل بووە بویە زوربەی شیعرەکانی کومەلایەتیو نیشتمانپەوەرین و بە دەگمەن هونراوەی زاتی یان دڵداریو خەیاڵاوی پڕ ئەندێشەیان تێدا بەدی دەکرێ بە جۆرێك دەتوانین بڵێین: (شیعرەکانی = هۆنراوەکانی) بە هیچ کلوجێك تەرخان نەکردووە بۆ ئەو مەبەستانەی کە پێویستە شیعری بۆ تەرخان بکری، واتە:

شیعرەکانی لەو شیعرە ناسك و خەیاڵاویانە نین کە وەك هی نالی یان مەولەویو ئەمسالی ئەمان هەرگیزاو هەرگیز مردن بەخۆیانەوە نەبینن و هەر کاتی بخوێندرێتەوە تام و چێژی شیعری‌یان لێ وەربگیری. مەگەر برێ چامەی نەبێ کە کراون بە گۆرانیو گۆرانی بێژەکانمان جار جار دەیان ڵێنەوە.

بەڵکو زوربەی هۆنراوەکانی کاتین و تایبەتن بە چونیەتی بارو دۆخی ئەو ڕۆژگارەوە، بۆ ئەمرۆی ئیمە بونەتە کەلەپورو مێژو بەرۆیشتنی ئەو سەر دەم و ڕۆژگارە مەبەستی زوربەی هۆنراوەکانی نیمچە مردو بون و هەر لە بارەی مێژوویی‌یەوە دەتوانین سودیان لێوەربگرین. بۆیە ناتوانین بڵێین بەنگینە شاعیرێکی داهینەرە لە هونەری شیعریدا گۆی بردۆتەوە شیعرەکانی شاکارێکی ئەدەبین و پڕن لە هەستی ناسك و ئەندیشەی قوڵ و هونەری جوانکاریو بە لاغی بەڵێ ئیمە ناتوانین ئەم داوایە بکەین چونکە بەڵگەی سەلماندن و چەسپاندنی ئەم داوایەمان لە خودی شیعرەکانیدا وەچنگ ناکەوێ، چونکە وەکو ووتمان زوربەی شیعرەکانی کومەلایەتین و مورکی‌سادەیی‌یان پێوە دیارە، بەڵکو هیندێکیشیان کاڵ و کرچن و لە قسەی

بروانە ل ١١

هەر جارەی لەگەڵ شاعیرێك دا

ئومێد کاکەڕەش

لە ساڵی ١٩٧٢دا ئەوەهات بە بیرما کە ژیانی ئەدەبیو بەسەرهات و هەندێ ڕاو هۆنراوەی [illegible] وەربگرم، بەو نیازە لە دوو توێ بەرهەمێکدا بە چاپیان بگەیەنم... مەبەستیشم لەم کارە ئەوە بوو کەمێ مافی ئەو شاعیرانە بدەینەوە کە لە ژیاندان... تا ئەو ڕێچکە کۆنە بشکێنین کە لە پاش مردن دەکەوینە پێداهەڵدان و هەزارەها ئاخ و ئوف هەڵدەکێشین و مەپرسن، لە چلەو ساڵەنەشدا چی دەڵێن و چی دەنووسین، بۆ ئەم مەبەستە چەند نامەیەکم نارد بۆ هەندێ شاعیرو چەند وەڵامێکم بۆ هاتەوە کە ئەوەندە نەبوو مەرامی پرۆژەکەی پی بهێنمە دی. جا ئەمرۆ ئەو وەڵامانە بە مولکی خوێندەواری کوردی دەزانم، ئەگەر چی چواردە ساڵە نووسراوەو ڕەنگە خاوەنەکانیان هەر لە بیریان چوبێتەوە بەڵام نوسین کۆن نابێت و مۆرکی ئەو نوسەرەی هەر بەسەرەوە دەمێنێتەو بۆیە بە پێویستم زانی هەر جارەی تیشکێکی ڕۆژنامەی هاوکاری ئازیز بخەمە سەر شاعیرێك تا بەو نیازە مەبەستەکەم دەهێنمە دی.

١) کوردستان موکریانی

دکتۆرە کوردستان کچی مامۆستا (گیوموکریانی) یەو برازای (حوسەین حوزنی موکریانی) یە لە شەوی ١٩٤٦/١/٢دا لە کەرەکی مستەوفی لە شاری هەولێر هاتۆتە دنیاوە، لە قوتابخانەی ئەیوبیەی کچان دەستی بە خوێندن کردووەو لە ساڵی ١٩٦٣دا قوتابخانەی ئامادەیی بەشی زانستی تەواو کردووە، پاش ئەوە ساڵێکی خوێندنی لە دەست دەچێت بە هۆی تەواو نەبوونی ئەو ئەوراقانەی زانکۆ داوایان دەکرد، ئیتر بەمە نائومێدی ڕووی تێدەکات وەکو خۆی دەڵێت «هەموو ئاوات و ئارەزوویەتی خوێندنم لە دەست چوو (١)»

بەڵام ئەو بێ هیوایە تا سەر نابێت و لە ساڵی ١٩٦٤دا لە بەشی کوردی زانکۆی بەغدا وەردەگیرێت و ساڵی ١٩٦٧ زانکۆ تەواو دەکات بۆ زەماڵەیەك هەڵی دەبژێرن کە بچێت بۆ یەکێتی سۆڤیەت کەچی دەڵێت «کۆسپی دوور لەویست و ئارەزووی خۆم خەریکە ئەم ڕێگەم لێ بگرێ» ئەوەی ڕاستی بێت ڕێگەی لێگرت و و بوو بە مامۆستا لە قوتابخانەی ئامادەی کچانی هەولێر (٢). ساڵی ١٩٧٢ بەسەر ئەو کۆسپەدا زاڵبوو ڕووی کردە یەکێتی سۆڤیەت و ساڵی ١٩٧٧ دکتۆرای لەسەر بابەتی زمانەوانی هێناو ڕووی کردەوە وڵات. هەر لەو ساڵەدا بوو بە مامۆستای بەشی زمانی کوردی لە زانکۆی سلێمانی و پاش ساڵێك کرا بە سەرۆکی ئەو بەشە (٣) لە پاشدا گواسترایەوە بۆ زانکۆی سەلاحەدین و ئێستا جێگری سەر نووسەری گۆڤاری (ڕۆشنبیری نوێ)یە.

پێش ئەوەی هەڵوێست بکەین لە ئاستی چەند هۆنراوەیەکیدا پێویستە بزانین هۆی دانانی هۆنراوەی چییە؟ «بە ڕاستی نازانم هۆی دانانی هۆنراوە لە لای من دەبێ چی بێ...؟ بەڵام ئەوە دەزانم یەکەمین هۆنراوەم لە ڕۆژی ١٤ی گەلاوێژی ١٩٥٨دا هۆندەوە.. هۆنراوەکەش نیشتمانی بوو دەربارەی کوردو کوردستان ، لەوانەیە باری ماڵەوەمان لە نێو هەموو خوشك و براکانمدا کارێکی زۆری کردبێتە سەرمن بە تەنیا، تا منداڵ بووم هەر لە چاپخانە بووم ، وەکوو ئاشکرایە چاپخانەکەمان قیبلەگاهی هەموو کوردێکە، زۆر جار چەپڵەی ئافەرینم بۆ ئەو بوێژانە لێداوە کە لە چاپخانەدا هۆنراوەیان بۆ باوکم دەخوێندەوە، سەرباری ئەمانە هەموو زۆربەی ژوورەکانی ماڵمان پڕە لە پەرتووکی چاپکراو و دەستنووسی بەنرخ لەوانەیە ئەمانە هۆیەکان بن (٤)»

ئەگەر چی دکتۆرە کوردستان لە شەستەکاندا لە سەرەتای ڕێگەی وێژەدا بوو بەڵام خاوەنی بیری قووڵ و هەستی ناسك و سۆزی بە جۆش بووە ئەوەتە لە هۆنراوەی (خێوی شەر)دا بە تەواوی ئەو ترس و تاوان و دوودڵیو ڕاراییەی کۆمەڵ دەردەخات کە تا ئەمڕۆش ئافرەت ناتوانێ ناوی بەرێ

دایە .. دایە
پرسیارم هەیە تکایە
مانای چییە؟
مانای چییە؟
عەشق .. عەشقباز!؟!
کچم ووس بە
نێوی مەبە
خێوی شەرە
لێی بە دوور بە
نازانم دەڵێن: بەڵایە
بۆ کچ تاوان و خەتایە
عەشقبازو ئاگر باز
لە لای من هەمان واتایە

وەبێت ئیتر بەو ترس و لەرزە دوورکەوێتەوەو مەبەستەکە بشێوێنی بەڵکوو وردە وردە بەرەو

بروانە ل ١١

گوڵبژێری لە باخچەی مێژووی بنەماڵەی شێخان دا

بەشی دووەم **غفور میرزا کریم**

جا لە بە ئەوەی کە کاکە ئەحمەد شێخ لە ناو کۆمەلانی خەڵکی کوردستان بە هەژار پەروەر بە داواکاری برایەتیو یەکیەتی کۆمەلانی موسلمانان بەداککور لە سەرمافی ڕەوای داماوان بە ئاموژگاریکەر بو پەیروەکردنی کاری باش و ڕێگای چاکە بە خەمخۆری هەمیشەی بێ دەستەلاتان ناوی دەرکردبوو بۆیە بێ‌وچان هەر کەسێ لە هەر گۆشەو مەڵبەندێکدا دەست درێژیو زورداریەکی لێ بکرایە یا تکاو داوایەکی ببوایە یادو چاری گیروگرفتێکی کۆمەلایەتی یانەخۆشیو دەردیك ببوایە بە هەلە داوان و دەست وبرد پەنایان بۆ بەردەرگای بارەگای کاکە ئەحمەد ئەهێنا گوێیان بۆ ئاموژگاریەکانی شل ئەکرد جگە لەمە جاروباری‌یش بۆ جێ کردنی کاروباری خۆیان پێش خۆیان ئەدا بولای کاربەدەستان، تا تکاو ویستو مەبەستیان بێتە دی. کاك (محی الدین چنارە) کە لە ناو هاوریەکانی شێخ لەتیفی شێخ محمودی نەمردا بە یەکیك لە کۆنتري و دڵسوزترین هاورێ دائەنرێ ئەگێرێتەوە وە دەڵێ:-

کاتێ کە شێخ لەتیف لە ساڵی ١٩٤٣لە سەردەشت فەرمازنراوەی گشتی بو کە بەندەو بەرێز مەلا ئەسعەدی مەحوی یاریدەری بوین ڕوژی چەند جولەکەیەکمان دی بە کوڵی دیاریەوە لە شاری مهابادە هاتبون کە مەبەستی‌یات دیدەنی شێخ لەتیف بو لە ناوەخنی قسەو باس و گفت گۆدا. ئەم چیروکەی خوارەوەی بۆ گێراینەو:

با پیرەمان لە شاری مهاباد لە لایەن دراوسێیەکی موسلمانەوە لە سەر دیوارە خانوەیەك ئەبێ بە هەراو شەریان کە لە دوایی‌دا بۆ لابردنی ئەم ناحەقیو دەست دریژیە هەلکوت ڕێی سلێمانی ئەگرێتە بەر وەپەناو هاواری بۆ دەرگای کاکە ئەحمەدی شێخ ئەبا کە لە ئەنجام دا کاکە ئەحمەدی یش سەر بۆ داواو تکای دائەنوینی بێ چەندو چون سواری گوێ درێژەکەی ئەبێ لە گەڵ باپیرا بەرەو مهاباد دیت. مهاباد ئەو ڕوژە ئەخروشی کاکە ئەحمەد لە ماڵی ئیمەدا میوان ئەبێ کە لە دوایی‌دا ئاشتیو برایەتی نیوان هەردو لا چاك ئەکاتەوە و ئاو ئەکا بە ئاگرادا وە ئەگەڕێتەوە بۆ سلێمانی.

لە دوایی گیرانەوەی چیروکەکەدا ووتی:-

ئیمەش کە بیستمان شێخ لەتیف رولەی کاکە ئەحمەد لە سلێمانی‌یەوە تەشریفی پیروزی هیناوە بۆ سەر دەشت بۆ بیرەوەری ئەم یادگارە بۆ تازە کردنەوەی ڕیزمان بەرامبەر رولەی کاکە ئەحمەد هاتوینەتە بەر بارەگای شێخ لەتیف.

لە دوایی دا ئیمەش زۆر سوپاسی جولەکانمان کرد وەلە دوا قسەمان دا وتمان دیارە چاکە... چاکە لە دوای خۆی ئەهێنێ.... کورد واتانی.. چاکە بکەو بیخەرە دەریاوە بەم چەشنە بە وردە ئیشی ئەم هەژارو ئەو داماو بۆ ئاوکردن بە ئاگری دوژمنایەتی لە نیوان خێڵ و هوزەکانی کوردا یا بۆ خوازبینی بۆ ئەم کورە پینەجی یا بۆ ئاشت بونەوەو ناوبژی کردنی ئەم خیزان و ئەو بنەماڵ یا بۆ تکاکردن لەم فەرمانرەوا.. یان بۆ دواکەوتنی ئەموو ئەو جێ بەجێ کردنی مافی ڕەواو داخوزیان کام ئەرك قورس بوایە ئەیگرتە ئەستووە هەرچی لە تواناداد بووو لە دەستی هاتوە کردویەتی.. بۆیە ئەتوانین بڵێن. کە کاکە ئەحمەدی شێخ لە کۆ مەڵگەی کوردی‌دا بەرابەری کومەلایەتی.... ئەژمێژێ.

کاکە ئەخمەدی شێخ لەناو جەرگەی تاڵیو سوێریو خۆشیو نا خۆشی کومەلانی خەڵکی‌یدا بە سادەیی‌و ئاسایی کورد واتانی بە دەرویشی ئەژیا هەرگیز خۆی بە گەورە دانە ئەنا لەگەڵ برای هەژارو ڕەشە مردم دا خۆی جیا نەئەکردوە ماڵ و سامانی دنیای لای چڵکی دەست بوو کلوری ئاوات و خوزگەی دنیای خواناسیو چاکەکردن بو لەگەڵ خەڵکی‌دا... لە پیش دا تەنها بە دارایی ئاشیك لە دەشتی شارەزور کە لە گوندی سید ئاوا نزیك عەربەت و نزیك بەدێ خاکو خولی لانەی شاعیر کورد نالی گوزەرانی ژیانی ئەبردە سەر. بەم چەشنە کاکە ئەحمەد ٩٨ ساڵ بە وێنەی رابەرێکی کومەلایەتی لە سەر شانۆی کومەڵگەی کوردی‌دا ژیانی بردۆتە سەر تالە ساڵی ١٣٠٥ کەوچی فەرمانی یەزدانی گەورەی بەجێ هێناوە وەلە ژورە تایبەتیەکەی خوی‌دا لە مزگەوتی گەورە نزیك بە گوری میرەکانی بە بەو نێژرا کە لە دوایی‌دا لە بەر پیروزی دەوری باڵای کاکە ئەحمەد لە مەیدانی ئاین و کومەڵ دا مزگەوتی گەورە نازناوی کاکە ئەحمەدی بە باڵادا برا وەبو بەجێ نزرگەو مەڵبەندی پیروز بۆ تێکرا موسلمانان.... ئیتر بو بە باو هەرچی کەسێ یا وەفدێ یا غەریبەیەك یا لێ پرسیاوێکی میری بها... تابە بو سلێمانی بێ‌گومان ئەبوایە بو زیارەت سەری لە گوری کاکە ئەحمەدی شێخ لە مزگەوتی گەورە.. بدایە.

هەروەها ڕوژی کۆچ کردنی کاکە ئەحمەد بو بە ڕوژێکی مێژووی پیروز بەوێنەی ڕوژی حەشر سەرتاپا دانیشتوانی شار بە میرو گەداوە بەوردو درشتەوە بەشین و شەبور ڕژانە سەر جادە ودوای تەرمەکەی کەوتن وەلەدوایی‌دا پرسەی گشتی‌یان بۆ گرت.

کاکە ئەحمەد لە دوای خوێ تەنها کورێکی بەناوی سەید محمدە وەلە پاش بەجێ ماکە ئەم کورەش وەکو زوری تر لە پیاو ڕولەکانی بنەماڵەی شیخان پیاوێکی ئاسایی بو بۆیە ناوبانگی لە کومەڵ دا بەمەزنیو ناوداری دەرنە کرد.

کە لە ئەنجام دا ئەم دیارەدیەیەش ئەبێتە مایەی دا هێنانی وشەی حەفید یا حەفید زادە واتە ڕولەی بنەماڵەی کاکە ئەحمەد شێخ.

بروانە ل ١١

وەرگێران لەنێوان بازرگانیو پیشەی هونەرکرددا

فوئاد حەمە خورشید

کە سەیری جیهانی وەرگێران دەکەی، دەبینی هەندێك کتێب کە وەرگێراون شێوەیێکی بازرگانیان پێوە دیارە، واتا وەرگێر بۆ خاتری بازرگانی کردن و دەستکەوتی بە پەلە کۆمەڵێك کتێبی جۆرە بابەت و ناوەرۆکی تایبەتی وەردەگێرێت، بێ ئەوەی بایەخ بە وردیی وەرگێران و وردیی دەربڕین و ئامانجی پەروەردەو بیروباوەڕ بدات، ئەوەی ئەو گەرەکیەتی بریتی‌یە لەوە زوو بەزوو وێنەیەکی شێواو یان دوورەگی نارەسەن بە بەرچاوی خوێنەران دا بگەیەنێ، ئیتر گوێی لەوە نی‌یە برگە بپەرێنێ، مانا روون نەبێ، دارشتنی ڕستەو ڕێزمانی تەواو نەبێ، هەرچی بەرهەڵستی ویژدان یان ڕەوشت هەیە بەلاوەی دەنێ لە پێناوی دەستکەوت و بازرگانیو دەوڵەمەندی لەسەر حیسابی خەڵك دا.

بەپێچەوانەی ئەمەش هەندێ کەس کە کتێب وەردەگێرن بەوردیو دەست پاکی دەیکەن و زوو بەزوو خوێنەران وریان دەگرن و دەبن بەسەرچاوەی باسی نووسەران چونکە بیروباوەری نووسەری کتێبەکان پاریزگاری کراوەو مەبەستە پەروەردەیو دەروونیو کومەلایەتی‌یەکانی پیشان دراوە، خۆ ئەگەر کتێبەکە زانستی بێت ئەوا تیوریو زانین و ئەنجامەکانی بەوردی خراوەنەتەڕوو. کە سەیری کاروانی ڕۆشنبیری بکەین دەبینین دەزگاکانی بڵاوکردنەوەی عەرەبی هەندێ لەم جورو هەندێکیشیان لە جۆرەکەی ترن.

ئەمەی گوتمان لەچاو وەرگێرە خاوەن پیشەو دەزگاکانی بڵاوکردنەوەو دابەش کردن بوو، بەڵام هەندێ جار لەسەر لاپەرەی ڕۆژنامەو گوڤارانیش دا لەچاو وتارو لێکۆڵینەوەدا هەمان دیاردە دەبینین، نەك هەر لە کاتی وەرگێران دا لە زمانانی ئەوروپایی بۆ کوردی بەڵکو لەعەرەبیشەوە بۆ کوردیو لە کوردی‌یەوە بۆ عەرەبی.

هەندێ نووسەری کورد کە دەمێکە بە کوردیو بە عەرەبی دەنووسن، زور جێگەی داخە ئەگەر هەڵەیان لێ‌رووبدات، هەڵەی گەورەی وا کە لە مەیدانی شارەزایی خۆیان دایەو خۆیان دەست بۆ هەڵەی خەڵکی‌تر دەبەن و رەخنە لە وەرگێرانی لاواز دەگرن.

کە پوختەی باسێکم کە لە ژمارە (١٠٩)ی گوڤاری روشنبیری نوێ، بە عەرەبی خوێندەوە، سەرسام بووم، چونکە پوختەیەکی چەوت و شێواوو پڕ لە هەڵەیە، هەردەڵێی ئەوەی ئەو کەسە بە عەرەبی نووسیویەتی من بە کوردی‌یەکە نەم گوتووەو وتارەکەمی شێواندووەو دەست پاکیی زانستی بەلاوە ناوە، بۆیە ناچارم ئەم روون کردنەوەیە بڵاوبکەمەوە.

کاك کەمال غەمبار پوختەی وتارەکەمی بە عەرەبی نووسیوەو وا دیارە کوردی‌یەکەی چاك نەخوێندوتەوە دەنا نەدەبوو وا ڕاستی‌یەکان هەڵگێرو داگێر بکات. ئەگەر وەرگێر هەر کەسێکی تر بوایەو کاك کەمال غەمبار نەبرایە چاوپۆشیمان لێ‌دەکرد بەڵام ئەو کە شارەزای عەرەبی‌یە چون هەڵەی وا دەکا، بەتایبەتی لە گوڤارێك کە یەکەم گوڤارێکی ئەکادیمیای بەرێزە لە مەیدانی ڕۆشنبیریی کوردی‌دا. هەتا ئەگەر بڵێین من گوتومە (زمانی کوردی لەهجەیەکە لە لەهجەکانی لوری) دەبوو ئەو وریام بکاتەوەو تێم بگەیەنێ یان بە دەستەی نووسەران رابگەیەنی بەڵکو لە ئەنجامی گفتوگۆدا ئەم باسە گرنگە ساغ بکەینەوە.

لە ڕاستی‌دا کاك کەمال غەمبار وتارەکەی منی شێواندوە بەشێوەیەکی خراپ، بەبێ ئەوەی ورد بیخوێنێتەوە، بە پەلە چەند برگەیەکی لێ‌وەرگرتووەو وای زانیوە ئەمە ئەنجامی باسەو بەعەرەبی نووسیویە، با چەند نموونەیەك پێشکەش خوینەران بکەم: -

١ - سەرناوی وتارەکەم ئەوەیە «لوڕ.. دانیشتوانی هەرێمی باشوری کوردستانی ئێران»، بەڵام کاك کەمال غەمبار بە عەرەبی نووسیویەتی: «اللور.. سکان اقلیم شمالی کردستان ایران» ئایا وشەی باشوور ئەوەندە زەحمەتە تا نووسەرێك نەزانی شماله یان جنووب؟!

٢ - کۆمەڵێك ڕای نووسەرانم دەربارەی ژمارەی لوڕ لە کوردستانی ئێرانەوە باس کردووەو لە دوایی‌دا ڕای خۆم دەربڕیووە کە ژمارەیان دەگاتە دوو ملیۆن کەس.. لە کاتێك دا کاك کەمال غەمبار لە تەرجەمەدا دەڵێ «ان نفوس اللر یبلغ ٩٠٩٠٠٠ نسمه..!» ئەمەش بەپێی یەك لەسەر ژمێرەکانی ناو باسەکەم نووسراوەو لەمەوە دیارە بەوردی نەی خوێندوتەوەو بەچاو پیاخشانێکی خێرا شتێکی بە عەرەبی ئامادەکردووە.

٣ - لەمەش سەیر تر ئەوەیە کە بەنیسبەت ئەو لەهجەیەی لورەکان قسەی پێ‌دەکەن، کاك کەمال غەمبار شتێکی تەرجەمە کردووە کە من نەم گوتووە، نەك هەر من، هیچ کەسێکیش ئەو قسەیە ناکا مەگەر بەتەواوی باوەڕی بە روشنبیری کوردیو زمانی نەتەوەیی خۆی نەبێ، دەبا بزانین کاك کەمال غەمبار ئەم برگەیەی «لورەکان بەزار زمانێکی تایبەتی کوردی دەئاخێون و لیکۆڵینەوە کلاسیکی‌یەکانی زمانی کوردی بەزار زمان «لەهجە»ی لوری ناو دەبەن».

چون گۆڕیوە بە.. «ان الباحثین الکلاسیین یعتبرون اللغة الکردیة لهجة لریه»؟!. ئەم برگەیە پێویستە وەرگێرانی ڕاستەقینەی بەعەرەبی بەم جۆرەبێت:

««یتکلم اللر لهجة کردیة خاصة لذلك تطلق علیها الدراسات الکلاسیکیة الخاصة باللغة الکردیة اسم اللهجة اللریة».

ئنجا دوای ئەم پێشەکی‌یە ئایا ئەم جۆرە وەرگێرانانە ناچنە خانەی وەرگێرانی سەرپیی؟ بۆیە ئەبێ ئەو کەسانەی کە کاری وەرگێران دەکەن لەسەرخۆو بەپشووبن، ئوبالی کارەکە لە ئەستۆ بگرن لە رووی بەرپرسیاری ئەدەبیو ڕۆشنبیری‌یەوە بە مەبەستی ڕیزگرتنی زانست و ڕۆشنبیریو ڕەنجی خەلکی تر.. ئەگەر نا با بووستن و بەناوی‌وەرگێرانەوە بەرهەمی خەڵك نەشێوێنن.

لوڕ.. دانیشتوانی هەرێمی باشوری کوردستانی ئێران

اللر.. سكان أقليم شمالي
كردستان أيران

کوردستانی ئێران	ڕادەی سەدی	ژمارەی دانیشتوان
کوردی باشوور(لوڕ)	٪٤٠	٢٠٠٠٠٠٠
کوردی باکوور	٪٦٠	٣٠٠٠٠٠٠
کۆ	٪١٠٠	٥٠٠٠٠٠٠

نتيجة ان نفوس اللر يبلغ ٩٠٩/٠٠٠ نسمة وبذلك تقدر نسبة اللر الى الأكراد القاطنين في كردستان ايران ب ٪٤٠

لوڕەکان بەزار زمانێکی تایبەتی کوردی دەئاخێون و لێکۆڵینەوە کلاسیکی‌یەکانی زمانی کوردی بەزار زمان (لەهجە)ی لوری ناودەبەن.

Institut Kurde de Paris

«لەشکەرێ مە»

لقمان محمد حسن

لەشکەرێ مە
لەشکەرێ قەهرەمان..

مە سیندە بناڤێ تە
گەر دوژمن
بکەتن هێرش
ئەم دێ لێ کەینە فەرمان..
دەشت و چیاێت وەلاتی
لێ کینە گۆرستان

لەشکەرێ قەهرەمان..
لەشکەرێ مە
لەشکەرێ سەربەستیو ئاشتیێ
ب سۆزو پەیمان؟
ئەم دێ کەین شەری
ل گەل دوژمنان
دا پارێزین ئاخا
وەلاتێ زێرین

عیراقا شرین
لەشکەرێ چەلەنگ
تویێ سەرکەفتی
هێرشێت دوژمنی تە شکاندین
ئاخ و ئاڤێت مە
تە پاراستین
تە پاراستین

خۆڵە مێش

شیعری
سەلام محەمەد

له مانگەشەوی هاوینا
بینیوتە چۆن..
نەرمەبای پەژارەی پیرۆز
بە لێواری
مەدارەکانی فرێسکا ئەخولێتەوەو
لە ئاسمانی خەوبینینی خەماکانا.. بزر ئەبێت؟
تۆ بارانی ژێر پرشنگی..
خۆرەتاوی پایزانت بینیوە چۆن:
برجی خاوی جوگەلەکان شانە ئەکاو
لەناو لافاوێکی شێتا ئەتوێتەوە؟
ئەی بینیوتە:
چۆن گوڵە ئەستێرەی سووتاو دێتە زمان و

ی ناروۆ
ملێونەها ساڵ لەوەبەر ئەڵێتەوە؟
نا.. نەتدیوە
چ رەشماڵێکی تاریکە چاوەکانتی داپۆشیوە
چ بیابانێکی وشکە
ئاوی روونی تەماشاتی هەڵمژیوە!!
ئاخۆ شەوان

کاتێ فرمێسکی تەنیاییت
تێکەڵاوی گریانی شاعیران ئەبێت
خەو بە خورەوە نابینی؟؟
ئەی گیانە بیرت چۆتەوە
ئێوارانێك
تۆ بە بڵێسەی ئاگری خۆشەویستی سووتایت و من
خۆم و خۆشەویستیم سووتان؟؟!
● ● ●

سیزار باڤیز..
رۆمان نووس و شاعیری ڕاکشانی ئەزەلی

پیشەی ژیان! ئای کە پیشەیەکی یەکجار گرانە.

اسماعیل انور بەرزەنجی

ساڵی ١٩٠٨ لە گوندی «سان ستیڤانو» ی ئیتالیا چاوی بۆ جیهانی خەم و شیعرو مردن هەڵهێناوە، هێشتا تەمەنی نەگەیشتبووە شەش ساڵان کە باوکی مردو دایکیشی لە جیاتی ئەوەی سۆزی پێ ببەخشێت دڵرەقانە کەوتە ویزەی ئەمە بووە هۆی ئەوەی کە هەر لە منداڵیەوە گۆشەگیرو داماو بێت، کە ئەمەش بۆی بوو بە کلیلێك بۆ ئەوەی دەرگای ئەدەبی پێ بکاتەوە.

ساڵی ١٩٣٠ دەربارەی «والت ویتمان» ئەتروحەیەکی پێشکەشی زانکۆ کرد، دوای ئەوە رۆمانی «مۆبی دیك» ی رۆمان نووس «هێرمان ملفیل» ی وەرگێرایە سەر زمانی ئیتالی، دوای ئەمە ساڵی ١٩٣٢ بوو بە ئوستادی زمانی ئینگلیزی، ئینجا بارێکی گونجاوی بۆ رەخساو کەوتە وەرگێرانی شاکارەکانی «دوس باسوس» « فۆکنەر» «دیکنز» «جۆیس» بۆ سەر زمانی زگماکی.

ئەو نووسەرە مەزنە سەرەرای ئەوەی لە بواری وەرگێران دا دەستێکی کارامەی هەبوو.. لە هەمان کات دا نەیتوانی دەسبەرداری بەشە هەرە پڕ چێژو پوونەکەی ئەدەب کە شیعرە... ببێت، وەکو سەرەتا ووتمان کە ئەو گۆشەگیریو داماویەی تووشی هات وای بەرەو «خود - ذات» رابشکێتەوە، پەردەیەکی خەماوی چڕی سپی باڵی بە سەر نووسینەکانیا کێشابوو.

جیهانی «سیزار باڤین» بەگشتی جیهانی ئەدەب بوو، بەلام لە بواری خەبات لە ریزی گەل دا درێغی نەکرد ئەمەش بووە هۆی ئەوە کاربەدەستانی ئیتالیای ئەو سەردەم بە دوای دا بگەرین و چەندان جار بکەونە ئازار دانیو.. بە کونجی بەندیخانەی بناسێنن، بەلام لە بەر ئەوەی تا دەهات باری دەروونی دە ئاڵۆزکاو نا ئومێدی وەکو دەریا تەهەڵێدەملووشی، وای لێکرد یەکجاری بکەوێتە نێو خودی خۆی.. ئەمەش لەو « رۆژانە - یومیات» دا بەدیار دەکەوێت کە بەزمانێکی شیعری نووسیوەتیەوە بە تایبەتی کتێبی « بەندیخانە» و «مانگ و ئاگری خۆش بەخش».

سیزار باڤین» سەرەرای ئەوەی شاعیرێکی داهێنەرو.. وەرگێرێکی بە توانا بوو لە هەمان کات دا چەندان رۆمانی سەر کەوتووی نووسیوە، لەمانە - هاوینی جوان - لێوار - پێش ئەوەی بانگ بدات - ئەهریمەنی باڵ گردەکان، لەم رۆمانانەدا تیشك داوێتە سەر ئەو کات و ناکاتانەی کە مروڤ تیایان دا دەژیو جا ئەمە ژیانە یا بە تەنیاییەکی کوشندە یا خود بە ئاژاوەیەکی پیرۆز کۆتایی دێت.

ساڵی ١٩٤٣ یەکجاری باری گیانی و لەشی تێك چوو. پایز وەرسووراوە رووی لە لادێ کرد، زیاتر کەوتە رامان و لێکدانەوە.. خوشکە گەورەی کەوتە چاوەدێری کردنی، خۆ، دەبێت ئەوەش لە بیر نەکەین کە «بافین» چوار جار بەختی خۆی دەگەڵ دڵداری تاقی کردەوە بەلام لە هیچ کامێکیان نەیتوانی سەرکەوتن وە دەست بهێنێت... بەڵکو هەر نا دەستی پڕ سۆزو میهرەبانی ژنێك تۆزو غوباری ئەو تەنیاییو نا ئومێدیەی سەر دەم و چاوو دەروونی بسڕاییبایەوە.

پێش ئەوەی یەکجاری واز لە گوندو تەنیاییو شیعر بهێنێت چامەیەکی بە ناوی «مردن دێت و چاوەکانت لێ دەسێنێت» بڵاو کردەوە.. بە دیاری خست نووسەر دەمێکە چاوەروانی ئەو مردنە پیرۆزەیە.. وورده وورده دەگەڵ رۆژگار کەوتە پێشبرکێ.

لە رۆژی ٢٦ی ئابی ساڵی ١٩٥٠ خوشکەکەی راسپارد کە شتومەکی بۆ بخاتەنێو جانتایە بچکۆڵانەکە.. دوای نیوەرۆ لە ئوتێلی «رۆما» دابەزی، ئێوارە کاربەدەستانی ئوتێلەکە لاشەیەکی ساردو سڕی گیان لە بەردا نەماویان دۆزیەوە. دوای پشکنین پزیشکەکان بۆیان بە دیار کەوت کە ئەو رێبوارە تەنیایە دوای قووت دانی «١٦» حەبی نووستن ماڵئاوایی لە ژیان کردووە.

ئەم شاعیرە رۆمان نووسە راستگۆیانە هەڵس و کەوتی دەگەڵ دەوروپشتەکەی کرد، ئەو جیهانەی رەت کردەوە کە بە غەیری تەنیاییو بێدەنگیو بۆشاییو گۆشەگیری هیچی تری تێدا بەدی نەکرد.

شەوگار

لە پەنجەرە بە تاڵەکەوە
مێرد منداڵەکە دەیروانیە شەوی سەر گردۆڵکە زیوین و رەشەکانی بەسەر سوورمانەوە لە سەر یەك دەمیانبینێ

هاوبەشی

زوڵف سیای سێوەنگی

«دوو پارچە شیعری شاکەوخان مەنصور»

ع.بدالمحسن بنیویس

کاتێ دیوانی خەلیل منەووەرم خوێندەوە لەلاپەرە (٦٧ - ٦٨) پارچە شیعریکی هەجو بەناوی (هەجوی پیرێژن - پەری) سرنجی راکێشام و دوو پارچە شیعری شاکەوخان مەنصورم بیرکەوتەوە.

خەلیل منەووەر لە هۆنراوەکەیدا هەجوی پیرێژنێك (پەری) دەکا وبەم شێوەیە باسی دەکا: (مەمکی زل و دۆی تێدا ترشاوە، زوڵف لەوێنەی رەشکە.. هتد) پاشان هەر لەهەمان هۆنراوەدا پیرێژن تاریفی خۆی دەکاکە گوایا لەلاویەتیدا: (جوان و شۆخ وبەژن و باڵا.. مەمك وەك هەنار. سینەوەك بلور. زوڵف وەك رەیحان.. هتد).

بەڵام تابلۆکە لە شیعرەکەی شاکەو خان مەنصور بەشێوەیەکی دیکەیە کە گوایا رۆژێك شاکەوخان مەنصور لەرێگادا، و لەدوورەوە ئافرەتێك دەبینن. لەپێشداخان - مەنصور دەست بەتاریف کردنی دەکا: (زوڵف سیای سێوەنگی. باڵاوینەی نەمام مەمك وەکو بەی،.. هتد).

کاتێ لە ئافرەتەکە نیزیك دەبنەوە بۆیان دەر دەکەوێ ئەوەندە جوان نییە وەك خان مەنصور تاریفیکرد. ئینجا شاکە بەم شێوەیە هەجوی دەکا: (لێو زپرو ناشیرین وەکو هۆر. چاو ئەبڵەق. پلك و زوڵف وەکو دەغل و دەوەن. خاڵ لەوێنەی پشقل بە تەپاڵەوە.. هتد)..

جا من لەو بروایەم کەوا خەلیل منەووەر لە شیعرە ناوبراوەکەیدا سوودی لە شیعرەکەی شاکەو خان مەنصور وەرگرتووە چونکە رەنگ ومۆری شیعرەکەی شاکەو خان مەنصور بە شیعرەکەی منەووەرەوە دیارە وکاری خۆی تێداکردوە ئیتر والە خوارەوە هەردوو پارچە شیعرەکەی خان مەنصور وشاکەتان پێشکەش بێ.

خان مەنصور: -

شاکەوەی شێوە..... ....
ئارۆ شەخصی دیم ویەرد وەی شێوە
دوو زوڵف چون کەمەر بەهرامی پێوە -
١ -
سەیدکردیە فیرار، شیخ کردیە لێوە
منیش لەو باوەتە حاڵم پەشێوە
دوو زوڵف سیای سێوەنگی تەمام (٢)
جە ئەو زیاتر نەدیم نە رووی عام
باڵا لە وێنەی نەمام عەرعەر
خەفی بی جەلای سەوڵ سنەوبەر
صەدر سینە ومەم وەهەم تەیاربی - ٣ -
کەڵ رەم لەناو بەین دوو بەی دیاربی

بڕوانە ل ١١

شاعیر

شیعری پرادیب ئوما شانکار
وەرگێرانی رێبوار سیوەیلی

شاعیری هاوچەرخی هیندستان، (پرادیب ئوماشانکار) ، ساڵی ١٩٣٤ لە (کرالا)ی هیندستان وکۆشی بنەماڵەی (نایار)دا هاتۆتە جیهانەوە. خوێندنی لەشاری بۆمبای تەواو کردووەو تاکو ساڵی ١٩٧٢ لەوێ ماوەتەوە. کاری رەسمی لە دەوڵەتدا دەرس گوتنەوەیە، بەڵام پیشەی سەرەکی نووسینە . تا ساڵی ١٩٧٢ چوار کۆمەڵە چیرۆك و حەوت چەپکە شیعری بە شێوە زمانی (مالایالام)کە لقێکی زمانی هیندییە، بڵاوکردۆتەوە. هەروەها کۆمەڵە شیعرێکیشی بەزمانی ئینگلیزی لە ژێر ناوی (ئاوازێکی دیدا) بەچاپ گەیاندوە . ئەم شیعرەیمان لە یەکێك لە دیوانە کانیەوە کردۆتە کوردی کە ناوی ناوە (لەپەنجەرەی تاج محەلەوە).

شیعرەکە:

لەودیو پەنجەرەی پرسیارێکتەوە
راوەستاویت و
لەرەنگەکان وورد ئەبیتەوە..
یەك ، یەك هەواڵی رەنگەکەی خۆتیان
لێدەپرسی... بۆ؟
هیچیان نایناسن!
بۆ یەکەم جارە، ناوی ئەورەنگە لە تۆ
دەبیستن...
دەفتەرێکی سپی بێ خەت،
لەسەر مێزە بچکۆلەکەت دانراوە
قەڵەمەکە شت لە نێوان پەنجەکانتدا
سەری لەو کۆستە سوورماوە..
تۆش، باوەڕ ناکەیت:
«هەر لە تۆ وونە؟
یاخود دەستە خوشکەکانیشی
نەیان دیوەو .ناسراوە».
لێواری پەنجەرەکە جێدەهێڵیو
پرسیارەکەت بێ وەڵامە...
ووشەکانت یەك دەخەیت و
لەیەکتریان دەترازێنی!.
تاکو دەفتەرە سپیەکە، رەنگە وون بو وەکەی تۆ
لەسەر سنگی نیشان دەدات..
چەند خۆ شحاڵی؟
بەهەر لایەکدا دەروانی، لە ژێر لێوانتەوە
دەڵێی:
«ئەوە منم.. شیعر دەخولقێنم»!
شاعیرەکە،
باب و باپیرانیشت وەك تۆ
لە سۆراخی ئاشتیدا بوون..
وەك تۆ گشتیان،
داری عەشق و
خۆشەویستی یان دەرواند..
لغاوی قەڵەمەکەت شل کەو
سەربکێشە بەنێو کۆڵانە تاریکەکاندا
بزانە بۆ؟
لەم زەمانە تاریکەدا ، کەسێك نییە
عاشق بێت و
جوگەی خۆشەویستی هەڵبەستێت؟!
★ ★ ★

سیرك

لە ئەدەبی مەجەرییەوە
بەشی یەکەم
نووسینی: فریجیس کارنیتی
أحمد محمد أسماعیل
کردوویە بەکوردی

ساڵی ١٨٨٧ لە بوداست کە دایك بووە و ساڵی ١٩٣٨ هەر لەوێدا کۆچیدوایی کردووە. سەرەتای ژیانی ئەدەبی بە رۆژنامە گەری دەستی پێکردووە ، هەر لەو کاتەدا گەلێ چیرۆکی گاڵتە جاری بڵاوکردۆتەوە. تاقی کردنەوە لەگەڵ شیعریشدا هەیەو پاش مردنی دوو دیوانی شیعری بەجێماوە شیعرەکانی، بەرهەمەکانی تری بۆ گەلێ زمانی زیندوو وەرگێرراون هەروەها رۆمانێکی کورت بەناوی «گەشتێك بەدەوری سەری خۆمدا»و چەند کۆمەڵە چیرۆکیشی هەیە ئەم چیرۆکەی لەکتێبی «MACAR HIKAYALERI» یەوە کراوە بە کوردی.

هەر وەکو چۆن حەزم لە سیرك دەکردو شەیدای بووم، ئاواش حەزم دەکرد بمبە خاوە کەمانێك، هەر چۆنێك بوو، کەمانەکەم بۆ پەیداکرا، بەڵام کەس نەیبردم بۆ سیرك ، بۆیە زۆر جار خەونم پێوە دەدی کە لە پشت گردەکانەوە سیرکەکەم دەبینی ، هەستم دەکرد یەکێك بۆ ئەوێ پەلەکێشم دەکات... جاری واش دەبوو خۆم لە شارێکی زرمەدا دەبینیەوە هەمان سیرکم دەبینی ، هەمان دەرگای چوونە ژوورەوەی ئەو سیرکە بوون. جارێکیان ئەوەندەشی نەمابوو بلیتێکیش بکرم، هەر ئەوە مابوو بچمە ژوورەوە ، بەڵام لەو کاتەدا خەونـ[illegible] تێکەڵ و پێکەڵ بوو، ئەوجارەش هەر لە دەرەوەی سیرکەکە مامەوە. جارێکیان خەونەکەم بەتەواویو تا کۆتایی بینی...

خۆمم لە پشت دەرگای چوونە ژوورەوە بینی.. لەبەر دەرگای بلیت کرینەوە وەستابووم بەرێوەبەری سیرکەکە کابرایەکی تورەی ڕیش هاتووی شەل بوو، بەتەنیشتمەوە راوەستابوو، پەردەی چوونە ژوورەوەی دەرگاکەی هەڵبڕیبوو بە دەنگێکی بەرزی شڵەژاوەوە هاواری دەکرد «لێرەوە.. وەرنە ژوورێ.. لێرەوە وەرنە ژوورەوە... دەست پێدەکات.. تکا دەکەم ئالێرەوە» حەشاماتێکی تێکەڵ و پێکەڵی هەمە جۆر لە سەرباز ، ئافرەتی شەبقە لەسەر، پیاوانی قوزو ئەفەنی شانیان لەیەکتر گیر کردبوو بەدەنگی بەرزو ناسازدەدوان وپێ دەکەنین.

دەمزانی تا بەرێوەبەرەکە دەمبینێ ناچمە ژوورەوە.. ئاخرییەکەی بینیمی، توند قۆڵی گرتم و بەتوورەبوونێکەوە ووتی «جارێ بابزانم بلیتت کڕیوە؟..

خۆ ئەگەر پێت نییە ئەوا خوا حافیزت بێو بۆ دەرەوە..»

لە ئاست بەرگری من کەمێ ساردبووەوە، وەك ئەمجارەیان بەراستی بێ ووتی:

«باشە هەوڵێك دەدەین، بەڵام دەبێت لە پێشدا پرسێکی دەسەڵاتدارە سەربازییەکانی سەرەوە بکرێت تا بەرەسمی وەکو (مهرج)ێکی ئیمبراطوری تەماشا بکرێی تا ئەوکاتەش دەبێت لە پشت بەردەوە کون و فوژبنیو نهێنییەکانی سیرکەکەت پێ بناسێنم و تاشارەزایی پەیدا دەکەی دەربارەی ئەکتەران و ئاژەڵی سیرکەکە.. ئەمەش لەبەر ئەوەی تابزانم خەڵکەکە چ پێخۆشەو چ دەوێت...

کەزانیم دەتوانم بەشداری سیرکەکە دەکەم وەختەبوو لە خۆشیاندا گەشکە بمبا بەڵام ترسێکی نادیاریش دایگرتم. باڵم لە کەمانەکە باشتر توند کرد،.

بڕوانە ل ١١

پەخشانە شیعر:
نەکەی بگری بە شوێنم دا...!

ئازاد شوان

بەیانییە کوچ کردنم
بەرەو ئاسۆی مانم
یا مردنم..
نەکەی بگری
بە شوێنم دا...
فرمێسك
هەڵ رێژیت
لە پێناوی رۆیشتنما
بەرەو شاری
بێ ئەشکەنجە
بەرەو رێگای سەرفرازی
گیانە..
کاتێك دەرۆم
لەگەڵ خۆم دا
هەڵ دەگرم
وێنەی جوانی
دڵداریمان..
دێنمەوە یاد
خەونی سەوزو سووری
رۆژانی هەرزەکاریمان

لێبدن...

«دیاری بۆقەهرە مانێن عیراقێ» ● هوزانا ●
نصرالدین هادی

لێبدن.. لێبدن
ئەڤروکەیە
رۆژا گەنج و
خورت و مێرا
بەشکە شێرا
خەبات کەرو
شورەش گێرا
لێبدن.. لێبدن
دەجال ئەڤرو
کول و دەردن
مەدفێت بژین
بلا گەل و خوینێ برێژین
بخوین رێتنێ
گەلی برا
لهەمی درا
هەلدین چرا
شاهیو دیلان
تێنە گێران
شەهیدێ شەمال و فندن
ئەڤجا گەل و
پێتڤی ملا
بدەینە بەرێك
رمختا جود.. جود
باڤێین سەرێك
لقوم و طەهران
عەردو عەسمان
لێبێنە ئێك
دابزانن
ئەم دتەڤدا
جەرگ پیلانیە
خودان زمندن
خودان زمندن.

Institut Kurde de Paris

ستراندبرگ و «کتێبی گەل»

یوهـان ئوجست ستراندبرگ سالی ١٨٤٩ له دایك بووه، سالی ١٩١٢، کۆچی کردوه ڕومـان و شانـوگـەری نووسیـوه، یەکێ له دهستەی ئەدیبه سویدی‌یەکانه، له تازهکەرەوەکانیش بووه له شێوازی ئەدهبدا. له ستۆکهۆلم له دایك بووه. باوکی مووچه خۆری کۆمپانیایەکی مەلەوانی بووه، دایکیشی له چینی کرێکاران بووه. ئەو کۆمەلە بێ فیزەی تێیدا گەوره بووبوو وای لێ کرد هەست بەوه بکات که هاتنی بۆ ئەم جیهانه جێگای دلخۆشکردنی هیچ کەس نەبـووه، هەر ئەمـەش بووه یاریدەرێك بۆی که هەستی کەمایەتی‌و چەوساوەیی لای پەره بسێنی‌و بەدرێژایی ژیانی بەری نەدات.

ئاشنـایی‌یـەکی قوولی بوو لەگـەڵ کەم دهستی‌و ترسـدا، شەرمن و دوودلیش بوو، دهست بلاوو هەست ناسکیش.

لەبەر دهست کورتی یەك دوو جار لەم قوتابخانەوه بۆ ئەوی تر گواستیەوه له ناو خێزانەکەدا زۆر بەختەوەر نەبوو، چونکه بەتەمەنی سیانزه سالی دایکی مرد، دوای ئەوه دوانـزه مندالی بەجێ‌هێلا، باوکی‌ژنێکی تری‌هێنا، ئەمەش بوویه هۆی گۆشەگیری یۆهان.

کەم دهستی ناچاری‌کرد دوو جار دهست له خوێندنی زانکۆ هەلبگرێ. دوای ئەوەی خوێندنی تەواوکرد دووسێ جۆر ئیشی کرد ماوۆسـتاو یاری‌دهری پزیشـك و ئەکتـەرو ڕۆژنـامـەنـووسی‌و ڕەخنەگری هونەری شانۆو هەموو جارێکیش دوای شەڕێك لەگەڵ بەرێوه بەرەکاندا ئەم کارانەی بەجێ ئەهێلا چونکه زۆر تووڕه بوو تا سەر لەگەڵ کەسدا نەدهگونجا.

له تەمەنی بیست و شەش سالیدا حەزی له «بارۆنه»یەك کردوو هێنای ئەمەش سەرەتا بوو بۆ ژیانێکی ناخۆش، سێ‌جار ژنی هێنا، هەرسێکیشیان سەرکەوتوو نەبوون.

نووسینی بەرۆمانی واقعی دهست پێ کرد کەرەخنەیەکی زۆری بۆ کۆمەلی سویـدی تێدا بوو، وەك ڕۆمانی «ژووره سوورهکه» سالی ١٨٧٩ له شانۆ گەری‌یـه مێژوویی‌یەکانیش «ماموستا ئولۆف» سالی ١٨٨١ بەوەش جۆره ناوبـانگیەکی پەیدا کرد، بەلام کاتێ کتێبی «گەلی سویدی» بلاو کردەوەو هێرشێکی زۆری برده سەر گەلەکەی جێگای پاشه ڕۆژی بۆ خۆی نەهێلا له ولاتەکەیدا چونکه گەل ناچاری‌کرد له سالی ١٨٨٦ دا سوید بەجێ بهێلێ‌و براواته فەرەنساو ئیتالیاو ئەلمانیاو سویسرا.

کاتێ له پاریس بوو سالی ١٨٨٧ شانۆگەری «باوك»ی نووسی ئینجا سالی ١٨٨٦ « هەڤالان»و «خاتوو جولی» ئینجا «قەرزارهکان»و «سەمای مردن» سالی ١٩٠١ بەو جۆرەش جێگایەکی باشی بۆ خۆی گرت له نێوان نووسەرانی شانووی ئەوروپادا.

ڕەنـگ دانـەوەی ژیـانـه تایبـەتی یەکـەی خۆی بەسـەر کارکتـەری شانـۆیی‌یـەکـانیـەوه دیـار بوو، وەك ئەو گیروگرفتـه تایبەتی‌یەی لەگەڵ خیزانەکانیدا تووشی دههات، هەروەها لایەنه لاوازەکانی کەسایەتی خۆی‌و هەست کردنی کە له بنەمالەیەکی نەناسراوەو گەرانی هەمیشەیی به شوێن ڕاستیدا.

گرنگی یوهان له مێژوی ئەدهبی سویدیدا ئەگەڕێتەوه بۆ ئەو چوونه ناو واقعیەته سەرەڕۆیەی ئەمیل زۆلا بەلام بەشێوەیەکی هۆشیارانه، هەرچەنده لەو شێـوازەدا ڕانـەوەستـا بەلکـو پەڕیـیـەوه بۆ شێـواز «ڕەمـزی» که له سوریالی‌یەوه نزیکه وەك له شانۆگەری «خەون»دا دهرئەکەوێ سالی ١٩٠٢ و «ڕێگـا بۆ دمشق» له نێـوان سالی ١٨٩٨ ـ ١٩٠٤دا. بەو تاقی‌کردنەوه زۆرانـەی خۆی بواری ئەدهبی شانـۆی فراوان تر کرد، شانـۆگـەریشی پەرانـدەوه بۆ ئەو دیـوی سنـووره ئاسـاییـەکـانی خۆی‌و هێشتـاش کارکردتێکردنی به سەر شانۆی ئەوروپایی تازەوه دیاره.

وەرگێرانی

سەرگوڵ تەیمور

له ئەدەبی گەلانەوە

دوو پارچه شیعری کورت

وەرگێرانی له ئینگلیزییەوه ● مظفر رفیق ●

شیعری: ئوڤانس گریگۆریان

ئەرمینیا

وولاتەکەم ئەرمینیایه. زۆر بچووکه
سه سەفەردا، لەدوورەوه
به گەڵ خۆم دا هەڵی دهگرم.
بچووکه وەکوو منالێك
یاخۆ وەکوو پیرەدایکێك
لەسەر نەخشه
دهتوانی ماچی بکەیت. . .
ئەمەیه وولاتی من. زۆر بچووکه
له دوورەوه به دڵەوه نووساندوه
چونکه دهترسم وونی بکەم.

ڕووبار

شیعری: ئیدواردەس میزیلەنیس

ئەرێ ڕووبار تۆ پێم نالێی،
چۆن ڕێگا بۆ ڕۆیشتنت هەڵدهبژێری؟
ـ هەرگیز ڕێگا هەڵنا بژێرم
من ڕووبارم وهەر دهڕۆم.

کورتەیەکی ژیانی ئیدواردەس:

له سالی ١٩١٩ له گوندی کائیسکایاچ له دایك بووه. له سالی ١٩٤٣ یەکـەم نامیلکـەی شیعـری بلاوکردۆتەوه. ئەوەی شایانی باسه ئەم شیعرەی له شەستەمین سالەی تەمەنی‌دا بلاوکردۆتەوه.

لە یادی زێوەردا

جمال محمد محمد ئەمین

له ڕۆژی ٢٠/١١/١٩٨٦دا چل و هەشت سالی تەواو بەسـەر کۆچی دوایی شاعـیری بەنـاوبانگ ماموستا زێوەردا تێ ئەپەرێت... به پێویستی ئەزانم یادێکی ئەم پیاوه بەرزه بکەینەوه، چونکه تەواوی ژیانی به خزمەتی نەتەوەکەیەوه بەسەر برد..

مامـۆستـا زێـوەر ناوی عەبـدوللایـەو کوڕی محەممەده فەندی‌یه، له سالی [١٨٧٥ز ١٢٩٢ك] له شاری سولەیمـانی هاتـووەته دنیاوه، له پاش خوێنـدنی قوتـابخـانـەی سەرەتـایی ئارەزووی خوێندنی زانستی ئایینی کردووه، له خزمەت زانای بەنـاوبـانـگ مەلا عەبـدوللای عیرفـان دا دەرسی زانستی ئایینی وەرگـرتـووه، زانستی (عەروض)و شیعـری هەر لەو زاتـەوه وەرگـرتـووه، له سالی ١٣١٧ی ڕۆمی‌دا بۆ تەواو کردنی خوێندن و هەندێ زانیـاری چووەتـه ئەستـەمبـوڵ که ئەو وەختـه پایتـەختی دەوڵەتی عوثمـانی بوو، لەوێ چووەتـه [ئەنجومەنی ئەدیبانەوه] له لای ئەدیب و زاناکانی ئەوێ پایەی بەرزی بووه وه نزیکەی چوار ساڵێك له ئەستـەمبـوڵ ماوەتـەوه، له پاشـا هاتووەتەوه سولەیمـانی، ئەمجا له سالی ١٣٢٤ی ڕۆمی‌دا له لایەن حکومەتی عوثمانی‌یەوه کراوه به مامۆستای قوتـابخـانـەی [ڕوشدیەی عەسکەری]یه، هەر له دەورەی حکوومەتی عێراقی‌دا یەکەم جار کرا به مامـۆستای (ئیعدادی موڵکی)، له سالی ١٩٢٦ی زایینی‌دا که کۆمەڵی زانستی له سولەیمانی کرایەوه مامـۆستـا زێـوەر یەکێـك بوو له ئەنـدامی ئەو کۆمەڵەیەو مامۆستایەکی دڵسۆزیش بوو.(١)

مامـوستـا نەجـمـەدیـن مەلا له پارچـه دهستنووسێکدا ئەڵێت: ـ

[لەوێ‌دا پاش ئەوه هەر به ناوی مامـۆستـایەتی‌یەوه له لایەن وەزارەتی مەعاریفەوه نێرراوه بۆ گەلێ شوێنی تر له لیوای سولەیمانی‌دا تا سالی ١٩٤٢ز، ئەم زاته له مەعاریف دا خزمەتی خوێـنـدەواریی‌و ئەولادی نیشتمـانی کردووه، به هەزاران ڕۆڵەی نیشتمانی کردووه به خوێندەوار که تێکرا (٣٠) سی ساڵێك ئەم ئەرکەی هەڵ گرتووه، تا له ڕۆژی ٢٠/١١/١٩٤٨ زایـیـنـی‌دا له شاری سولەیمـانی له تەمەنی (٧٣) ساڵی‌دا کۆچی ماڵ ئاوایی کردوو و به ڕەحمەتی خوا شاد بوو.

مامـۆستـا زێـوەر به کوردی‌و فارسی‌و تورکی شیعـری وتـووه، له جیهانی شیعـرو خەیـاڵ دا وێنەگرێکی بێ هاوتا بووه، دیمەنی چیا ڕەنگینەکانی کوردستـانی به شیعـر وێنـه گرتووه، دیسانه له نێـوەنـدی سێبەرو هەتاوا شیعرەکانی کردووه به پەلکەزێرینەو به شیعری شینی شەهیدانەوه گوڵاڵه سوورەی دهشت و چیاکانی ئارایش داوه، گەشت و گوزارێك به دیوانه ڕەنگینەکەی‌دا ئەوه دهرئەخا که شیعـری مامـۆستـا زێوەر چەند شیرین و دڵگیره،

ناوەرۆکی شیعـرەکانی دڵداری، مێژوو، ئابووری، پەنـدو ئامـۆژگـاری‌و خۆشـەویستی نیشتمـانن، مامـۆستا ناوبراو له پاڵ شیعر وتن دا دهستێکی باڵای له نووسـیـنـی وتـارو دوێـنـدەو (واتـه خیـطابـەت)دا هەبـووه، له گۆڤـارو ڕۆژنـامـه کوردی‌یـەکـان دا گەلێ وتـاری به نرخـی بلاو کردووەتـەوه، ئەمـه جگـه لەوەی له گۆڕیـن دا دهستێکی باڵای بووەو گەلێ بەرهـەمی دانراویشی هەیه که ئەمانەی خوارەوەن.

١ ـ حفظ الصحة: له تورکی‌یەوه کردوویەتی به کوردی.

٢ ـ زنبقـة البیضـاء (مێژووی فنلەنده): ـ له عەرەبیەوه کردوویەتی به کوردی.

٣ ـ فەتحی قەڵای خەیبەر: ـ له هەورامی‌یەوه کردوویەتی به زاراوەی سولەیمانی، [١٢٠٠] شیعره.

٤ ـ قاموسی ئەختەری کەبیر: کردوویەتی به کوردی.

٥ ـ کوره مەتـرسـەو کچـه مەلەرزه، (٢٨٥) شیعره، چاپ کراوه.

ئەم بەرهەمەی له سالی ١٩٤٦دا چاپ کراوه.

٦ ـ گەنجینەی مەردان: ـ باسی گەوره پیاوانی کوردو غەیـری کورد ئەکا وەك: [مەحموود شای جاف، نەقیب شێـخ مستـەفـا، ئیبـراهیم ئاغای خوبیله، ئەمین زەکی بەگ، عەلی کەمال بەگ، میرزا تۆفیق قەزاز، شێـخ عەلا ئەددینی بیـاره، شێـخ مەحمـوود، پیرەمـێرد... وه گەلێکی تر]. شایـەنی باسـه ئەم بەرهەمەی شاعیر مامۆستا محەممەدی مەلا کەریم ئامـادەی چاپی کردوو و پێشەکی بۆ نووسی‌و به پەراوێـزەوه بلاوی کردووه، بڕوانـه (گەنجینەی مەردان، محمدی مەلا کەریم، بەغدا، ١٩٨٥).

زێـوەری نەمر، به تەواوی له ناخی کۆمەڵگای کوردەواری‌دا توابووەوه، له هەموو لایەنێك دواوه، له خۆشی‌و ناخـۆشی‌دا لەگـەڵ نەتـەوەکـەیـا بووه، غەمخـۆرێکی گەورەی نەتەوەکەی بوو، له زەمانی شێـخ مەحمـوودی حەفیـدا دهربـەدهری زۆری چەشتـووه، له بواری خزمـەت کردن دا دهورێکی باڵای بووه، پەرژەوەندی گشتی به لاوه زۆر گرنگ بووه.. شیعرەکانی تام و بۆیەکی تایبەتیان هەیه.. له سروودا دهسـتـێکی باڵای بووه، ئەوەتـا له پارچەیەکدا ئەڵێت:(٢)

ئێـمـه که منداڵ و نەوجـەوانـین
هەمـوو به قوربـانی کوردستـانـین
چونکـه حوببی وەطەن له ئیمـانـه
بەو موحیببـەتـه صاحێب ئیمـانـین
سا ئەی ڕەفیقـان له ڕێی وەطەن دا
زۆر تێ نەکۆشین، زۆر بێ ویجدانین
چونکـه وەطەنمان که وەك بەهەشته
ئێمـەیش له ناویـا وەکو غیلمـانین
هەر به هەوای کوردستـان ئەژیـن
لەم باغـەدا بولبـولی خۆش خوانـین

له ڕاستـی‌دا ئەم وتـاره کورتـه تەنـهـا یادکردنەوەیەکی سەرپێی‌یه بۆ مامۆستا زێوەری شاعـیر ئەگینـا ئەگـەر به درێـژی باسی ژیـان و بەرهـەم و بەسـەرهـاتی بکـەین، ناتـوانـین به نووسینێکی وەهـا کورت هیـچ مافێکی بدەینێ.. بەلام هەرچـۆنێـك بێت یادکـردنەوەیان دهربڕینی بەشێکی کەمه له ئەرکی وەفاداریی بەرامبەر ناوی نەمریان..(٣)

(١) کۆمەڵەی زانستی کوردان له سالی ١٩٢٦ز ـ دا دامـەزراو تا سالی ١٩٣٨ بەردهوام بوو، ئەندامەکانی بریتی بوون له کەسانی وەك: ـ تۆفیق قەزاز، ڕەمزی فەتاح، فایەق بەگی مەعروف بەگ، زێـوەری شاعیر، کەریم بەگی زانستی، پیرەمێردی نەمریش کرا به سەرۆکیان، هەروەها ئەم زاتانەش بەشداریان تیا کردووه: ـ

[ا. ب. هەوری، حەسەنی شێخ حەمه مارف، محـەممەد مستەفا کوردی، مەلا سەعیدی کابان، سالح قەفـتـان]. بڕوانـه: دیـوانـی حەمـدی، ساغ کردنەوەی جەمال محەمەد، ل ٩٢.

(٢) دیـوانی زێـوەر، ل ١١١، بلاوکـردنـەوەی نامەخانەی گەلاوێژ.

(٣) لێرەدا حەز ئەکـەم مژدەیـەکی خۆش به خوێندەوارانی ئازیز ڕابگەیەنم ئەویش ئەوەیه که به پرۆژەیـەکی دوو قۆڵی له لایـەن نووسـەری ئەم وتارەوەو به هاوکاری‌و یارمەتی مامۆستا محەممەدی مەلا کەریم خەریکی ئامـادهکردنی دیوانەکەین بۆ چاپ، بێ‌گومان ئەم دیوانه تەواوی بەرهەمەکانی مامـۆستا زێوەره، بەم بۆنەیەشەوه داوا له هەموو خوێنـدەوارێکی بەڕێز ئەکەم هەر پارچه شیعرێکی مامـۆستـا زێوەریان لایه، یان ڕووداوێك یان هەر شتێ پەیـوەنـدی بەو باسـەوه هەیـه، مامـۆستـا محەممەدی مەلا کەریم ئاگادار بکەن بۆ ئەوەی له دیوانەکەی‌دا بلاوی بکاتەوه.

فولکلۆر

حەیران

تۆمارکردنی عباس عبدالله یوسف

حەیران حەیرانه له هۆزەومۆزه
مەمدهنه پیرا ردین یانه بۆزه
مەمدهنه جحێرا دریان هارۆزه
بمدهنه مەلا وفەقێیا

نوشتی‌و حمایلاکەن ئەو لای پیرۆزه
حەیران حەیرانه له لێرەمیری
چاوێ حەیرانێم مێوژا ڕەشمیری
حەیران هەوینێم بەرنەدا پەجحێری
حەیران بەرشت نادەم پەپیری

حەیران حەیرانه له گەروێ کاخێ
حەیران شەدێت گەیشتنۆ سەر ئاخێ
لۆ خۆم لێگرتی له ناو ووجاخێ
چرەی گۆرەزێم ڕەنگینه
چیخێ ڕەشمارام تێك پەڕینه
حەیران ئان وەره بمخوازه
ئانی دهستام لەبه هەرینه
چرەی گۆرەزێم به هورده تراشه
وێداتێن دوو پژبێن قوماشه
یەکم حەیرانه ئیدیش ووڕداشه

تێبینی

تێکستی ئەم حەیرانه له گوندی (جۆنەله)ی ناوچەی سورچیاتی تۆمار کراوه.

فەرهەنگۆك

هۆز = ناوی ئەشکـەوتێکـه کەوتـۆته ئاقاری گوندی (گۆرەز)
ردین = ردێن
بۆز = سپی
دریان = دڵیان
هارۆزه = ئالۆزه
ڕەشمیری = جۆره ترێیێکه
هەوینی = ئەوین، خۆشەویستی

گەروێ کاخێ = دهربەندێکه کەوتۆته نێو چیای سورچیا سەر بەپارێزگای هەولێره.
لفك = کلکی جامانه
ئاخ = عەرد

لێگرتی = هەلبژاردووی
چرە = شوێنێك پڕ بێ له تەڕاش
تێك پەڕینه = پەرت وبلاو
دهستام لەبه هەرینه = وازم لێبێنه

وێداتێن = پێ دادێن، تێپەڕ دهبن
چیخ یان چیغ = ل دیوارێکه له قامیش چنراوه، زیـاتـر وەك پەردەیـك بۆ حەوشەوناو ڕەشماڵ بەکار دێ

(لێرەمـیر)و (گـۆرەز) دوو گونـدن له ناوچەی سورچیاتی. سەر به ناحیەی خەلیفانن.

بەردشکاندن

- ئەنوەر مەسیفی -

کاتـی خۆی، هەنـدێ له شاعـیرانی فەرەنگسـاوی مێـزی چایخانەیەکیان به زەمان گرتبوو، مشت و مڕی ئەدهبیان لەسەر دهکرد.

چایخـانـەکـه کەوتبـووه ناو دالانی ئۆپرایێ له پاریس. پیرێ دههات له هەمـان چایخـانه له تەنیشت ئەوانەوه کڕ دادهنیشت. تەنـهـا گوێی لێ‌دهگـرتـن و تەماشای دهکردن. زۆر ڕقیان لێ دهبـووەوه. ڕۆژێ به خۆیـان نەوەسـتـان و به تووڕەیـی‌یـەوه پێیان گوت:

ـ بۆ بەدوامانی؟
+ به دوای وەڵامی یەك پرسیـار دهگـەڕێم، ئێـوه بۆ دهنـووسن؟

ئەوەبـوو، زۆری پێ‌نـەچـوو پرسـیـاری کابـرای پیر بووه بەرهـەمی سێ ژمارەی گۆڤاری ئەدهب ـ که شاعـیرەکان خۆیان دهریـان دهکـرد. واتـه هەمـان پرسیاریان ـ ئێوه بۆ دهنووسن ـ له سەد نووسـەرو شاعـیر کرد.

وەڵامی حەفتـاو پێنـج نووسـەرو شاعیریان له هەر سێ ژمارهکه بلاو کردەوه. ئەوانی‌تر وەڵامیان نەدایەوه.

له کتێبی ـ الشعرو والتجربة ـ دا دهڵێ

(مرۆڤ گەر بیەوێ ڕاوه شێر بکات، دهبێ پێش هەموو شتێ وا دابنێ که شێر هەیه..

گەڕان به دوای شیعریش هەر ئەوهـایـه، مرۆ دهبـێ وا دابنێ کەشتێ هەیه ناوی شیعره ئەوسا بگەڕێ بیدۆزێتەوه).

شیعـر بارتـەقـای سامـانی ئابـووری‌یـه. ئەشکەفتێ له بنی دونـیـا بێ، پارچـه هێـسکێکی چاخـەکـانی کۆنی له ناو بەجێ مابێ دهستی مێژووی ئەمڕۆ یان داهاتووی دهگاتێ. ئەشکەفتیش هەن وەکو دوکەڵی جغاران هیچ له مێژوو ناگۆڕن. بەیتێ گوترابێ ماوه.

شیعر، تەکان به چێژ دهدات. له چێـژی ئایینـەکـان، شێخی صەنعان، مانەوەی ئێزیدیان،.... هتـد. له چێـژی سروشت، ڕەق بوونی خۆڵ و بەرەو بەرد ڕۆیشتن، پەیدا بوونی گوڵی نوێ،... هتد.

ئەمانه بەشێکن له چێژ. چێژی خودو چێژی بیندراو. ئەی چێژی شیعـر، کارەبـای خوێـنی مرۆ، ڕۆیشتنی دژ به هەمـوو تانۆکێ. قەلا له کوچەری‌یان خۆ ڕاگرتن. مێنیش وەزری خۆی هەیه.

چێژ، ئەی سەلماندنی مرۆ. تۆ بڵێی بکەوین. تۆ بڵێی سامانی ئابووری بێ‌ی تۆ گەشه بکات.

چاوەڕوانی بێ کوتایی

ساتێ هاتی
پەله هەوری حەسی دڵم
ڕەوی‌یەوه
چاوەڕوانی ئازاری بێ قەراری
سڕی‌یەوه
کەشتی ئاو گێژاوی دهریایی
حەرردنی دور دڵی
بەت و نایەت
بێ‌و وچان گەشتی‌یەوه

خۆشەویستی دیرزەمانەی
بەهەشتی عەشقم
لەنێر جولانەی دڵی پەریان
حەوایەوه
یادکارو نامەی جارانت
وەك چۆن پەپوله.. له عەشقی
ڕوناکی چرا
هەنگی شەیدای گوڵ
منیش بۆ تۆ

سونامەوه
هەر که هاتی. چاوەڕوانی بێ کوتایی
له مێژووی ژینی کوردا
بۆ جاری دووەم
ژیایەوه

محمد مردان مجید

Institut Kurde de Paris

هەندێ بۆ چوونی نوێ دەربارەی نەخۆشی هەستەوەری «الحساسية»

بەشی دووەم

سەردار فەتاح ئەمین کردوویەتی بە کوردی

تاقی کردنەوەو ئەنجام:ـ

لە هەمان کاتی ساڵی ١٩٦٧دا، زانای سویدی «یوهانسون» هەردوو زانـای ژن و مێـردی ئەمـەریکـایی بە ڕەگـەز یابـانی «کیمشیـج»و «تیر کوئـەبیشیـزاکـا» توانیـان لە خوێنی تووشبووەکان بە هەستەوەری ڕادەیەکی زیـاتـر لە «دژەتـەن» بدۆزنەوە، هەروەها پێشیان ئەوترێت «خڕۆکەبەرگری» کە جۆرە تەنێکە لە لەشی ساغ دا کەمە، یان هەر نی‌یە، ئەو تەنۆچکانە ناو نرا «ئـەمـیـۆنـوگـلۆبـیـولـیـن ئەی» ئەم دژەتـەنـانـە تەنـۆچکـەی بچووکن بە هۆی خڕۆکـە سپی‌یـەکـانەوە لە خوێن دا دروست ئەبێت، وەکـو بەر پەرچ دانـەوەیـەك لە بوونی توخمی دەرەکی لە لەشدا، ئەگەر بەکتریا چووە لەشەوە، خڕۆکە سپی‌یەکان هەڵ ئەستن بە پشکنین وناسینەوەی پێناسە «هویە»ی ئەو بەکتریایەو لە دوای ئەوە هەڵئەستن بە دروست کردنی چەکی لەبار دژی، دوای زاڵ بوون بە سەر بەکتریا دەرەکی ـ یەکان دا ئەو تەنانەن وون نابن بەڵکو تەنیا مت ئەبن و چاوەڕوانی گەڕانەوە ئەکەن بۆ کارکردن لە نوێوە، ئەگەر جارێکی تر بەکتریا گەڕایەوە بۆ لەش، بەڵام ئەگەر شێواوی‌یەکی وا کەوتە لەشەوە، کە ئەم دژە تەنانەوا لێ بکات بجوولایەن بەرامبەر مادەی نامیکرۆبی وناژەهراوی. واتە دژەتەنەکان بە هەڵەدا ئەچن پاراستنی. هەردوو پزیشك «کیمشیج وتیرکو ئیشیـزاکـا» چۆنێتی کار کردنی تەنی «ئـەمیـونـو گلوبیـولین ئەی» یان بەم شێوەیەی خوارەوە لێك دایەوە.

لە کاتی چوونـە ژوورەوە بەکتـریـا بۆ یەکـەمجـار بۆ ناو لەش، خڕۆکـە سپی‌یـەکـانی ڕادەیـەکی زۆر لە «ئـەمیـونـو گلۆبیولین ئەی» بەرهەم دێنن، بەشـەکـانی کۆ ئەبێتـەوەو ئەگـاتـە نزیکـەی نیو ملیون بەش لە سەر خانەی «مـاستـوسیت» کە جۆرێکـە لە خڕۆکـە سپی‌یـەکـان وبەشێکە لە کۆندامی بەرگـری کە ئەکـەوێتـە سەر ڕووی پێست و «لینجـە پەردەی ڕووپۆشی کۆئـەنـدامی هەنـاسـە وریخـۆڵـەکـان و دەمـارە ووردەکـان» کۆبـوونـەوەی تەنۆچکەکانی «ئەمینۆگلۆبیۆلین ئەی» لە سەر ڕووی «مساستوسیت» وهانی ئەدات بۆ دەردانی «هستـامین» ومـادەی تر کە ئەبنـە هۆی دەرپـەڕینی دژە تەنە شەرکەرەکان و خڕۆکە سپی‌یەکان، لە خوێن بەرەکانەوە بۆ ئەو شانانەی تووشی بەکتریا بووە. کاتێك کە بەکتریا کە جارێکی‌تر ئەگەڕێتەوە بۆ لەش پاش چەنـد خولـەکێـك لە چوونـە ژوورەوەی بەکتـریـا کە تەنی «ئـەمیونو گلۆبیولین ئەی» ئەبێتە هۆی بوونی سیفەتی هەوکردن لە سەر ڕووی لینجە پەردەی لووت و چاوو کۆئەندامی هەرس و سی‌یەکان و پێست. هەروەکو لە پێشـەوە ووتمـان تەنی «ئـەمیـونو گلۆبیولین ئەی» هەندێ جار تووشی هەڵە ئەبێت لە دیاری کردنی دوژمنەکەی لە لای ئەو نەخۆشانەی کە دوو چاری هەستەوەری بوون. هستامین و مادەی کیمیاوی دەرئەدەن کە ئەبێتە هۆی دەرکـەوتنی نیشـانـەکـانی هەستـەوەری، بۆ بەرەو ڕووبوونەوەی مادەی یان توخـمـی ناژەهـراوی. . تووش بوون بە هەستـەوەری ئەبێتـە هۆی دوو دیاردەی بنچینەیی:ـ

یەکەمیان. . . بەرزبوونەوەی توانای خوێنبەر بۆ مژینی هەندێ مادە کە لە ناو خوێـن دا هەن دەردانـی بۆ دەرەوە، کە بە شێـوەی پەنـمـان «تـورم» دەرئـەکـەوێ دووەمیـان:ـ کرژ بـوونی ماسـولکـە لووسـەکان، بەو جۆرە بۆ ڕیچکەکانی سیش کرژ ئەبێت و ناهێڵێت ڕادەیەکی پێویست لە هەوای پیا تێپەڕ بێت بەم جۆرە تەنگە هەناسەیی ڕووئەدات. لێکۆڵەرەوەکان شێوانی کاری دژەتـەنـەکـانیـان بۆ کەمی لەو دوو جۆرەی خڕۆکـە سپی‌یـەکـان گەڕانوتەوە، ئەوانیش خڕۆکە یاریدەدەرەکان وچرۆکە بەربەستەکانە، بەڵام هۆی کەمی تا ئێستا هەروەك خۆی بە نهێنی ماوەتەوە. زانینی چۆنیەتی کارکردنی دژەتەنەکان لە لەشی ئەوانەی تووشی هەستەوەری بوون، بوو بە هۆی پێشکـەوتنی ئەو تاقی کردنـەوانـەی لە ئەزمـوونگـەدا ئەکـرێت بۆ دۆزینەوەی ئەو ما دانەی ئەبنە هۆی هەستەوەری، یەکێ لە پێشکەوتوترین جۆری ئەم تاقی کردنـەوانـە بریتی‌یـە لە وەرگـرتنی نمـوونەیەك لە خوێن و پێـوانی بڕی دژەتـەنـەکـان تیـایـدا، پاشـان پلازمـای خوێنی نەخـۆشـەکە وەرئـەگیرێت و لەگـەڵ ئەو مادانـە دائـەنرێت کە گومانی لێ ئەکرێت و بە تێبینی کاردانـەوەی دژەتـەنـەکـان، ئەو مادانەی هۆی هەستەوەری‌یەکەن بە ووردی دیـاری ئەکـرێت. ئەمـەش بۆ دیـاری‌کـردن و دەست نیشان کردنی هۆیـەکـانی بەڵام بۆ چارەسـەرکـردن هەتا ئێستا چاری بنەڕەتیمان نی‌یە: . زۆربـەی کات چارەسـەر بە لابـردنی مادەی هۆکـاری هەستـەوەری‌یـەکـە ئەکرێت بە هۆی دەستە پاچەیی پزیشك لە زاڵ بوون بەسەر هەستەوەری‌دا.

دژە چارەسەر:ـ

پزیشکەکان لە چاوەڕوانی گەیشتن بە چارەسەری بنەڕەتی بە ردەوامن بۆ پەرەپێـدانی ڕێگـەی دژە چارەسـەر، کە «کـوك»ی ئەمـەریکی چوار ساڵـە دایهێناوە، بە دوا دەسکەوت دائەنرێت لەم بوارەدا، ئەم ڕێگەیەش لە سەر بنـەمـایـەکی سـاکـار دانـراوە، ئەویش چارەسـەری نەخۆشی بە نەخۆشی‌یە ئەگـەر نەخـۆش بەرامبـەر مادەیـەکی دیـاری کراو هەستـەوەری هەبوو، لە سەرەتاوە چارەسەرەکەی بەوەیە، هەفتەی جارێك ڕادەیەك لەو مادە دیاری کراوەی ئەدرێتی، لەدوایدا دوو هەفتە جارێك، هەتا ئەکرێت بە مانگی جارێك، ئامانجیش لەمە ڕاهاتنی لەشە لە سەر ئەو مادەیە. ئەم ڕێگەیە ٠٨٠/٠ سەرکـەوتـنـی بە دەسـت هێنـاوە، لەو بارانـەی کە تووشـی هەستـەوەری ئەبن بە دژی گژوگیـا، هەروەهـا ٠٦٠/٠ی بۆ ئەوانـەی

بروانە ل ١١

دەربارەی «دەرمانگری کوردی»

جرجیس
محمد حسین

بێگومـان هەر میلەتێك بە پێی قۆناغەکانی پێشکەوتنی شارەزایەکی خۆی‌و نوێ پەیدا دەکات دەربارەی دەوروپشتەکەی. ئەمەش لەگەڵ زانین و شارەزایـەکانی‌تر کە بۆی ماوەتـەوەو کۆبۆیتەوە دەخرێنە ناو شووشەیەك، پاش کارلێی کردن و شی‌کردنـەوەیان ئەنجامێکی لێ پەیدا دەبێت. ئەم ئەنجـامـەش خۆی چێ گیر دەکـات وەك دەست هاتنێکی نوێ لە ناو میلەتەکە.

وەیەك لەم دەست هاتنانە کە جێگیر بو لە ناو میلەتـان دەرمـانگـەریە بەڵێ دەرمانگەری رۆڵێکی گرنـگ بە نرخـی هەبـووە بۆم کەم کردنـی ئەو گیروگرفتە تەندروستیاندی ئامادەمیزاد.

وە هەرچـەنـدە قۆنـاغی پێشکـەوتنی پزیشکی نەگەیشتبووە رادەیەکی بەرز بەڵام ئەوەیان ئەزانی کە چ ڕووەکـێـك یان میـوەیـێـك یان یەك لە بەرووبـوومی‌کانی ئاژەڵ بەکار دێت یەك لە جۆرە گیروگرفتەکانی تەندروستی.

ئەم زانایەش لە شارەزایی زانایی باو باپیران وەردەگـیراو دەمـاوە بۆ نەوەکانی پاشەوان لەگەڵ زیادکردنی چەند شارەزایەکی تری باشترو نوێ لە لایەن هەر نەوەیەك.

وە لەبـەر پێویستی دەرمـانگـەری بۆ زانین و وریادبوونەوە بوو بە پیشە لە لایەن چەند کەسێکی تایبـەتی کە زانینێکی چاکیـان بۆ مایـەوە لە پاوباپیریان، ئەم زانینەش لەگەڵ شارەزای خۆیان بەکـاریان دەهێنا بۆ چارەکردن و تیمارکردنی .ئەو کەسانەی کە گیانی خۆیان بەمان دەبەستەوە لەبەر نەساغیان.

میلەتی کوردیش زانینێکی دەوڵەمەندی هەیە لەم بارەیەوە بە پێی سووشتیەتی کۆمەڵی کوردەواری‌وە.

کتێبە بچووکەکەی دکتور هیوا عومەر ئەحمەد بە ناونیـشـانی «دەرمـانگـەری کوردی» یەك لەم هەڵوێسـتـە رەزامەندیان بە روتێکردنەوەکەی بەرەو کەلەپـووری میلەتـەکـەمان و لایەنە زانستیەکەی بۆمان روون کردۆتەوە. کتێبەکەش لە لایەن دەزگای رۆشنبـیری‌و بڵاوکـردنـەوەی کوردی دەرچـووەو لایەنێکی گرتووە لە کتێبخانەی کوردی لەم بارەیەوە.

دکتـۆر هیوا لە سەرەتاییەوە باسی ئەو رێیانە دەکـا کە چۆن پزیشکـایەتی میللی‌یان کەلەپوری یاریـدەی چاك بوونـەوەی نەخۆشی دەکات، دوای لەسـەر دەرمـان و دەرمـانگـەری دەدوێ‌و دەڵێ دەرمـانگـەری کوردی ئەو کۆمەڵە شارەزایی وری‌و شوێنـەیـە، کورد لە سپێـدەی مێـژووەوە بەکاری هێنانەو فێری بووە بۆ ئامادەکردنی لە سروشت و دەوروبەر.

هەروەها دەڵێ دەرمانگەری کوردی بەشێکە لە پزیشکـایـەتی کەلەپووری کوردی کە ئەکرێ بەم بەشاندی خوارەوە:

١ - پزیشکایەتی فولکلۆری
٢ - دەرمانگەری
٣ - تیمارسازی

لە دوای لەسەر دەرمانگەری دەدوێ. لە بەشی دەرمانگەری کوردی دەرمانگەری کردۆتە دوو لقی سەرەکی:

١ - بەروبوومی ئاژەڵ (شیر، هەنگوین)...
٢ - ڕووەك (درەخت و بەروبونەکانی، سەوزە، میـوە، نەختینـە، گوڵ) وەلەم بەشەدا باسی چەند نمـوونەیەك دەکا کە ڕاڤەی زانستی بۆمان روون کردۆتـەوە، وەك بەکارهێنانی شیری دایك بۆ چاو ئێشە، جگەر بۆ بێ‌خوێنیەکان، ڕێواس شتی ترش بۆ ئێسکـە نەرمە، تەماتە بۆ پێوەدانی زەردەواڵەو زەردەزیرە، چا گوڵ، خەڵوزی هاڕاو بۆ مرۆڤێ کە مادەیـەکی ژەهر یان خواردنێکی ژەهراوی خوارد بێ، زەردێنەی هێلکە بۆ کرێشی سەر، نانی بۆر بۆ پیاوی وەجاخ کوێر، دوکەڵی جگەرە یان گوڵە مێخەك بۆ دان ئێشە.

لە بەشی بەروبومی ئاژەڵ باسی سیرو ماست و کەرێ‌و پەنـیرو هێلکـەو هەنـگـوین دەکـاو بە کارهێنانەکانی هەر یەك لەمان نووسیوە. لە پاشان بە پێشـەکیـەکی زانستی دەربـارەی پێك هاتن و بەکـارهێنـانی مادەیەکانی ڕووەك چووتە ناویەوە، نموونەتی بۆ هێناوین وەك ترێ ڕیویو خەربەنگ و ڕێواس و وەنەوشە کە دەوڵەمەندن لە مادەی گلایکوساید.

لە بەشی درەخـت و بەروبـومـی باسی بەرووو ڕەشـەدارو بادەم و ترشـە سمـاق و کاژو گوێـژو گوێـژوو شـلانـە دەکـات. هەروەهـا چۆنیـەتی بەکـارهێنانیانی دیاری کردوە. لەسەر پیازو سیرو

حەونیجـەو کوڵەکـەو مەعـدەنـووس و چاوبازەڵەو نەسرین، کنێرە. تاڵیشك و گێزەرو تورو سلق و تەماتەو ڕێواس یش دەدوێت لە بەشی سەوزە.

باسی سێ جۆرە میـوەشی کردوە لە بەشی میـوە ئەوانیش تووو هەنارو ترێیە.

هەروەها لە بەشی نەختینە باسی سێ جۆری کردوە ئەویش گەنم و کەتاث و جۆیە. لەم بەشەش بۆ مان روون دەکـاتـەوە بۆ ئاردی بۆر لە ئاردی سپی باشترە ئەویش لەبەر توێکلی دانەوێڵە کە دەوڵەمەندە لە ڤیتامین B.

گوڵ و ڕووەکی بە بۆن و بەرامە بەشێکی گرنگی بۆ دانـراوە لە کتێـبـەکـە، نووسـەرەکـەی لە پێشـەکیەکەی ئەم بەشە دەڵێ گوڵ و ڕووەکی بە بۆن و بەرامە دەوڵەمـەنـدترین بەشی ڕووەکە لە مادەی کیمیـاوی وبـەکـارهێنانی لە دەرمانگەری کوردی یا. لە پاشـان بەسـەر پێکهـاتووە گوڵ و ڕووەکی بە بۆن و بەرامـە داچووەکە دۆزرانەتەوە وەك ئەژوییـن و گلایکـوسـایـدو کولچیسـین و کومـارین و ئەتـرۆپین کە کاری فەسلەجیان هەیە لەسەر خانەکانی لەشی ئادەمیزاد.

ئەو غروشـاتەی بۆ ئەم بابەتە هێناوە ئەمانەن، رازیانە، بابونە، وەنەوشە، ترێ وورچانە، مامیران، قاپی کەوڵە، گوڵە بەهـارە، مەرزە تولەزەرە، سیس عومەر، چاوە پشیلە، ڕێحانە کێویلە قژی کەنیشك، چایـەر زەعفـەرانی مێرك، هەمیشـە بەهـار، گوڵە پژمـین، چاتـرە، گوڵەپـاخ، نەعنـا، بەڵەك، گوڵە

هەر یەکـە لەمانـەش چۆنیەتی بەکارهێنانی نیشان کردووە.

پاش ئەو کورتە پێداچوونەوەیە چەند تێبینیەکم هەیـە دەری‌دەبـرم بە بێ ئەوە لە نرخ و هەلسەنگاندنی کتێبەکە کەم کاتەوە.

ئەم تێبینیانەش ئەمەیە:

١ - نەبـوونـی کورتـە باسـێکی مێـژووی دەرمـانگـەری لە ناو کوردەواریـدا، هەرچەندیشە سەرچاوەی وا نیە بە کتێب بەڵام ئەو کەسانەی کە دەرمـانگـەریـان پیشە بوو «هەندێکیان ماوە تاکو ئێستا» سەرچاوەیەکی گرنگ بوون بۆ ئەم مەبەستە.

٢ - نووسەری کتێبەکە دەڵێ کوردیش یەکێکە لەو نەتـەوانـە کەلەپـوری دەرمـانگـەری هێجگار رەنگینـە لە لاپەرە حەوت کەچی ئەم شتانەی کە باسی کردووە بە شێویەکی گشتی مانای ـ هێجگار رەنگینە پی ناکات.

٣ ـ لە بەشی بەروبـومـی ئاژەڵ هەروەهـا لە بەشـەکـانی‌تـر چۆنێتی بەکارهێنانی بەروبومەکان دیاری نەکراوە، وە ئەگەر باس کرابێ پێویستی بە روون کردنەوەیەکی زیاترە.

لە کۆتایی «دەرمانگەری کوردی» خۆی جێ‌گیر کردوە بە رووتێکردنە زانستیەکەی وبە هەڵوێستێکی گرنگی سەرەتایی دادەنرێت لەم بابەتەوەو ڕێی بۆ هەاویستی‌تـر خۆش کردوە تا زیاتر دەوڵەمەندمان بکەن لەم لایەنەوە.

«نەخۆشی لەرزوتا»

لەرزوتا (مەلاریا) نەخۆشی‌یەکی مشەخۆری‌یە کە بەهۆی مێشوولەی ئەنـۆفـێلس دەگـوازرێتـەوە بۆ مرۆڤ. ئەم مشـەخـۆرە لە توخمی پلاسمـۆدیۆمە، کە چوار جۆریان ناسراون بەوەی مرۆڤ تووش دەکەن وەکو جۆری ڤایڤاکس، ئۆڤالی، مەلاری، فالسیپارەم.

سووری ژیانیان لە مرۆڤ دا ناتوخمە سورو لە مێشوولەدا تووخمە سورە. مەلاریـا دەبێتـە هۆی تێك شکانی خڕوکە سوورەکانی خوێن و گۆڕان لە سوری خوێن و کەم کردنەوەی بەرگری لەش.. ماوەی نێوان پێـوەدانی مێشوولەو دەرکەوتنی نیشانەکان جیاوازە بە پێی جیاوازی جۆرەکانیان بۆ نموونە لە پلاسمۆدیۆم ڤایڤاکس و فالسیپارەم «١٠ ـ ١٤» ڕۆژە بەڵام لە پلاسمۆدیۆم مەلاری لە «١٨» ڕۆژ بۆ «٦» هەفتەیە.

*** نیشانەکانی: -**

جیاوازن بە پێی جۆرەکانیان بەڵام هەموویان دەبنە هۆی سەرئێشە، لەرزوتـا، ئەستـووربـوونی سپـڵ، ژان کردنی ماسـوولکە، کەم خوێنی، دەرکەوتنی تامیسکە لەسەر دەم و لێو، ئەستووربوونی جگەرو لەش.

مەلاریا سێ قۆناغی سەرەکی هەیە وەکو: -

قۆناغی یەکەم ـ بە لەرز دەست پێ دەکات کە بۆ ماوەی (٢٠ ـ ٦٠) خولەك دەمێنێتەوە کە پێی دەڵێن قۆناغی سەرما.

قۆناغی دووەم بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی لەش بۆ (٤٠ ـ ٤١،٧) پلەی سەدی، ئەمەش دوای قۆناغی یەکەم دێت و بۆ ماوەی (٣ ـ ٨) سەعات بەردەوام دەبێت پێی دەڵێن قۆناغی گەرمی.

قۆناغی سێیەم نزم بووەنەوەی پلەی گەرمی لەش و ئارەقەکردنێکی زۆر واتە قۆناغی تەری.

*** ماکەکانی : -**

١ ـ مەلاریـای مێـشـك کە بە بووژانـەوەو گۆڕان لە ئەقـڵ و بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی لەش جیا دەکرێتەوە.

٢ ـ تێك شکاندنی خڕوکە سورەکانی خوێن لە لوولە خوێنەکان دا کە دەبێتە هۆی گۆڕانی ڕەنگی میز بۆ سورێکی تاریك یاخود ڕەش.

٣ ـ گۆڕان لە فرمـانی موولوولەکـانی گورچیلە کە بە پەلکـەوتنی گورچیلە کۆتایی دێت.

٤ ـ رشانەوەو شێوان لە کۆئەندامی هەرس دا...

*** دەست نیشان کردنی: -**

١ ـ بەهۆی نیشانەکانی.

٢ ـ پشکنینی خوێن ـ ژمارەی خڕوکە سورەکانی خوێن و خەپلەکانی خوێن کەم دەکات، بەڵام ڕێژەی خڕوکە سوورە نیشتووەکان زیاد دەکات.

٣ ـ خوێن لەسـەرە پەنجـەی دەست وەردەگـیرێ‌و دەخـرێتە سەر سلایـدەوە، ئنجـا دوای چەنـد گۆڕانکاری‌یەك لە ژێر مایکرۆسکۆپ دا فەحس دەکرێ بۆ تێبینی‌کردنی لە خوێن دا.

*** چارەسەرکردن: -**

١ ـ بایەخ دان بە حالەتی گشتی نەخۆشەکە بە بەکارهێنانی دەرمانی تا لابەرو ژان لابەرو جێگرتنەوەی شلەی لەش بە ڕێگای خوێن هێنەر.

٢ ـ بەکارهێنانی دەرمانی دژە مەلاریا.

٣ ـ چارەسەرکردنی ماکەکانی نەخۆشی‌یەکە بەپێی پێویست.

*** خۆپاراستن: -**

١ ـ قەلاچـۆکـردنی مێشـوولەی ئەنۆفێلس بە ڕشاندنی هەموو کە لەبەرێکی ماڵ بە دەرمانی قەلاچۆکردنی مێشووله.

٢ ـ بەکـارهێنانی دەرمانی دژە مەلاریا وەك ڕێگایەکی خۆپاراستن بەتایبەتی لە وەرزی بڵاوبوونەوەی مەلاریا.

٣ ـ نووستن لە شەودا لە ژێر پەردەو تۆڕی تایبەتی.

فاضل بابا محمد
زانکۆی سەلاحەدین
کۆلیژی پزیشکی

سەرچاوە: -

1 - Harrisons Principle of internal medicine 9H edihon.
2 - Davidsons Principle and Practice of medicine. 13th edition.

زیانی جگەرەکێشان بۆ مرۆڤ

لەم ساڵانـەی دوایـی‌دا جگـەرەکـێـشـان و ژمـارەی ئەوکـەسانـەی جگـەرە دەکێشن بە تەواوی زۆر زۆر زیـا دی کردووە. لە گەڵ زیـاد بوونی ئەوکـەسانـەی جگــەرە دەکێشن ڕێـژەی مردنیش زیـا دی کردووە، زانـایـان ڕایـان گەیـانـدووە کە ڕێـژەی مردن لە جیهـانـدا گەیـوەتـە ٤٠٪ لە سە دا چلی هەمـوو دانیـشـتـوانی سەر زەمین. ئەویش بە هۆی ئەو مادده زیـانـبـەخشـەی کە پێ‌ی دەڵێن (نیکۆتین) کە بە زیان بەخش ترین مادده دادەنـرێت . جابۆیـە لێرەدا دەمەوێ کورتە یەکی زیانی جگەرە کێشان روون بکەمەوە: -

١ ـ زیـانی جگـەرە بۆ کۆئـەندامی هەرس: -

بێ‌گـومان کۆئەندامی هەرسیش پێك هاتووە لە (دەم وسورێنچك وگەدەوڕیخۆڵە

آ ـ دەم ودان:ـ

دوکـەڵێ جگـەرە ڕاستەوخۆ کار لە (دان دەکاو دەبێتە هۆی سندانی (سـرطـان) ددان وپـاش وەراندن و ئازارێـکـی زۆر، وە هەروەهـا بەهەمان شێوە کاردەکاتە سەر زمان ولـێـوو ئارەزووی خواردن کەم دەکـاتـەوەو هەسـتیـاری چەشتن لاوازدەکات و بەوە مرۆڤ یەکێك لە هەستیـارە گونگـەکـانی لە کیس دەچێت، کەیەزدان پێ‌ی بەخشیوە هەروەهـا تووش بوون بە سندانی لێـوو زمـان ، سەرەڕای ئەمـانـەش ناودەم بۆنـی ناخـۆش دەبـێـت هەمیـشـە مرۆڤـەکـە هەست بە تینوێتی‌و دەم ووشکی دەکات.

ب ـ سورێنچك:

هەروەهـا دوکـەڵـی جگـەرە سورێـنـچـك بەچینێکی ڕەش دا دەپۆشێت ، . کاتێك مرۆڤ ئاو یان خواردن دەخـوات بە سورێنچکـدا دەڕواتە خوارەوەو ئەم خڵتەیە لەگەڵ خۆیـدا ڕادەمـاڵێت و گیـراوەیـەك دروست دەبێت کە پڕە لە ماددەی (نیکـۆتین) ئەمـەش زیـانێکی کاریگـەر بە خانـەکـانی لەش دەگەیەنێت .

ـ گەدە (وورگ) ـ المعدة :ـ

جگـە لەوانەش دوکەڵێ جگەرە دەبـێتـە هۆی سوور هەڵگـەڕان و سووتـانـەوەو هەوکـردنی لینجـە پەردەی ناو پۆشی گـەدە، هەروەهـا دوکـەڵـێ جگـەرە دەردراوەکـانی هەرسی گەدەکـەم دەکـاتەوەو دەبێتە هۆی بەهـەرسـی، هەروەهـا جگـەرەکێش هەمیشـە هەست بە ئازاری گەدە دەکـات، سەرەڕای ئەوەش داودەرمـان کەمتـر سوودی دەبێت بۆیـان کە ئەمـەش دەبێتـە هۆی دواکەوتنی سارێژ بوونی برینەکانیان.

د ـ ڕیخۆڵە :ـ

دوکـەڵێ جگـەرە زیانی زۆرە بۆ ڕیخـۆڵـەو فرمـانـەکانی دەشێوێنی‌و مرۆڤ زۆربەی جار هاواری ئازاری ڕیخـۆڵـە دەکـات، وەهـەندێ جار مەمیلەکـان کە بەڕیخـۆڵـەوە بەندن ناتـوانن خۆراکی تەواوبگـەیەنن بە خانەکانی لەش.

بەگشتی دوکـەڵێ جگەرە زیانی هەیە بۆ کۆئەندامی هەرس و مرۆڤ لاواز دەبـێـت و تووشـی وورێنـەو بێ‌هێزی دەبێت توانای بیرکردنەوە و ئیش کردنـی کەم دەبێتـەوە لە گەڵ ئەوەشـدا خواردنـی کەم بێ دەخـورێت و ئارەزووی خواردنی کەم دەبێتەوە.

رفیق عبدالرحمن

ڕەنگ کوێری

وەرگێرانی رزگار مصطفى محمود

ڕەنـگ بینین لەلای خەڵکـان دا جیـایـە، ئەم جیـاوازی‌یـەش چەنـد هۆیەکی هەیە لەمانە ئێمە کاتێ کە ڕەنگێکی دیاری کراو دەبینین لەوانەیە لە سەر ناوی ئەو ڕەنگـەدا هاوڕابین بەڵام لەڕاستیـا ئێمـە هەمـان ڕەنـگ نابینین ئەوەش لەبـەر جیـاوازی‌ی پێکهـاتنی ئەو خانـە قووچـەکی‌یانەیە کە فەرمانی ڕەنگ بینینیان هەیە لە نێوان تاکەکان دا.

جیاوازیی سەرەکی لە نێوان ڕەنگ کوێرو یەکێکی ئاسایی‌دا ئەوەیە کە لەلای یەکەمیان ڕەنگەکان لە یەك دەچن بەڵام جودانە لەگەڵ ڕووناکیی ئاسایی.

ڕەنگ کوێری لە مرۆڤ دا بە زۆری دەگەڕێتەوە بۆ ئەو تووش بوونانەی بە سەر خانە قووچەکی‌یەکان یا شوێنی لکانیان بە دەمارەکانەوە دا دێن ، جا ئەو کەسەی هەستی بینینی ئاسایی‌بێ دەتوانێ هەست بە هەموو ئەو ڕەنگـانـە بکـات کە لە تێکـەڵ کردنی سێ ڕەنگـە بنەڕەتی‌یەکان پێك دێن (سـوورو سەوزو شین). بەڵام مرۆڤی ڕەنـگ کوێـر ئەم توانـایـەی نی‌یە. جۆری ڕەنگ کوێریش لە دوو کەسی تووش بوودا جیایە هەر لە بێ‌هێزیی جیا کردنەوەی ڕەنگەکان لە یەکدی‌یەوە بگرە تا ڕەنگ کوێریی تەواو ، بە

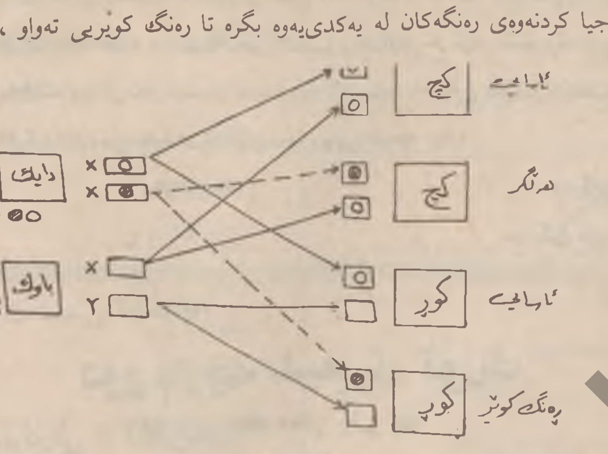

شێوەی ژمارە (١)

جۆرێ کە نەخۆشەکە جیهان بە پلەی جیا جیا لە ڕەنگی بورەوە دەبینێ (وەکو سینەمای ڕەش و سپی).

وا دیارە کە پۆل کردنی ڕەنگ کوێری هێشتا هەر نەگەیشتۆتە باری‌تیۆری (بیردۆزەیی)،چونکە ئەم جۆرە پۆل کردنە سەرناکەوێ لە دەربڕینی وردی پلە جیا جیاکانی ڕەنگ کوێری . باشترین ڕێگا بۆ جیا کردنەوە کە ئێستا پەیڕەوی دەکرێت ئەوەیە کە نەخۆشان بکەین بە دوو پۆلەوە: ڕەنگ کوێرە گشتی‌یەکان و ڕەنگ کوێرە بەشی‌یەکان

لە ڕەنگ کوێری‌ی گشتی‌دا نەخۆش تەنها بە تووڵە خانەکان دەبینێ لە بەر نەبـوونی خانـە قووچـەکی‌یـەکان. بۆیە کاتێ نەخۆش بەدەنگ درێژی شەپـۆڵـە جیـاوازەکـانـەوە دێت وەك چۆن وەڵامی ڕەنگـە خۆڵە مێشی‌یەکان بداتـەوە وای بە مانـای ڕەنـگـی کاڵ وتـۆخ دەبینێ بەڵام هەست ناکات بە ڕەنگەکانی شەبەنگی ڕۆژ. بەم جۆرە لە ڕۆژی ڕوون دا نەخـۆش وەکـو مرۆڤێکی ئاسـایی نابینێ بەڵکـە جیهان لە پێش چاوی‌دا وەك سینـەمـای ڕەش و سپی خۆی دەنـوێنێ بە پلە جیـا جیاکانی ڕەنگی خۆڵەمێشی. وە لەبەر ئەوەی لە ناوەڕاستی تۆڕەی چاودا قۆرت هەیە بۆیە نەخۆشی ڕەنگ کوێر لە شەوو ڕۆژدا چاویان کەمێ لە تەنەکانەوە لادەدەن بۆ ئەوەی بە هۆی تووڵە خانەکانەوە بیان بینن . ئەم جۆرە کەسانە بە دەگمەن هەن، زۆرجاران بەم جۆرە نەخۆشی‌یە دەوترێت (نەدیتنی ڕەنگەکان).

هەرچی ڕەنگ کوێری‌ی بەشی بە زیاتر بڵاوەو ڕێژەکەی لە نێوان ٦ ـ ٨٪ دایـە، ئەمـەیـان بە نەخـۆشی دانـانـرێت و هیـچ جۆرە شڵە ژانیکی

● ماویەتی ●

Institut Kurde de Paris

هونەرمەندی بلیمەت «جەلیل مستەفا» لە ژێر ڕۆشنایی چەند تیشکێکدا

نووسینی لوقمان تاهیر باپیر

یەکێکە لەو هونەرمەندە مەزنانەی کە ساڵەهای ساڵ، ژیانی لە پێناو هونەری ڕەسەن و ووشەی پاکدا بردە سەر. ئەو هونەرمەندەیە، کە هەر لە منداڵی‌یەوە، چەشنی پەروانەیەك بە دەوری هونەردا سوڕاوەتەوەو، هیلاکی چەشتووە.

هەر ئەوە هونەرمەندەشە، بە سینگێکی فراوانەوە کەوتوتە ڕێ‌و، هەنگاوی هێدی هێدی بەرەو پیری ئاسۆیەکی گەش هەڵهێناوە. هونەرمەند چەشنی دەرختێکی چرو کەڵەگەت، سێبەرێکی مەستی بۆ قوتابیەکانی دروست کردوەو، بەرەو واقیعێکی سەوز بردوونی. بۆیە مەسەلەی «مرۆڤایەتی» یەکێکە لە خاڵە بەپێزەکانی و، لە پێناو کۆمەڵێکی سەر فرازو بەختیاردا ڕۆڵێکی گەورەی بینیوە...

ئەم هونەرمەندە، لە هەموو بوارەکانی هونەردا، قوتابیەکانی پەروەردە کردوەو، ڕێبازێکی تایبەتی پێ بەخشیون. وەنەبێت ئەم هونەرمەندە، لە بازنەی هونەردا تەعبیری لە کۆمەڵی کوردەواری کردبێ، بەڵکو لە نوسینیشدا کەم تەرخەمی نەکردوە.

«هونەرمەند لە چەند دێرێکدا» -

* هونەرمەند ناوی «جەلیل مستەفا عەبدوڵلایە»

* لە ساڵی ١٩٤٠ دا لە دێرینەکەی هەولێر... لە گەرەکی خانەقا چاوی هەڵهێناوە، وە لە هەمان شاردا خوێندنی سەرەتایی تەواو کردوە.

* خوێندنی ناوەندی، لە شاری سلێمانی‌دا تەواو کردووەو، لە ساڵی ١٩٦٠ لە خانەی ماموستایانی سلێمانی وەرگیراوە، وە لە بەشی گشتی (فرع العام) بەپلەی یەکەم دەرچووە.

* لە تشرینی دووەمی سلی ١٩٦٣ دا، لە قوتابخانەی (النهضة - الجمهورية)ی سەرەتایی لە شاری هەولێردا وانەی ووتوەتەوە... لەبەر بەرزی پلەی هونەری لە ساڵی ١٩٦٥ لە ناوەندی (الجمهورية) تەنسیب کراوە، وە زۆر قوتابی پێ‌گەیاندوە لە هونەری نیگاردا لەم قوتابخانەیەدا.

* لە ساڵی ١٩٦٦ دا خۆی نەقل کردوە بۆ پارێزگای سلێمانی، وە لە شاری هەڵەبجەدا، لە قوتابخانەی (التقدم)ی سەرەتایی کوران وانەی نیگای ووتوەتەوە.

* لە بەهاری ساڵی ١٩٦٧ دا، لە جوولانەوەیەکی زۆر بە توانا لەگەڵ هونەرمەند (طەخلیل) شانوگەری پێشکەش بە دانیشتوان کردوە.

* لە ساڵی ١٩٦٨ دا هەم دیسان خۆی نەقل کردوە بۆ شاری هولێر، وە لە قوتابخانە ناوەندی ئازادی دا، بە ماموستا نیگار تەنسیب کراوە.

* هەر لە ساڵی ١٩٦٨ وە، تاکوو ساڵی ١٩٨٦ لە زۆربەی قوتابخانەی ناوەندی و دواناوەندی ئامادەیی‌یەکانی ناو شاری هولێر بۆ ووتنەوەی وانەی نیگار تەنسیب کراوە.

بەرهەمەکانی هونەرمەند: -

* لە پێشانگای یەکگرتووی ساڵانەی قوتابیانی ناوەندی‌و دواناوەندی‌و ئامادەیی کوراندا، لە شاری هەولێر، (٢٢) بیست و دوو جار بە پلەی یەکەم شاد بووە، وە ئێستاکەش نزیکەی (٦) شەش ساڵە لە ئامادەیی ڕزگاری کورانە کە (٥) پێنج ساڵە دوابەدوای یەك پلەی یەکەمی ئەهێنێ بۆ ئەم قوتابخانەیە.

* بە بۆنەی ئەم جموجوڵەی نزیکەی (٨٠) هەشتا (شکر و تقديری) وەرگرتووە لە کاروباری هونەری‌دا.

* لە لایە پارێزگارە بەڕێزەکان و لێ‌پرسراوانی میری چەندەها جار لەگەڵ قوتابیەکانی بە چەندەها دیاری بەنرخ خەڵات کراوە.

* لە زۆر پێشانگادا لەگەڵ ماموستایانی هونەرمەندی هەولێر بەشداری کردوە بە پلەیەکی دیاوگەشاوە.

* (٣) سێ‌جار پێشانگای بە پۆستەر، لە هۆڵی (یەکێتی نەقابەکانی کرێکارانی ناوخۆیی / بەشی هەولێر) کردوتەوە لەسەر باری ڕامیاری عێراقی خۆشەویست، بەسەرکەوتنەوە.

* بەسەدان قوتابی هونەرمەندی پێشکەش بەکۆمەڵی کوردەواری کردوە وەك هونەرمەندان (فؤاد علی، دارا محمد علی، عبدالله رسول، صلاح الدين جاف، مصطفى شوكت عبدال، دلشاد عثمان، كرخی و گيلان عولا، فرهاد عزيز گەردی، منير عقراوی...، گەلێکی تر.

* ساڵ نیە قوتابیانی، لە پەیمانگاو ئەکادیمیای هونەرە جوانەکان وەرنەگیرێ، تەنانەت لە ساڵی ڕابردودا، لە هەولێر شەش قوتابی وەرگیراوە کە لەمانە پێنجیان قوتابی ماموستا جەلیل بووە، وەك قوتابیان (نزار مەحمود، جاسم کەریم، لوقمان تاهیر، ئازاد کریم، جەمال مشیر).

* لە مۆسیقا ژەنی دا شارەزایی هەیە لە لێدانی ئامێرە هەوایی‌یەکان، لەسەر دەستی ماموستای بەڕێز (ولیام یوحەنا) فێر بووە. وە هونەرمەند ماموستا (ئەنوەر قەرەداغی) لە مۆسیقا ژەنی‌دا هاوڕێی بووە، لە خانەی ماموستایانی سلێمانی.

* لە گەڵێ ئاهەنگەدا بە مۆسیقا ژەنی لەگەڵ هاوڕێی خۆشەویستی ماموستا (ئەنوەر قەرەداغی) دا، لە خانەی ماموستایانی سلێمانی بە سەرپەرشتی ماموستای بەڕێزی کاك (ولیام یوحەنا) بەشداری کردوە، وە لە ساڵانی شەست بە مۆسیقا لە شاری هەولێر بەشداری هەندێ ئاهەنگی کردوە.

* لە شانوگەری دا لەگەڵ هونەرمەندانی بەڕێز کاك (صباح عبدالرحمن و عبدالواحد مەرجان و خودا لێ‌خۆشبوو حاجی مجيد نجم خضر و هونەرمەندی ناودار کاك نجم الدين پشدەری و گەلێکی تر) بەشداری کردووە، وە لە شانوگەریەکانی ساڵانی ١٩٦٩ تا ساڵانی ١٩٧٥ بە تۆمار کردن لە تەلەفزیۆنیء بەغداو سەر شانۆی هۆڵی گەڵ لە هەولێر، وە بە گوڵێ ساڵانی حەفتا لە هەولێردا، لە ئەکتەری بەناو بانگ بوە.

* ئاواتی خزمەتی گەلی کوردە بە تایبەتی، وە خزمەتی عێراقی خۆشەویست و سەربەرزە لە هونەردا بە گشتی. وە لە نووسیندا (٢ دوو) کتێبی دەربارەی هونەری نیگار کێشان لە ژێر دەستە کە بڕیاری داوە بەم زوانە بە چاپی بگەیەنێ، وە پێشکەش بە خوێنەرانی کوردی بکات، وە کردنەوەی پێشانگای تایبەتی خۆی.

* لە نیگار کێشان دا لە ڕێبازی ئەکادیمی و تەعبیری‌و سریالی‌دا دەستێکی بەرزی هەیە.

* کوڕێك و سێ کچی هەیە، کە کچە گەورەکەی لە کۆلیجی (بیطری موصل)ە، وە ئیستاش ماموستای نیگارە، لە ئامادەیی ڕزگاری کوران لە هەولێر.

چاوپێکەوتنێك لەگەڵ هونەرمەند (رافع الناصری)دا

کە یەکەمین خەڵاتی لە میهرەجانی هونەری شێوەکاریی جیهانی‌ی بەغدادا بردەوە

پاش ئەوەی یەکەمین خەڵاتی یەکەمین میهرەجانی بەغدای جیهانی‌ی هونەری شێوەکاری‌دا بردەوە چاومان بە هونەرمەند رافع الناصری کەوت تا سەبارەت بە شاکارەکەی بدوێت کە ئەو خەڵاتەی پێ‌وەرگرت؛ ئەویش گوتی:

شاکارەکەم کە گرافیکە بریتی‌یە لە (زەقوورە)یەك بە مەودا فیکری‌و هونەرییەکانیەوە، کە کارێکە بەڵگەی بەردەوام بوونی شارستانیەتی عیراقەو دووپات کردنەوەیەتی هەروەها بەردەوام بوونیشی لە پاشەڕۆژدا.

کارەکە لە ناووەوە بریتی‌یە لە حەوت حین. کە مەسەلەیەکی عیراقی‌کۆنەو، زۆر ناوەڕۆك هەن نمرە حەوتیان هەڵگرتووە. هەرچۆنێك بێت هەر چینێك لە حەوت چینەکە ڕستەیەك هەیە دەڵێت (بەناوی خوا ئەی نیشتمانم) کە حەوت جار دووبارە دەبێتەوە. لە سەرەوەی زەقوورەکە ئاسۆیەك هەیە بۆ دەربڕینی ئەوین و ئاشتی‌و جوانی‌و هەموو شتێك سوود بەنیشتمان بگەیەنێت. کارەکە خۆی لە خۆیدا دوو کارە لە یەك کات دا.

من چاوەڕوانی ئەو بەرەندەییەم و ئەم پلەیەیەم نەدەکرد. ڕاست بوو گەشبینی بووم خەڵاتێك وەربگرم لەو پلەیە نزمتر بێت کە وەرمەگرتووە. ئەم ڕێزلێ‌نانەیش ڕێزنانە لە هونەری عەرەبی‌و عیراقی بە شێوەیەکی تایبەتی کارەکەیش لە ناو سەرجەمی هەزار تابلۆی هونەرمەندی بەناوبانگەکانی جیهان دا یەکەم دەرچووە. لە لیژنەیەکی بڕیار لە سەردان دا کە (٦٩) هونەرمەندی عەرەبی جیهانی‌ی تێدابوو.

ئەم ڕێزلێ‌نانە وام لێ‌دەکات پتر هەوڵ و تەقەلا بدەم و خزمەتی هونەری عیراق بکەم. ئەم بردنەوەیەیش لە هونەری عیراقەوە بە دوور نییە چونکە هونەرێکی کۆن و دێرینەو ئێستا بە قۆناغی پەرەسرندنی هەمیشەیی‌دا تێ‌دەپەڕێت.

دەربارەی بەشداری‌کردنی جیهانیانە خۆی دەڵێت:

- چەندین خەڵاتی جیهانیم لە بینالەی نەرویژ ونەمساو فەرەنسادا وەرگرتووە. شتەکە لەگەڵ ئەم خەڵاتەدا جوداواز بوو چونکە ئەم ڕێزنان لە هونەرو گەلی عیراق دەنوێنێت.

میهرەجانی بەغدا یەکەمین پیشانگای هونەر لە نیشتمانی عەرەب دا دەنرێنێت لە ڕادەی جیهانی‌دا. لە سەرووی هەموو ئە پیشانگایانەوەیە کەلە هەموو لایەکی جیهان دا دەکرێتەوە جگەلەوەی چەندین تابلۆی هونەرمەندەکانی جیهانی لە ئامێز گرتووە.

شتێك دەربارەی ژیانی هونەرمەند رافع الناصری

- ئەمەنی ٤٦ ساڵە

- ئامۆژگای هونەرە جوانەکانی بەغدای تەواو کردووە.

- چوار ساڵ لە چین دا خوێندوویەتی، دوو ساڵ لە پورتوگال خوێندوویەتی. چەندین دەورەیەکی پسپۆڕیی لە نەمساو ئنگلتەرە دیتووە.

- ماموستایە لە ئامۆژگای هونەرە جوانەکان

- بەشی گرافیکی دامەزراند.

- چەندین پیشانگای لە بەغداو داروبەیزا ساز داوە.

- بەشداریی لەگەڵ هونەرمەندانی دەوڵەتانی ئەورووپیدا.

- چوار خەڵاتی وەرگرتووە.

- چەندین تۆژینەوەی دەربارەی هونەری شێوەکاری هەیە.

● ذکریات محمد حسن ●

لە ئامادەیی سلێمانی کوڕان

ڕێبوار جلال

لە ڕۆژی ٩٨٦/١٠/١٨ - ٩٨٦/١٠/٢٨ پێشانگایەکی هاوبەشی ئاری قادر کریم و حسن مارف کرایەوە لە ئامادیی سلێمانی کوران کە هەر یەکەیان لەم دوو هونەرمەندە لاوە بە «٢٥» تابلو بەشداری‌یان تیاکردبو کە چەند کارێکی مۆدێل وسکێچ و پۆرترێت و چەند تابلۆیەکی سەر بەڕێبازی تەعبیری ئاری قادر تیا بوو، وە بە زۆری تابلۆکانیان شێوەیەکی ئەکادیمی‌یانەی پێوە دیاربوون.

* هەر دوو هونەرمەندەکە تەمەنیان «١٨» ساڵە کە قوتابی شەشەمی زانستین لە ئامادەی سلێمانی کوڕان. ئەم دوو هونەرمەندە لای کاك خالد ڕەسوڵ و وەهبی ڕەسول ئیشیان کردووە وە ماموستای هونەریان کاك حکمەت هندی بووە.

ئەوەی شایانی باس بێت ئەو تابلۆیانەی زۆر سەرنج ڕاکێشەر بوون و بینەر ڕەزامەندی بەرامبەر دەردەبری لە تابلۆکانی ئاری قادر، ئاوان، دوا هاوار گەر دەلوول، بەرەو دەریا بوو. لە تابلۆکانی حەسەن مارفدا سێ تابلۆی نەورۆزو چەند پۆرترێت یك و چەند ئیشیکی ستیلایف Stel live

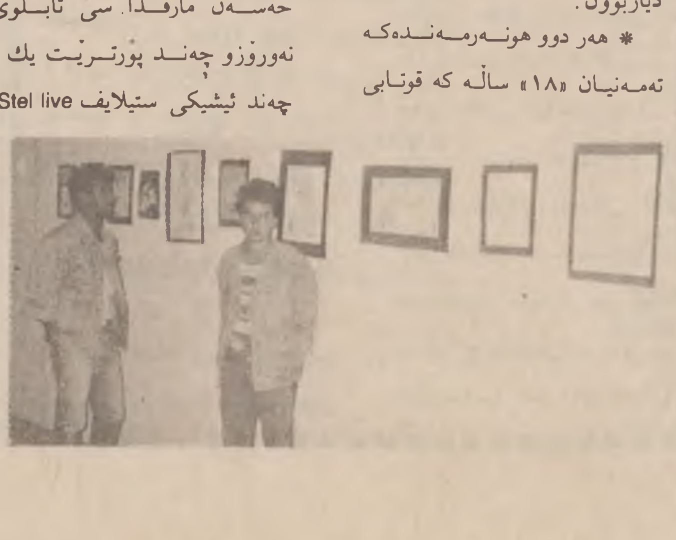

بە چەند ساتێ دوای

شانۆگەری «ڕاوچی»

لقی هەولێر - شێرزاد عبدالرحمن

«ڕاوچی» ناوونیشانی ئەو شانوگەریی‌یە بوو کە تیپی سینەماوشانۆ، لە نووسینی حیدار عبدالرحمن و دەرهێنانی هونەرمەند [صفوة جراح] بۆماوەی - ٥ - ڕۆژ پێش کەشی کرد...

دوای پێش کەش کردنی ئەم شانوگەریی‌یەو لە هۆڵی شانۆدا، یەکە یەکە لەگەڵ دەرهێنەرو ئەکتەران دوواین، هەریەك بۆ چوونێکی هەیە، لەوانە ماموستا صفوة - ی دەرهێنەر کە دەربارەی [ڕواچی] ووتی:

تیپەکەمان، تیپی شانۆی هەولێر، ماوەیەکە خووی داوەتە پێش کەش کردنی درامای شانۆی خۆماڵی.. چ بە شێوەی ئامادەکردن، چ بە نووسینی تایبەت، جابەڕای ئێمە، ئەو هەنگاوانەی تیپ دەربارەی هەڵس وکەوت لەگەڵ نووسەران و ئامادەکەرانی تێکسنی کوردی، هەنگاوێکە بۆ دوواڕۆژ وگە یشتمان بە ڕاستی‌یەك و پێگەیاندنی شانۆی کوردی... چاومان لەوەیە، پەیوەندی بە شێوەیەکی قووڵتر لەگەڵ ئەو نووسەرانە ببەسترێ، شان بەشانی دەقە بێگانەکان، هیوامان وایە سەرکەوتووبین لە نەخشەی هونەریی داهاتوومان بۆ گەشانەوەی شانۆی کوردی... لێرەدا، ئەبێ بڵێم، جەماوەر بەخۆشەویستی باوەشی بۆ ئەم بەرهەمە کردەوە...

* لە شانوگەری «ڕواچی»دا، گەلێك هونەرمەند بەشداربوون لە نواندندا، لەوانەش ئەم دەستە هونەرمەندە، هەریەکەیان باسی خۆی کرد.

غازی غفور «مام سوارە»

ڕاست، خۆی وا لە مرۆڤ ئەکات کە ڕووبەڕووی هەموو هێزێکی دژوارو دڕندانە بکات، جا دەوری مام سوارە ئەو مرۆڤەیە کە

پاش تەمەنێکی دوورو درێژ خۆی لە ناو گێژەلوکەی ژیاندا بینێتەوە، ئەو زەویەی کەوا ڕەنجی لەگەڵ دەداو ژیانی بوو، لەبەر چاوی زەوت کرا، بەڵام هەقیقەت لە سەرووی هەموو شتێکەوە بوو... هەرچەندە حەق تاڵە.. بەڵام زاڵە.

خلیل یابە «بەگ»

لەوەتەی دونیاهەیە، دوو هێزی دژ بەیەك لەسەر ئەم زەمنیە لەبەر بەرەکانێ دایە، کە یەکێکیان خێرەو ئەوی‌تریان شەڕ. یەکێکیان بەدەسەلاتەو ئەوی‌تریان بێ دەسەلات.. لەم شانوگەرییەش، ي دوو لایەن، بەدی ئەکرێ، خێزانی سوارەوبەگ، بەڵام لام وایە بەگی ئەم شانوگەرییە، بەگێکی زۆر زان و نوێ‌یە، هەروا بە ئاسانی زەوی داگیرناکا، بەڵکو بنچینە شەرعیەکە دەکاتە هۆ، زیرەکی لەوەدایە هەر تەنیا هێزو ستەم بەکار نایەنێت، بەڵکو هۆش، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە هەروا ئاسای نیە لە هەڵسوکەوتدا.

سەلام کۆیی «چەتۆ»

یەکێکە لە کورەکانی مام سوارەی.. هەست بە ئازارو ئەشکەنجەی خێزانەکەی خۆی دەکات، تاقە کورێکی «سوارەیە» کە بە گژ بەگ دەوەستێ‌و ملی بۆ کەچ ناکات و ڕاستی بۆ هەمووان ڕوون دەکاتە ڕوون دەکاتەوە... بەڵام چەپلە بەدەستێ هەرگیز لێ‌نادرێ.

ابراهیم حکیم «دینۆ»

من دەووی - دینۆ - م دی لەم شانوگەرییەدا، ئەو کارەکتەرەی کە لە خێزانەکەی خۆی جیابووەوەو - بەگ - توانی بەپارەو سامان لە خشتەی بەرێت.. ئەمەش لە پێناوی ئەوەی مەرامی خۆی مسوگەر بکات، تا وای لێ‌کرد لە پەلو کەوت و شەرمەزارو زەلیل بوو.. لێرەدا، هەرچەندە - دینۆ - پەشیمان بۆوە، هەروەکو مرۆڤ لە هەموو کارێکی نارەوا زمانی پەشیمانی دەگەزێ، بەڵام ئەمەیان داد نادات،... شووشەی شکاو وەك خۆی لێ‌نایەتەوە.. بۆیە - دینۆ - شەرمەزارو قەرزاری مێژووە.

محمود احمد «کوێخا»

ئەم شانوگەریی‌یە، ڕووداوی زۆردارو زوڵم لێ‌کراومان بیردەخاتەوە.. من کە کەسایەتی «کویخا»م نواند، دەوری دیاری فێلبازی‌و دوو ڕوویم گێڕا بۆ هەڵخەڵەتاندنی هەر دوو لاولەپێناو بەرژەوەندی تایبەتی کە بەلای ئەم کەسەوە لەسەرووی هەموو شتێکەوەبوو... ئیتر ئەوەی کە لە توانام دابێ نواندوومە لەپێناو سەرکەوتنی بەرهەمەکەو شانۆی کوردی.

* بەڵام کاتێك بەرامبەر بەرهەمەکانی داهاتووی ئەم تیپە دەوەستین، سەیر دەکەین، چەند بەرهەمێکی هونەری

لە ئاستی شانۆو تەلەفزیۆندا بەرێوەیە، لەوانە شانوگەری کڵاو زێرینەو گەڕانەوە، هەروەها تەمسیلی تەلەفزیۆنی خاتوو کڵاوزەر بۆ تەلەفزیۆن بە ٣ ئەڵقەو [ئاسکە] بەشی دووەم و [سورمەخان] بە - ٧ - ئەڵقە...

لەم شانوگەریی‌یەشدا سەرباری ئەو دەستە هونەرمەندانەی بیروڕای خۆیان دەربڕی، دەستەیەك خوشکاو برای‌تر بەشداربوون، لەوانە: سەمیرە عەبدوك، سوسن سعدون، مؤید فقێ، سیروان عثمان، خالد محمد، سۆران جلال، رزگار احمد...

لە ڕووی کاری هونەریشەوە: دیکۆر: عبدالواحد مەرجان و هونەر، بەڕێوەبەری شانۆو جل وبەرگ: انور عزیز، مۆسیقا: شێرزاد محمد حسین، ئارایشت: مؤید فقێ: ڕووناکی: زهیر عبدالمسیح و شاهێن نجم الدین..

وینەگرتنی: ڕازلو

Institut Kurde de Paris

منال و نەخۆشی‌یەکانی وەرزی هاوین

ناصر جرجیس

منالان لەوەرزی هاوین دا توشی زۆر نەخۆشی ئەبن.

لە گفت و گۆیەکدا لەگەڵ دکتۆر أسامة السلمان پسپۆری نەخۆشی منالان ئەوەی رون کردەوە بۆ منالان لەوەرزی هاوین دا توشی نەخۆشی ئەبن.

دکتۆر أسامة.

منالان لە وەرزی هاوین توشی زۆر نەخۆشی ئەبن ئەگەر بێت و بەراوردێك لەگەڵ وەرزەکانی تری ساڵ بکەین ئەبینین رێژەی نەخۆشی منالان لە هاوین دا زیاترە.

زۆر دەسگا تەندروستی‌یەکانی ولاتیشی خەریکی چارەسەر کردنی نەخۆشی منالانن و وەرزی هاوینیش لە ولات شەش حەوت مانگ ئەگرێتەوەو گەرمە.

بەڵام ئەتوانین رێژەی نەخۆشی منالان کەم کەینەوە بەیارمەتی باوکان و دایەکان بۆ ئەم دەسگاتە تەندروستیانە هەروەها جێ‌بەجێ کردنی ئەو ئامۆژگاری‌و رێنماییە تەندروستیانەی بەهۆی ئامرازەکانی راگەیاندنەوە ئەیبیستن

یەك لەو نەخۆش یانەی منال سك چونی هاوینە لەو حاڵەتەش دا دەس بەرشانەوەو سك چون و تایەکی گەرم ئەکات و ئەبێتە هۆی مردنی بە دکتور (أسامة)م ووت

چی پێشنیار ئەکەیت بۆ چارەسەرکردنی ئەم دیاردەیە.

ووتی:-

ئەو نەخۆش یە ترسناکە بەپاك و خاوێنی چارەسەر ئەکرێ پێشی هەموو شتێ قەڵا چۆکردنی مێش و نەهێشتنی زبڵ و پیسی لەناو شار

هەروەها دایکان پێویستە کەل و پەلی منالەکانیان زۆر بەپاك و خاوێنی راگرن و ئاگاداری ئەوە بن منالانیان شتی نەشۆردراوەو پیسی نەخەنەناو دەمیان.

پاك و خاوێنی دەورێکی باڵا ئەبینی لە نەهێشتنی ئەو نەخۆش یە.

لە لایەکی ترەوە ئەبینین منالان زۆر حەز لە خواردنی میوە ئەکەن.

لێرەدا پێویستە ئەو میوەیە زۆر باش بە ئاوو سابون بشۆردرێتەوەو بەهیچ جۆرێ نەهێڵن مێش لێی نزیك بێتەوە.

بەم جۆرە دکتۆر (أسامة) لە ووتارەکەی‌دا بەردەوام بوو ووتی

ئەمە لەلایەن پاك و خاوێنی‌یەوە بەڵام لەلایەنی گەرماوە.

گەرمای هاوین دەورێکی باڵای هەیە لەنەخۆش منال بەڵام لەهەمان کات دا شوێنی ساردیشی دایکان هیلاك ئەکات بۆ پاراستنی منالانیان لەسەرما، چونکە پلەی گەرما لەنێومال دا لە ژوورێکی ساردەوە بۆ ژوورێکی تر جیاوازی هەیە هەروەها هاتنە دەرەوە لە نێو مال ئەوشی جیاوازی هەیە ئەمانە هەمووی ئەبنە هۆی توش بونی منال بۆ نەخۆشی هەڵامەت و

ئامۆژگاریم بۆ دایکان ئەوەیە بەرۆژجلی کەم لەبەر منالەکانیان بکەن و بەشەویش کاتی نوستن لە سەربان تۆزێ جیاوازی هەبێ بۆ ئەوەی بەشەو سەرمایان نەبێ.

ئایا ساردەمەنی زیان بە منالان ناگەیەنێ لە وەرزی هاوین دا.

ووتی:

پێویستە هەموو ئەو شوێنانەی ساردەمەنی (دوندرمە) (شەربەت) ئەفرۆشن لەژێر چاودێری دەسگا تەندروستی‌یە رەسمیەکان دا بن.

چونکە لەوەیە زۆر بەی ئەو شوێنانە هیچ مەرجێکی تەندروستی تیادا نەبێ‌و ببێتەهۆی نەخۆشی ریخوڵە بۆ منالان.

هەروەها پێویستە باوکان ئاگاداری ئەو خاڵەبن واتە پاکی و خاوێنی ئەو ساردەمەنی‌یەو کەم کردنەوەی خواردنی لەلایەن منالان.

جگە لە لایەنی پاکی‌و خاوێنی خواردنی دوندرمەو ساردەمەنی تر وا لە منالان ئەکا هیچ خواردنێکی تریان پێ نەخورێ‌و هەست بە تێری بکەن کاتی خواردنی ئەو ساردەمەنیانە ئەوەش کار لە نەش و نمایان ئەکات.

پەروەردە بۆ؟!

زۆر لە دایکان و باوکان داوای ئەوە دەکەن، کە رێنمایان بکرێت رێگایان پیشان بدرێت، چون لەگەڵ منداڵەکانیان دا هەڵسوکەوت بکەن. پەروەردەیان بکەن.

ئەوەی لەم بوارەدا شتێکی نوێ یە، رای زانای دەرون زانی ئەمەریکی «شارلز شامز» کاتێ رای کۆمەڵێك لە باوکان و دایکان لە مەڕ پەروەردەکردنی منداڵەوە کۆدەکاتەوە، داوای ئەوەیان لێ‌دەکات لە روانگەی خۆیانەوە گرنگترین بنچینە.یەکانی پەروەردەکردن دەست نیشان بکەن، لەم بیردۆزەیدا بە شێوەیەکی گشتی پشتی بە تاقی‌کردنەوەی رۆژانە بەستوە، گرنگترین بنەمای کارکردنە، ئا بەم شێوەیە روبەروی دایکان بووەوە:ـ

سۆزو خۆشەویستی بدەن بە منداڵ، پێویستە منداڵ بە دڵنیایەوە ئەوە بزانێت دایك و باوکی خۆشیان دەوێن، نەك لەبەر ئەو شێوەیەی کە ئاواتی بۆ دەخوازن وا بێت. هەروەها ئەو خۆشەویستیەی پێیان دەبەخشرێت مەرجی لەتەکدا نەبێت. ئەگەر منداڵ هەڵەیەکی کرد یان هەڵسوکەوتێکی ناشیرینی کرد لەسەر ئەو کارە سزا درا، دەبێت بزانێت لەسەر ئەو کارەیە سزا دەدرێت. ئەوەش لەبەر ئەوەی کەتۆ ئەو هەڵسوکەوتەت بەدڵ نیە نەك کەسێتی خۆی، بگرە خۆیت خۆش دەوێت.

دەبێت لەگەڵ منداڵەکانمان توندبین لە کاتێکا کارێکیان پێ‌دەسپێرین، سووربین لەسەر ئەوەی کە بەشێوەی گونجاو رێك وپێك و پەیرەوکردنی کارکە جێ‌بەجێ بکرێت. چونکە گرنگترین بنچینەیی پەروەردەکردن بەتوانایی‌و نەرمی‌یە لەگەڵ توند راگرتنی جێ‌بەجێ‌کردنەکە. زۆربەی وایکان و باوکان رایان وایە کە وشەو گفتوگۆ توانایان نەما، دەبێت منداڵ سزا بدرێت، بەسەر دەست و سمت و رانیا بدرێت. ئەمەش رێگایەکی کۆنە لە پەروەردەکردن دا.

منداڵ پێویستی بە ئێمەیە، دەبێت کاتێکی تەواویان لەگەڵ بەرینە سەر، یاریان لەگەڵ بکەین، شتیان لێوە فێربین،

ئاگاداریان بین ماوەی زۆر بەدیار شاشەی تەلەفزیونەوە دانەنشین، فەرامۆش نەکرێن، بەتایبەتی لەوکاتەی کە هەست بە تەنهایی دەکات و کەس نیە گفتوگۆی لەتەکدا بکا.

دەبێت ژن و مێرد زور قوڵ و وردبین لە کاروباری ژیانی ژن و مێردی‌دا، ئاڵ وگۆڕکردنی وتەی شیرین و باش، رێزگرتنی یەکتر، بۆ ئەوەی منداڵ هەست بە بەختیاری بکات. وای لێ‌دێت کە منداڵە هەست بە بەختیاری بکات. وای لێ‌دێت کە منداڵە هەست بە ژیانی خۆشی دەکات ووتراوە ژن و مێردی بەختیار منداڵی بەختیاریان دەبێت منداڵ دەبێت فێری بیروباوەری بەنرخ و باش بکرێت، تا هاونیشتمانی چاك و چالاکیان لێ دەرچێت، رێزی یەکتری‌و گەورەتر لە خۆیان بگرن، لە سنوری خۆیان دەرنەچن.

دەبێت گوێ لە منداڵ بگرین، گوێ‌گرتن واتە تێ‌گەیشتن، بەدەنگەوە هاتن، دەبێت منداڵیش وا رانەیەت کە تەنها گوێ لێ‌دەگرێت، تا بە درێژایی ژیانی بەو شێوەیە نەمێنێتەوە. ئەمەش لە ئەر کی سەرشانی دایك و باوك کەم دەکاتەوە، لە رێنمایی کردن و فێرکردن.

ئەگەر منداڵەکەت پێویستی پێت بوو، هەوڵ بدە لای بیت، تا هەست بەوە بکات کە دەتوانێ بەراستی لەگەڵ تۆدا بدوێت، گوێ بۆ رادەگریت بەدڵسوزیەوە لەگەڵیا دەژیت، ئەویش رێزی راکانت دەگری. هەوڵ بدە لە ساڵەکانی پێنج وشەشەمی تەمەنیا لە هەندێ کاروباری‌دا سەربەخۆ بێت، لە گورینی جل وبەرگ و تا هەست بکات بەرامبەر هەندێ کاروبار لێپرسراوە، بەرامبەر ئەو کارە تۆش لە نزیکەوە چاودێری بکە.

دەبێت وەك دایك واقعی بێت بەرامبەر بەوەی کە پەروەردەکرن کارێکی ئاسان نیە،

لەگەڵ ئەمانەشدا هەموو ئەو هەوڵدان و دڵەراوکی‌و هەستانەی لای دایك دروست دەبێت، هەرگیز بەتۆزی لەو بەختیاری‌یە یەکسان نیە، کە لە ناخەوە دایکان و باوکان هەستی پێ‌دەکەن، ئەو کاتەی منداڵەکانیان لە ژیاندا سەرکەوتن بەدەست دەهێنن

دایکی هاژە
ئامادەی کردوە

ئافرەتی زانا

وداد حسین

لە زانایەکی گەورە، چەند پرسیارێك کرا، دەربارەی چۆنیەتی هەڵبژاردنی خێزانی دوا رۆژدا.

وەڵامی زاناکەش بەم شێوەیە بوو

● نامەوێ زۆر جوان بێت، خەڵك بە چاو پیس ی سەیری بکات.
● نە ناشرین بێت، کە تاقەتی ئەوەم نەبێت لەگەڵیا بدوێم.
● نە ئەوەندە درێژ بێت، کە باڵای خۆمی بۆ درێژ بکەم.
● نە کورتیش بێت، بۆی دابنیمەوە.
● نە قەڵەویش بێت، دەرگای سروەی بەیانیان لێم دابخات.
● نە لاواز بێت، کە وەکو ئەندیشە بێتە پێش چاوم.
● نە سپی.. وەکو مۆم بێت.
● نە رەش وەکو جنۆکە بێت.
● نە نەخوێندەوار.. هیچ تێنەگە لێم.
● نە خوێندەوار.. بەرانبەرم راوەستێ.
● نە دەوڵەمەند بێت.. بڵێ ئەمە ماڵ و سامانی منە.
● نە هەژاریش بێت، لە دوایا منداڵەکانمان بە هەژاری‌و دەردەسەری رۆژگار بدەنە سەر.

«هەمیشە شۆخ و شەنگ بە»

نووسینی/ سکینە منصور حسن

یەکێ لەو گیروگرفتانەی کە زۆر کەس دوو چاری دەبن بوونی قژو مووی چەورە، ئەمەش پیاوو ژنی لە دەستی بێزارن بەڵام بە زۆری تووشی ئافرەت دەبێ‌و بە هۆی چوونەلای پزیشك و فەحس کردن هۆیەکانی بە دیار دەکەوێ.. بێ‌گومان ئەم حاڵەتەش بە زۆری لەو کەسانەیە کە لەوانەیە (خلایاکانی) لە شیان ئاڵۆزی تووش بووبێ یان لە کۆنەوە تووشی بووبێ بەتایبەت تێك چوونی ئیش وکاری (هورمونات) لە لەشدا چ بەهۆی کاری میراتی یان لە کاتی گەنجیدا بە نیسبەت کورو کچانەوە..

قژی چەور بە شوشتن واتە بە شوشتنی بەردەوام چارە ناکرێ‌و لەوانەیە زیاتر بێ. بۆیە بە باش دەزانرێ کە هەفتەی دووجار قژی بشوات و ئاگاداری ئەم دوو خاڵانە بێ:

١ ـ شامپۆی وشك بەکاربێنی.
٢ ـ هەموو جۆرە شامپۆ بە پەسەند نازانرێ.
٣ ـ چۆنیەتی شانە کردن و رێکخستنی قژی سەر بە ئەسپایی.
٤ ـ نابێ لە خۆمانەوە مادەی کیماوی بۆ قژ بەکار بێنین. وەلە هەمان کاتدا لەوانەیە ئەم چەوریەی قژی سەر چارە بکرێ بەهۆی بەکارهێنانی شامپۆو کریم و پاك کردنەوەی کەزیەکان هەفتەی جارێك دوو جار وەئەم حاڵەتەش بەندە بە جۆریەتی قژو هەروەها رادەی چەوریەکەی.

«بیرەوەری منداڵێ»

عبدالقادر سعید بابان

لە بیرم دێ کە منداڵ بووم وژانەکەم (١٠) فلس بوو خزمیکی نزیك بهاتایە بەتایبەتی لە رۆژانی جەژن دا، هەریە کێ بە پێی توانای خۆی لە (٥) فلسە وەتا ٢ ـ ٣ ١٠ فلس دەدامێ ساخواردن و خواردنەوە بوایە یان سواری چەرخ و فەلەك دەبووم یان سواری عەرەبانەی‌یەك ئەسپی‌و دوو ئە سپی قوناغێکی دووروو درێژمان دەبری‌و دەگەرانیەوە هەمووی (١٠ فلس یان ١٥فلس)ی تێ‌دەچوو جاری وا بوو گیرفانەکەم قورس دەبوو هەر بەزرە زرەکەی شامەرگ دەبووم. خۆمان چاك هیلاك دەکردو وورگی خۆمان بر دەکرد بە خواردن و خواردنەوەی ئەو سەردەمە.

چەند رۆژێکی دەما بۆ جەژنە ئاینەکان پارەی وورده بەریزەوە خۆی دەهاویشتە دەخیلەی دوکان دارەکان ناسیاوێکی زۆر نزیکت نەبوایە دەستت نەدە گەیشتە (١٠فلس و ٢٥فلس) هەزار سوێندی نارەوا دەخورا کە وردە نیە.

کەچی ئێستا لەم سەردەمەدا هەرچەندە ئەم وردانە لە بەرگی جوانە جوان و رازاوەدا خۆی دەنوێنێ کەچی شوێنی زۆر باشیان سەر جادەو کۆلانەکانە بە بێ ناز کە وتون کەس نیە ئاورێکیان لێ بداتەوە. خۆ ئەگەر (١٠ دانە (٥)فلسی جوان بدەیتە دەست منداڵێکی ٤ ـ ٥ ساڵان و رووەو دوکانێك بەرێی کەیت بۆ خواردنێکی دڵ خۆشکەر ئەوا! کابرای دووکان دار بە روویەکی زۆر مۆنەوە بە منداڵەکەدا هەڵ دەشا خێ‌و دەڵێ برۆ لاچوا!! برۆ (٥٠)فلس بێنە ئەو منداڵە دڵ پاکەو پارەکە کە توند لە لەپی دەستیدا نووقاندویەتی ئارەقی شین و مور دەکەنەوە، منداڵەکەش تا دەستی دەگات توری دەدات و پاشان بە لاچاوێك سەیری پارەکا دەکات و وەك بیەوێ بڵێ دەستەلاتی من نیە خۆ ئەگەر بلێی کەل وپەل و خواردەمەنی زۆربەی نرخی (٢٠فلس) یان (٣٥ فلس) یان (٤٠فلس)ی لەسەر نووسراوە بەڵام کاکی دوکان دا ریان (٢٥فلس یان ٥٠) دەوێ.

لە هەمووی سەیرتر تەنانەت (دەروزەکەرانیش) ١٠فلس و (٥فلس) وەرناگرن.

بەڵام خۆ مێری نیشتمانی بە (رەسمی) ئەم پارانەی (رەت نەکر دۆتەوەوە لە هەموو شارەکانی وولات دا نرخ و بایەخی خۆی هەر هەیەولە دەزگاکانی وولات وەك هەموو پارچەکانی تری پارەی وولات بەهای هەر ماوە.

جا وا بروات دەبێ بۆ بیرەوەری منداڵیمان روو لە مۆزەخانە کانی وولات کەین و بۆ دیداری ئەم پارە ووردانە.

جا برای دوکان دار بۆ رەزای خوا دڵێ ئەم منداڵە دڵ پاکانە مەشکێنن خۆشار هەر شارەو نیشتمان هەر یەك نیشتمانە خوا لێ‌تان رازی بێ

دایکی ئازیز:

شنە علی ئامادەی کردوە

که شیری خۆت بە منداڵەکەت دەدەی..!! شیردانی سروشتی منداڵ لە هەموو نەخۆشیە «حەساسیەت» کات دەپارێزێت، ئەم ووشەیە بۆ زۆر بەی نەخۆشیەکانی منداڵ دەبێت بەکار دەهێنرێت؟

هەرودکو بنچینەیەك بێت بۆ رووکردنە هەموو ئەو جۆرە نەخۆشیە نەرانراوانەی دوو چاری منداڵ دەبێت، کە هیچ جۆرە رون کردنەوەیەکی پزیشکانەشی بۆ نیە.

[illegible] پێویستە هەموو دایکێك بیزانێت ئەوەیە لەش دووچاری «حساسیەت» دەبێت بەشتێ یەکەم جار، بۆ نموونە ئەگەر پانسلین یان ئیسپرۆت دا بە منداڵەکەت، بۆ یەکەم جار هیچ جۆرە نیشانەیەك دەرکەوێت، بەڵام بۆ جاری دووەم بە کارت هێناو نیشانەی لەسەر دەرکەوت، ئەمەش کارێکی گەورە دەکاتە سەر ژیانی، کەواتە پێویستە هەموو دایکێك هەر لە منداڵیەوە ئاگاداری ئەو گۆرانانە بێت، کە بەسەر منداڵەکەیدا دێت، لە کاتێکا خواردنی دەداتی یان دەرمانی دەداتی، بە مەرجێ سور بێت لەسەر ئەو ئاگاداربوونەو بە وردی چاودێری ئەوە بکات کە. کاتێ بۆ چەند جارێ لەو جۆرە خواردەمەنیانەی دەداتێ، ئەگەر بینی شێوە «حەساسیەت» دەردەکەوێ پێویستە زۆر ئاگادار بێت، جارێکی‌تر لەو جۆرە خواردەمەنی‌و دەرمانەی نەداتێ.

هەندێ جار ووشەی «حساسیەت» بە هەڵە بەکار دێت، بە تایبەتی لە کاتی خواردنی منداڵ دا، هەر وەکو دەڵێن منداڵەکە بە شیری دایکی تووشی حەساسیەت بوە.

ئەم هەڵەیە هیچ جۆرە راستیەکی پزیشکی نیە تا لە سەری بوەستێ. شیری دایك باشترین خواردەمەنیە بۆ منداڵ بەتایبەتی لە مانگی یەکەمی تەمەنیدا. بە هیچ شێوەیەك نابێتە هۆی هیچ جۆرە نەخۆشیەك..

بەڵام هەندێ جار منداڵ لە کاتی شیرداندا، تەختێ شیر هەڵدێنێتەوە، هەر چەندە کە ئەوەش سروشتیە، بەڵام زۆربەی دایکان بە هەڵە تێ‌دەگەن کە شیرەکەیان ناگونجێت: یان بە منداڵەکەی ناکەوێت. بەڵام لە راستیدا ئەو شیرەی بەو منداڵە دەدرێت زۆرترە لەوەی کە منداڵەکە پێویستی لەبەر ئەوە دەیهێنێتەوە.

پێویستە دایك کاتێ شیر دەدات ئاگاداری خۆی بکات جۆرە خواردنێکی نەخوارد بێت، کە خۆی پێی دوو چاری (حەساسیەت) دەبێت، بۆ نموونە ئەگەر دایکێك بە ماسی تووشی حساسیەت بێت، کە جۆرێك «ئەرتکاریا»ی تیدایە، لەم کاتەدا ئەگەر شیر بدا، منداڵەکەش دوو چاری دەبێت. زوربەی ئەو دراسە تازانەی لەم بارەیەوە کراون بۆیان دەرکەوتوە، ئەوانەی تووشی «ربو» دەبن لە کاتی منداڵیدا بە سروشتی شیریان نەدراوەتێ. کە بە پێچەوانەوە ئەو منداڵانەی شیری دایکیان خواردوە تووش نەبوون.

لەبەر ئەوە شیری دایك منداڵ دەپارێزێت لە نەخۆشیەکانی حەساسیەت، هەروەها تووش بوونی حەساسیەت بە شیری ووشك یان ماست و شیر هەر زۆر کەمە، ئەگەر تووش بێت، تەنها چەند ئازارێکی ناوسکە، یان منداڵ تووشی سك چوون دەکات. ئەمەش بە واتای زانستی حەساسیەت نیە.

Institut Kurde de Paris

- گولبژێری - پاشماوە

سەید محمد کە تەنها کوری کاکە ئەحمەدی شێخ بو لە دوای خوێ حەوت کوری لە پاش بەجێ ئەمێنێ کە بریتین لە شێخ سەعید، شێخ مارفی نقیب، شێخ مصطفی نقیب، سەید حسن سەید عمر، سەید احمد، سەید عیسی.

کە بێ گومان لە ناو ئەم دەستە کورەدا هەندێکیان لە بەر کەم توانایی بێدەستەلاتی ناویان لە مێژوی بنەماڵەی شیخان دا بە ئاسای دی.. بەلام ئەوانی تریان هەر یەکیان لە مەیدانێکی تایبەتی تیدا ناویان بەڵێ هاتو. ناودار وکەڵە پیاو ی بە واتایەکی تر هەر یەکەیان شورە سواری مەیدانێك و شیری نەبردی بیشە لانیك بون.

بەم چەشنە لە مێژووی هاوچەرخ دا لە بەر ناوداریو پایە بڵندی کاکە ئەحمەدی شێخ لە مەیدانی ئاین پەروەریو کومەلایەتیدا پیاوان و رولەکانی بنەماڵەی شیحانی بە رزنجە ریشەی رەچەلەکیان بو با پیرە گەورەیان بو کاکە ئەحمەدی شێخ ئەکێرنەوە وە بە شانازیەوە لە کۆمەل دا خویان بە نەوەی نەبەردی لە قەلەم ئەدەن.

بە راستی دەوری پیرۆزوگرنگی ئەم بنەماڵەیە لەسەر کومەلگەی کوردی لە هەموو لایەنەکانی رامیاریو کومەلایەتیو روشنبیری ئەوەندە کاریگەرو بنج داکوتراوو تایبەتی بوە کە نەك تەنها جێگاو شوێنی دیاری کراوی لە مێژوی هاوچەرخی کوردا بەمەزنی کردوتەوەو بەس بەڵکو گەنجینەی سامانی نەتەوایەتی نیشتمانی بەدەستەوارەیەك لە کە لەپووری برشت و بەپیز بە چەند پارچەو دانە گەوهەرێك دەوڵەمەند رازاندوتەوە کە ئومیدەوارین کە روشنبیری کورد بەم نزیکانە ئەرکی کۆکردنەوەی ئەم گەوهەرانە بگرنە ئەستۆ وەبۆ تومارکردنی دەماخ بسوکێنن.

شیاوی باسە بومان هەیە لەم دەرەفەتەدا چەند دانە گەوهەرێك بە نمونە لەم نوسینەندا بخەینە روو کورد واتانی مشتی نموونەی خەرواریکە زۆر دور نەروێن وشەی کاکە کە ئەمرۆ لە ناو فەرهەنگ و زمانی کوردیدا بنجی داکوتاوەو چەسپاوەو جێگەی تایبەتی خۆی گرتوە کە لە جیاتی وشەی ئاغای عەرەبی ئەرقەداشی تورکی ئاغای فارسی مسیوی فەرەنسی، مستر ئینگلیزی، توڤاریچی روسی، هیری ئەڵمانی سنیوری ئیتالی - هەند کە کومەلانی خەڵکی لە ئاخافتن دا بۆریزگرتن بەکاری دێنن ریشەی مێژوویەکەی ئەگەرێتەوە بۆ دەورو چەرخی کاکە ئەحمدی شێخ کە بێگومان هەلسوکەوتی برایانەو دڵسوزانەی کاکە ئەحمد بەرامبەر کومەلانی خەڵکیو ژیان و گوزەرانی لەگەڵیاتدا بە ئاساییو سادەییو بەجێ هێنانی تکاو دابین کردنی پێویستەکانیان بە دڵێکی پاکی بێگەردەوە بە وێنەی برا گەورەیەك بو بە هەوین بۆ ئەوەی کە کومەلانی خەڵکی ناز ناوی کاکە بە بالای‌دا ببرن... ئیتر لەو رۆژەوە بوە بە باوو شێوازێکی میللیەوە وەرگرتوە کە بە هۆیەوە هەموو کوردعیك بە وشەی کاکە ئەناسری بگرە بەم وشە جوان و رەنگینە لە نەتەوکانی تر جیا ئەکرێنەوە واتە کاکە بە مانای کورد دی.

هەروەها یەکێ لەو سوێندە گەورانەی کە مرۆڤی کورد لە مەیدانی هەلسوکەوتی هەمە جۆرەی کۆری ژیان دا پەنایی پێ ئەباو سوێندی پێ ئەخوا بریتی‌یە لە سوێند خواردن بە گۆری کاکە ئەحمەدی شێخ و گۆری شێخ محمودی نەمر کە بێ گومان ئەم دیاردەیەش لە ئەنجامی تاقی کردنەوەی ژیان وەباوەرکردنی بێ هەوتای کومەڵەوە بە دەوری پیروزو بالاو کاریگەری ئەم دوو شورە سوارەی مەیدانی ئاین پەروەریو کوردایەتیو سرکردایەتی جولانەوەی نیشتمانیەوە هاتوە.

لە دواییدا هیچ بێ مەلامەت نیە کە لە ناو کوردەواری دا پەندی: «بنەماڵەی شیخان دیزەی رەشن هەر کەسێ لێیان کەوێ روو رەش و سوك و سەلیم ئەبن» وەك ئاگرو پوش و یا بە وێنەی داری بەرو لە ناو کومەلانی خەڵکی دا بلاوبونەوە و بنجی داکوتاوەو وەبەسەر زاری کومەلانی خەڵکی‌یەوە ئەژیو پاراو ئەبێتەوە.

«بەشێکە لە لێکولنیەوەیەك کە لە سەر بنەماڵەی شێخان دام ناوە»

- هەرجارەی - پاشماوە

راستیەکە دەچێت ، ئەو نهێنەیە بۆ کۆمەل دەردەخات
کە (عەشق) راستیەکی پیرۆزە، قوربانیە لە رێگای
راستیو دڵسۆزیا
لە دواییدا بوو دوایی
واتای راستی عەشقم زانی
لە بەسەرهاتی
مەم و زین
رومیو جولێت
فەرهادو شیرین
لامدا لە رووی ئەڤینا
پەچەو کەزە
بە دەرکەوت ئەم نهێنیە
کام ئاوازە

ئەگەر چی لە ئەنجامی خوێندنەوەی هۆنراوەی کلاسیکیو نوێ بەهرەی دانانی هۆنراوەی زیاتر بووە بەلام وەکوو پێویست ئاوری لێ نەداوەتەوە (هۆنراوەکانم هەولدانەو هیچی تر، چونکە کاتی ئەوەم نییە بۆ هۆنراوە هۆنینەوە تەرخانی بکەم (٥)) ئەمەش ئەوە ناگەیەنێ لە هۆنراوە بێزار بێت و ئارەزووی نەکات بەڵکوو هەمیشە لە ئامێزی دەگرێت و خۆشی دەوێن (ئەوەندە هۆنراوەم خۆش دەوێ کاتێ گۆڤارو رۆژنامەیەکم دەست دەکەوێ بەر لە هەموو بابەتێك ئەو دەخوێنمەوە (٦)) ئەگەرچی هۆنراوە کەم دەڵێت بەلام بە هۆی هۆنراوە بلاوکراوەکانیەوە بە یەکێك لە شاعیرە ئافرەتەکانی ئەم سەردەمە دادەنرێت. ئەوەتە لە هۆنراوەی (چەپکە گوڵی مەهاباد) کە پێشکەشی کردووە بە حوزنی موکریانی مامی دەڵێت:

مامە گیان
مایەی شانازی کوردان
دوێنێ شەو
شاری تۆم لە خەوی دی
پیرۆز ترین خاکم دی
شاری مەهابادم دی
لەپڕ پێشەوا قازی من
دەرکەوت لە بەر چاوی من
کرنوشم بۆ شکۆی برد
دەستی پیرۆزیم ماچ کرد

کاتێك وێنەی دایکی دەبینێ دەیگرێتە باوەش و تاسەی وون بوونی بە رازی دڵی دەدرکێنی و لە گەڵیدا دەدوێ پێی دەڵێت:

ئوخەی ئومێدم . هەر تۆم لە لابێ، چیم ناوی ئیدی هەردوو دڵسۆزین، خاوەنی سۆزین، چەند دڵمت خۆش کرد

تۆ مامۆستاهی، خۆشی‌دەرونمی، رێبەری ژینمی پەرستگەی منی. لە قوتابخانەت، پەروەردەمت کرد

بەراستی پەست بووم . لەبێدەنگی ئەو، هەتا هەستم کرد وێنەی دایکم بوو، وامزانی خۆی بوو قسەم بۆکرد لە کۆتایدا سەرکەوتن و بەردەوامی بۆ خوشکە کوردستان دەخوازم و هیوادارم هەموو مرازێکی دڵی بێتەدی.

تا دوێنی بوو
خەمم وەك کێوی سەفین بوو
لە نێو سینەم وەکوو تەم بوو
بۆیە چاوم
فرمێسکی گەرمی دەباراند
لە نێو دڵم
دارستانی خەمی دەرواند
بەلام ئەمرۆ
لە دڵ نەماوە خەم و سۆ
دەزانی بۆ؟
لەخەومدا
مرازی دڵم هاتە دی

پەراوێزو سەرچاوە.

١ - نامەیەکی تایبەتی خوشکە کوردستان لە ١٩٧٢/٨/١٥
٢ - هەمان سەرچاوە.
٣ - کتێبی هۆنراوەی ئافرەتی کورد / نووسینی د. کوردستان موکریانی
٤ - نامە تایبەتیەکەی.
٥ - کتێبی هۆنراوەی ئافرەتی کورد / نووسینی د. کوردستان موکریان
٦ - هەمان سەرچاوە.

- هەندێ - پاشماوە

تووشی هەستەوەری ئەبن بە توزی ناومال، بەلام بو تەنگە هەناسەیو هەندێ لە جورەکانی بیرۆ، ئەنجامێکی ئەوتوی بە دەست نەهێنا.

لە بەرئەوە چارەسەرکردن بە خو دوور خستنەوە لەو مادە هۆکارانەی هەستەوەری بە بنچینە دائەنرێت، تا ئەگەنە دوزینەوەیەکی میکانیکی ئەوتۆ، بۆ هەستەوەریو هۆیە ناوخۆیی‌یەکانی.

کردەوەی خۆپاراستن:-

پزیشکەکان بەوە ئاموژگاریمان ئەکەن، کە هەندێ کرداری خۆپاراستن هەیە هەموو کەسێك ئەتوانێ پێی هەستێو جێ بەجێی بکات ئەگەر هەستمان کرد بە کاردانەوە، بەرامبەر هەندێ مادەی ناسروشتی.

لەو کردەوانە.. پێویستە نەخۆش زۆر بە تێبینی بێت، واتا بە ووردی تیبینی کاتی روودانی هەستەوەری‌یەکەی بکات، شێوەکەی، جۆری ئەو خواردنەی ئەیخوات و پێی ناکەوێ، ئەو شتەی بەری ئەکەوێ، ئەو شوێنەی بۆی ئەچێ... ئەم لایەنانە پێویستن تووش بوو بە هەستەوەری تێبینیان بکات. چونکە هەستەوەری هەندێ جار بە هۆی هەندێ شتەوە تووش ئەبێت بە خەیالی کەس دا نایەت، بە مەرجێك ئەگەر تووش بوو هەستەوەری دژی تۆز لە ئەنجامی میروویەکی وورد بینی‌یەوەیە کە لە هەوادا هەیە پێ ئەوترێت «القراء». ئەگەر تووش بوو لە نەخۆشی‌یەکەی دڵنیا نەبوو پێویستە راوێژ بە پزیشك بکات و هەموو جۆرە زانیاری‌یەکی خۆی لە بارەی نەخۆشی‌یەکەوە بخاتە بەر دەستی.

جگە لە «تێروانین»ی خوێن کە پێشتریش دەستمان بۆ راکێشا ژمارەیەکی تر تێروانین و تاقی کردنەوە هەیە، کە ئەمان گەیەنێتە دیاری کردنی مادەی هۆکاری هەستەوەری، یەکێ لەو تاقی کردنەوانە پێی ئەوترێت «چوار گۆشەکان» ئەویش بە دروست کردنی چەند چوار گۆشەیەك لە سەر پێست، لە سەر هەر چوار گۆشەیەك دڵۆپێك لەو شلەیە ئەرێژین کە بەوە ناسراوە، ئەبێتە هۆی هەستەوەری، وەکو خۆلی ناو ماڵ، رووەك، مادەی کیمیایی، تووکی پشیلەیان سەگ.. هتد ئەگەر سووربوونەوە لە یەکێك لەو چوار گۆشانەی سەر پێست دەرکەوت، ئەوا ئەو نەخۆشە تووش بووە بە هەستەوەری، بەرامبەر بەو شلەیەی لەسەر ئەو چوار گۆشە رۆمان کرد.

بەلام جۆری دووەم لە تێ روانینی دۆزینەوەی هەستەوەری‌یە بە «شریتی نوساندراو»، کە بریتی‌یە لە گیراوەی مادەی هۆکاری هەستەوەری لە سەر پێست دا ئەنرێت بە هۆی شریتەوە، لە کاتێکی دیاری کراودا شریتەکە لائەبرێت و ئەنوارینە پێستەکەی ژێری بزانین سووربۆتەوە یان نا... ئێستا نزیکەی سێ سەد «٣٠٠» جۆر شریتی ناوەرۆك جیا بە مادەی جۆر بەجۆر وەکو رووەك و مادەی بۆ گەن و هەندێ خواردەمەنی یان شانەی دروست کراو وەکو نایلون دانراوە بۆ ئەم جۆرە تاقی کردنەوەیە. ئەگەر هەر جۆرە کاردانەوەیەك لە سەر نەخۆشەکە دەرکەوت لە دوای تێرانین، پێویستە پەنا بەرێتە بەر تێروانینی راستەوخۆ، کە بریتی‌یە لە خواردنی ئەو مادانەی گومانی لێ ئەکرێت، ئەمەش بۆ ئەو نەخۆشانەی هەستەوەری‌یان بەرامبەر خواردن هەیە.. ئەم جۆرە تێروانینە (فحص) دۆزینەوەی هۆی هەستەوەری، مسوگەر ئەکات، نەخۆشیش ئەوەی لە سەرە یارمەتی پزیشك بدات بۆ سەرکەوتنی چارەسەرەکەی ئەوەش بە دوورکەوتنەوەی بە گوێرەی توانا لە هۆکارەکانی هەستەوەری چونکە سەرکەوتنی چارەسەرکردنی ئەم دووچاربوونە بەشێکی زۆری لە سەر نەخۆش خۆی وەستاوە.

بزانێ لەوەوە دووچاری بووە سەری سوور ئەمێنێ، پێویستە بزانین

- * هەستەوەری = الحساسية
- * بیرۆ = الأكزيما
- * تەنگە هەناسەیی = الربو
- * خۆرکەی چاو = رمد في العينين
- * دووچار بوون = أصابة
- * تەنۆچکە = جزئيات
- * زانستی بەرگری = علم المناعة
- * دژەتەن = الأجسام المضادة
- * ئەزموونەیەك لەخوین = عينة من الدم
- * پلازما ،سیریژ = مصل
- * تێروانین = فحص

تیبینی :- ئەم نووسینە لە ژمارە ٣٢٨ی مانگی ئازاری ١٩٨٦ی گۆڤاری «العربی» کویتی - یەوە وەرگیراوە لە نووسینێکی «دکتور أنيس فهمي» ل ٥٥ - ٥٩

«مفاهيم جديدة في أمراض الحساسية»

- سێرك - پاشماوە

ترسی ئەوەم لێ نیشت ئاوازی گۆرانی‌یەکەم لە بیر بچێتەوە.... دوای بەرێوەبەرەکە کەوتم.. بەلای گەلێ پەردەی رەنگاو رەنگی هەمە جۆردا تێپەریم ، وێنەو هێلی سەیر لەسەر پەردەکان نەخش کرابوون بە بەرزی‌یەوەو بەسەرمانەوە هەندێ کەس بە بەرگی سوورەوە کاریان دەکرد . وام دانابوو، ئێستا ئەکتەرو سوارەکان دەبینم، کەچی چووینە سەر پەیژەیەکی پانیی بەرز، بەرێوەبەرەکە وەك ئاسك بەسەریا قەلەمبازی دەکرد، بێ‌هودە هەولم دەدا پێی‌دا بگەم! بەلای چەند ژوورێکی دیکەدا تێپەربووین، پەردەی ئەستوری چوخەی رەنگاو رەنگی پیادا درابوو. بەهەلە دەرگای‌یەکێ لەو ژوورانەم کردەوە غەلبە غەلب و هەراو هوریایەکی بێزارکەرم گوێ لێ بوو، خەلکێکی زۆرم بینی تەنها سەریانم لێوە دیاربوو. بەرێوەبەرەکە بەسەرما نەراندی کە دەرگاکە پێوەبدەم ووتیشی ئەوانە ئەو خەلکانەنکە چاوەرێی پرۆگرامەکانمان دەکەن. دەبێ نەزانن ئێمە لێرەدا چ دەکەین دواجار دەرگایەکی بچووکی ئاسنینی کردەوە.. هۆلێکی گەورەی نیو بازنەیی دەرکەوت ، هۆلەکە لە ژێر پیماندا بوو، لەناوەراستی ئەو هۆلە بەرینەدا جگە لە فوارەی ئاو چەند دارخورمایەکیشت دەدی، پیاوێکی رێك و پێك چاوی شەرارەی قینیان دەباران لێویشی دەلەرزی خەریك بوو ئافرەتێکی دەخنکاند... ئافرەتەکە لرخە لرخی پێ‌کەوتبوو. دیمەنێکی ترسێنەرم هاتە بەرچاو.. خۆم پێ‌رانەگیرا دەستم بەهاوار کرد، جوێنم داو داوای رزگارکردنی ئافرەتەکەم کرد کە پیاوەکە خەریك بوو دەیخنکاند.. بەریوەبەرەکە پیما هەلشاخا.

- بێ عەقل .. نازانی ئەوانە دوو یاریکەری بەتوانای ئەم سێرکەن؟... ئەوە تەنها نواندنەو هیچی تری.. ئەمە لە لایەکەوە لە لایەکی کەشەوە خۆ مرۆڤ نین دوو شێوەن و لە موم دروست کراون، وەکو ئەو پەیکەرانەی لە مۆزەکاندا دادەنرێن....

- حاجی - پاشماوە

ئاسایی تێنەپەریون دیارە ئەمە شتێکی ئاسایی‌یە بۆ شاعیرێکی وەکو بەنگینەو ئەمسالی ئەو لەگەڵ تێبینی لەو بارو دۆخەی کە تی‌یدا ژیاوە.

بەنگینە بە هەموو پێشکەوتنێك و راپەرینێك دڵخوش و تەردەماخ بووە بەلام سێ چوار شتی سەرەکی لە ژیانیا زیاتر فینکایی‌یان خستۆتە دڵ و دەرونەوە بزەی سمێلانی پێ‌هاتووە یەکی لەو شتانە قوتابخانەی زانستی بووە یەکێکی تریشیان ئاهەنگ و جەژنەکان بون بەتایبەتی جەژنی نەورۆزە، هەر کاتیکێش لە بازارا چاوی بە روژنامەی (ژین) کەوتبیو دیتبیەتی خەلك دەیکریو دەیخوێنێتەوە وەکو گوڵ گەشاوەتەوە بۆیە لە ناو دیوانەکەیدا چەند چامەیەکی بۆ ئەم مەبەستانە تەرخان کردون هەر وەکو بە مردنی روناکبیران و شاعیرانی هاوچەرخی زۆر بە پەرۆش بووە هەر کاتی شاعیرێك یان رابەرێك کۆچی دوایی کردبێ ئەوە بەنگینە، شین و ماتەمینی بە شیعر بۆ بەرپا کردووە بە سۆز لاواندویەتیەوە لەم رووەوە چەند چامەیەکی فرمیسکاوی بۆ (عبدالواحد) نوریو شێخ ئەنومر، مامۆستا رەفیق حیلمیو موفتی پینجوینیو عەباسی برایم دەرویش و پیرەمێردی نەمرو شێخ مەحمودی نەمرو مامۆستا شێخ بابەعەلیو چەندی تریش هۆنیوەتەوەو سۆزی دڵی خۆی بو هەڵ رشتون،

ئەمەش نمونەی هونراوەکانیەتی:

١ - شیوەنی بەنگینە بۆ شێخ مەحمودی نەمر:

ئەی دڵ کوێستی‌وا هەر نەبینراوە
بۆ هەڵ ناقرچی بەدەم چەفاوە
هاوار بەندی د ڵ برا بە جاری
قەلای قەومی کورد روخابە خواری

شەری دەربەندو بەردەقارەمان
بووە بە مێژو بۆ گەلی کوردان
لەشکر کەشیەکەی ئەو ساڵەی پیران
ئەت ووت رۆستەمەو هاتووە لە سیستان
چەمەر چوپی‌کەن بیتوین و پشدەر
بلێین سەردار رۆ هەی خاکمان بەسەر
وولاتی سنەو قەلای مەریوان
بە هاوارەوە بۆ شێخ ئەگریان
داخت بە جەرگە چەرخی هیچ نەزان
خستنیە پرسەخی سەرداری کوردان
حافظان هەمو بخوینن قورئان
هەمو بخوێنن قورئان
دەنگی حەزینتان بگاتە یەزدان
با بگاتە گوێی فریشتەی ئاسمان
بزانن شینە لە خاکی کوردان
خو شکانی لادێو دایکانی ناو شار
بگرین بنالن بۆ شێخی سالار
شاری هەولێر گشت ناوچەکانی
دڵ بریندارن وەك سلێمانی
دەوری کەرکوك و شێخی طالەبان
پرسەیان دانا بۆ سەر دارمان
بەنگینە بگری بە دڵ و بە کوڵ
وا شەمال بردی بونی غونجەی گوڵ

٢ - پەیرەوی‌و پەند،

ئەگەر ئەتەوی سەر ئێشە نەگری
دەم درێژ نەکەی زوبانت بگری
ئەگەر تۆ باش بیت خراپیت نەوێ
نە وەك هەر ماڵت خواشت خۆش بوێ
دەوران دەور ئەدا خۆ دونیاش کەچە
رەئی خۆت مەدە بە ناکەس بەچە
مەیکە بە یاری ئاشە تەنورە
بەواتەی نەزان لە خۆیش مەبورە
پیاو خراپ ئەگەر چیشتی لێ ببرێ
هێچ تێنافکری سفرەکەت ئەدرێ
لەگەڵ عالیم و زاناو هوشیار بی
چلون بە باشی تۆ خراپ ئەبی
روبکەرە یەزدان پەکت ناکەوێ
بێگانە بەدەر قەومی خۆت بوێ
دوبرا ئەگەر دڵیان یەك کەوێ
بە قسەی نەزان شانیان نانەوێ.

- لەئەمینداریتی - پاشماوە

بوونەومیان گەیشتۆتێ «مزگەوتی هەوارە بەرزە، زراین، بانی مەقان کەلار، مەولەوی، هێتواتە، زاراوە، ناودەشت، شوان کارە، بانی خەیلانی، مزگەوتی تاڵەبانی‌یە، هەمزە ئاغا، چوارتا، عەربەت عەربەتی هاو چاخ، صلاح الدين، شێخ بابە علی، هەلبجە عبدالقادر گەیلانی، بەکرە جۆ، عبدالرحمن بەگ، ئیمام قاسم، مام رۆستەم، مزگەوتی بەرێوەبردنی ناو خۆ، سید حسن، شێخ محمد بەرزنجی، بالێکدەری:) ئەمە لە شاری سلێمانی دا... بەلام لە دهۆك دا:

[مزگەوتی فایدە، حاجی ئامنە، حاجی حەلیمە، زاخۆی گەورە، سیمالکا، حاجی عەلی، مهمدیە، رکاوە، ابراهیم خلیل. ئاکرێ، بروشکێ، باتیك، کانی مهمدکی، شێخ منصور، محسنین، موفتی، مزگەوتی گەورەی دهۆك، مەلا عارف، شێخ عبدالرحمن، مزگەوت سەرەکی فەرماندە، سلطان حسین، سەردرگا، باکیدات]..

کەچی لە هەولێردا:

[مزگەوتی گەورە، بەرێوەبەرایەتی ئەوقاف، دیوانی ئەمینداریتی، کتێبخانەی گشتی، خانووی کارگێران، ئازادی، دامەزراندنی بینای ئەوقاف،]

بۆنەیەکی پیرۆز»

بەرێز ووتی:

لە کاتێکا کە ئاهەنگی لە دایك بوونی پێغەمبەری مەزنمان [محمد د.خ] دەگێرین، ئەم ئەمینداریتیو بەرێوەبەرایەتی‌یەکانی ئەوقاف لە هەر سێ پارێزگادا ئاهەنگی گەورە سازدەکەن کە لە گەڵ گەورەیی ئەم رۆژە تایبەتی‌یە بگونجێ، کە رێی بۆ هەموو مرۆڤایەتی رۆشن کردەوەو لە گێژەلووکەی نەزانیو بت پەرستی رزگاری بەم بۆنەوە، هەموو پیاوە ئاینی‌یەکان و لە گەڵیاندا تێکرای خەلك بەختەوەری خۆیان دەردەبرن و هیوادارین کە هەموو ساڵێك لەژێر سێبەری سەرکەی فەرماندەو سەرکەوتن دا ئاهەنگ بگێرین.

وێنەگرتنی: فارس.

- زولف - پاشماوە

شاکە : -
خانەوەو رێوە، خانەوەو رێوە
وە رەنگە روخسار مۆشی دیوە - ٤ -
لێو نەرم ئاسك چون ناو کوڵ هورِ
چەو ئەلەق بەلەق جون کەلگی تورِ - ٥ -
لێو نەرم ئاسك چون کەمەی پالان
چەو ئەلەق بەلەق چون رووی وەرەو دالان
دوو تیەتك دارۆ جێی رشك موران - ٩ -
منێ وە سلسلەی سەرباز گۆران - ٦ -
خاڵ چون جفەشا لە [illegible]ی حقەبلەو
مەگەر شوون پای دەرد هارەکەو - ٧ -
قژ لە وێنەی گەوین وە کەو حالەوە - ٨ -
خاڵ وێنەی پشقل وە تە پالەوە

سینە ساجەکەل، دان تێی برشیا
مەمك دوڵچانە، دۆ تێی ترشیا

١ - بەهرامی = ئەستێرەی مەریخ
٢ - سێوەنگی = رەش
٣ - تەیار = ئامادە
٤ - مۆشی = دەلێی
٥ - ئەلەق بەلەق = چاو ئەبلەق
٦ - منێ = لەوە دەچی
٧ - هارەکەو = مانگای‌هار
٨ - گەوێن = دارێکە
٩ - تیەتك = بلك

Institut Kurde de Paris

هەرجارێ نووسینێك

نووسین

ڕەووف بێگەرد

نووسەری فەرەنسی (کلودرۆی) لە کتێبەکەیدا (بەرگری کردن لە ئەدەب) باس لە ـ ریمون بونکاریە ـ ی کۆنە سەرەك وەزیرانی فەرەنسا دەکات کە جارێك لە (سان جون بیرسی)ی شاعیر دەپرسێت: «شاعیرەکە ڕاستە ئەڵێن لە کاتی بێ کاریدا شیعر ئەونووسیت»

ئەم بۆ چوونە سەرپێییە ئەو حەقیقەتەمان بۆ دەردەخات کە بوارەکانی ژیان لای هەندێك کەس ئەوەندە تەسك و نەبانە کە بێجگە لە خۆیان و کارەکەیان هیچی تر نابینن و ئاگایان لە ئەرکی کارو داهێنانەکانی تری مرۆڤ نیە، یان ژیان تەنیا بەو چاوە ئەبینن کە بەرپێی خۆیان ڕووناك ئەکاتەوەو لەوە زیاتر ئاسۆ بە تەم و گەردوون سندووقێکی داخراوە. ئەگەرچی هەمووکەس جیهانی تایبەتی خۆی هەیە، بەڵام جیهانی ژیان لەوە فراوانترو واڵاترە کە هەموو کەس بتوانێت لەپی بخاتە سەر، ئەوەندە هەیە پێویستە هەموو ئەوە بزانین کەشانەی هەنگ چەندە ئاڵۆزی لە دروست بوون و پەیوەندیە سەیرکانی هەنگەکاندا هەیە گرنگ ئەوەیە خۆشترین بەرهەمی کارو ناوازەترین شیرینیمان پێ ئەبەخشێت.

ئەوانەی لایان وایە کاری نووسین بۆ کات بە سەر بردن و بۆشایی پڕ کردنەوەیە هەڵەیەکی ئاسایی ناکەن. چونکە ئەگەر ئەرکی هەرە گەورەو مەترسی دار هەبێت کە مرۆڤ لە گەرداوەکەیدا سوور بدات و بیهەژێنێت، کاری داهێنانە لە نووسیندا، ئەم کارە «ئاسانەی لای هەندێك!!» ڕووخاندن و دروست کردنەوەیە. ڕووخانی کۆمەڵێك بەهاو نرخی پتووڕکاو بە کۆمەڵێکی نوێی بەهادار، بنیات نانی جیهانێکی چاك و پوختەتر لە جێگای ڕابووردوویەکی داڕزیو. ئەم کاری ڕامالین و دروست کردنەوەیەش کاتی بە نرخ و بیری بە پیت و ڕەسەنی دەوێت، ماندو بوون و شەو نخونیو ئازارو گینگڵی گەرەکە. لەو جیهانەدا بیری تەسك و بۆ چوونی ئەزوك پەی بە هیچ نابات. نووسەر کەسانێك دروست دەکات کە لە ژیانە ڕاستەقینەکەدانین، واتا مرۆڤی ڕاستی نین، بەڵام هەڵس و کەوت و ڕەفتاریان لە ئێمە جیا ناکرێتەوە، باری دەروونیو ژیانی ڕۆژانەیان وەك زۆر کەسی ئاسایی ژیانی خۆمان لە ئەنجامی کار کردن و کارتێ کردنەوەیە، ئەگەر وانەبن لای خوێنەر لە کۆمەڵگای مرۆڤایەتی دەردەچن و ئەبنە شتیتر (ئەگەرچی هەر مرۆڤی ئاسایی ژیانەکە نین) ئەم کەسە ئاساییو نا ئاساییانە دەبنە هەوێنی کارە درامیە مەزنەکانی ژیان. چەوساندنەوەو هەژاری، جوامێریو خۆشەویستی، قارەمانیەتیو ڕەندیی، ئازارو کۆیلەیی، بەرگەگرتن و سەرکەوتن هەموو ئەمانە لە کاری ئەدەبیو هونەریدا ئەبنە ڕێبازو وانە بۆ دوا ڕۆژی ئەوەکلن کەسەکانی ئەوکارانە دەبنە نموونەو مرۆڤە ئاساییە ڕاستە قینەکانی ژیان پێڕەویان لێ دەکەن، زۆریشیان لێ ئەپەرستن، زۆر ڕووی داوە خوێنەرێك کە ڕۆمانێکی خوێندوتەوە دوای تەواو کردنی تاچەند ڕۆژێکیش مێشکی سڕی ڕووداوە بە سام و مرۆڤە شکۆمەندەکانی بووە، لە گەڵیاندا ژیاوەو بۆوی بوونەتە ڕابەر، ڕەنگە وەك کتێبێکی پیرۆزیش لە خۆشەویستیا ڕۆمانەکەی نابێتە سەر چاویو ماچی کردبێت، بۆ نموونە کێ ـ پاڤڵ ـ گۆرکیو تونگنای ـ ئیتماتۆڤ و ـ فرانسوای ئەسیزیو زۆربای ـ کازانتزاکیو ـ جریبەری ـ ریمارك و ـ ئارنست ئیڤرهارد ـ ی جاك لەندەن و باڤڵ کورشاجین ـ ی ئوسترۆفسکی لە بیر ئەچێت؟ ئەی هەیە ـ لالۆ تۆم ـ ی بیشتر سناوو ـ ئانا کارێننا ـ تواستۆیو ـ ئەیوهان موریتنز ـ جورجیو لە یاد بکات؟ ئاخۆ ئەم مرۆڤە مەزن و شکۆمەندانەی باری گرانی ستەم و مەرگیان لە کۆڵ ناوەو تارمایی درنەیان ڕەواندۆتەوەو ژیانیان لای مرۆڤە ڕاستە قینەکان خۆشەویست تر کردەوە ئاسۆیی بیرکردنەوەیان بەرەو فراوانیو گۆڕین بردوە، ئەشێ ئەم مرۆڤانە نووسەر لە کاتێ بێ کاریو تەمەڵیدا دروستی کردبن یان لە کاتی عەشق و خولیاو سووتان و تواندنەوەدا؟.

دووەم پێشانگای جگەرگۆشەکانی سلێمانیو پاشە ڕۆژێکی پرشنگدار

سەرگوڵ تەیموور — **وێنەی: غازی [illegible]**

ـ لەم ساڵانی دوایەدا بایەخ دان بەمنداڵ و ڕۆشنبیری منداڵان لە هەموو جیهان بەگشتیو لە عیراقدا بەتایبەتی شوێنێکی ئێجگار دیاری وەرگرتووە. جا بۆیە پێویستە مامۆستاو پەروەردکارانی منداڵ شارەزاییەکی تایبەتیان هەبێت تا بتوانن منداڵی زیرەك و بەهرەدار دەست نیشان بکەن پاشان بەرەو ئارەزووەکانی خۆیان لە ڕێگایەکی ڕاستەوە دەستیان بگرن و پێشیان بخەن.

منداڵانی شاری سلێمانی بەزیرەکی خۆیان توانییان لە بواری وێنەکێشاندا سەرنجی هەموو عیراق و جیهان ڕابکێشن بەڵگەشمان ئەو خەڵاتانەیە کە لە پێشبڕکێ جیهانییەکاندا لەگەڵ پێشبڕکێی ناو عیراق خۆیدا وەریان گرتووە.

بەبۆنەی کردنەوەی دووەم پێشانگای منداڵانی سلێمانی کە بە چاودێری بەڕێوبەرایەتی چالاکی قوتابخانەکانی سەر بەبەڕێوبەرایەتی پەروەردەی سلێمانی لە هۆڵی چالاکی قوتابخانەکان لە بەغدا چاومان بە مامۆستای پەروەردکار نوری ئیسماعیل فەتاح کەوت کە ئەرکی ماندویەتیو سەرپەرشتیو ڕاهێنانی منداڵانی گرتبووە ئەستۆو دەربارەی دووەم پێشانگاکەیان ووتی:

● ئەمە دووەم پێشانگایە کە بەیارمەتی بەڕێوبەرایەتی چالاکی قوتابخانەکانی سەر بە بەڕێوبەرایەتی پەروەردەی سلێمانی ئامادەی دەکەین و (٢٥٠) منداڵ لە تەمەنی ٢ ـ ١٤ ساڵ بە (٣٥٠) تابلۆی جۆراو جۆر بەشداری تێدا دەکەن.

لەم جۆرە پێشانگایانەدا توانای منالان دەرئەکەوێت لەگەڵ ئەو کەرەسانەی کە بەکار هاتوون لە ڕەنگ کردنی ئەم تابلۆیانە بریتین لە ١) ڕەنگی ئاوی ٢) باستیل ٣) پارچە کاغەزی وردی ڕەنگاو ڕەنگ کە وەك ئیشی کاشی موازییك دەداتە چاو ٤) قوری سەناعی ڕەنگاو ڕەنگ ٥) دەنکە

شقارتە ٦) هەندێك ئیشی هێڵ کاری بە بەپێنووسی ڕەش.

ـ مەبەست لەم پێشانگایە چییە؟

● ئەم پێشانگایە تەنیا بۆ ئەوە نییە بزانین چ منداڵێك وێنەی جوانە بەڵکوو وەك لێکۆڵینەوەیەکە دەربارەی ئاوات و خواستی منداڵی کوردو لە دوایدا ناساندنی بەرهەمەکانی بە منداڵانی جیهان.

ـ جیاوازی پێشانگای ئەم ساڵ و پێرار؟

■ پێشانگای جاری پێشوو بابەتەکانی فراوان تر بوون واتە تەنیا وێنەکێشان نەبوو بەڵکوو هەندی ئیشی تریشی تێدا بوو وەك قورو پووش و زەنگیالەو پوولەك.

ـ ئینجا مامۆستا سەروەت دەربارەی پێشانگاکەیان پێیوتین.

● ئەتوانم بڵێم ئەم پێشانگایە لافاوێکی هونەری منداڵانەو هیوادارم ببێتە هاندەر بۆ هونەرمەندان بۆ دەست گرتنی منداڵان و فێرکردنیان و بڵاوکردنەوەی ئەم جۆرە تاقیکردنەوەیەیش لە هەموو شارەکانی کوردستاندا هەروەها هیوادارم وەزارەتی پەروەردەو وەزارەتی ڕاگەیاندن تەقەلایان لەم بارەیەوە یەك لابکەنەوە بۆ زیاتر سوود وەرگرتن و خزمەتی نەوەی داهاتوو.

ـ هونەرمەند کاك ئیسماعیل خەیاتیش دەربارەی ئەم پێشانگایە ووتی:

● ئاواتمان ئەوەیە کە مامۆستایانی سلێمانیو شارەکانی تری کوردستان ئەم جۆرە هەنگاوانە بنێن تا تاقیکردنەوەی ئەوانیش دەست نیشان بکرێت لە پەروەردەکردنی هونەری منداڵدا.

ئەم پەروەردەکردنە لایەنی تریشی هەیە ئەویش زیاتر لە جیهانی هونەری منداڵان دەگەین و ئەتوانم بڵێم ئەمە لایەنێکی سەرچاوەییە بۆ هونەرمەندە گەورەکانیش چونکە پەیوەندی بە تاقیکردنەوەی هونەرمەندە جیهانییەکانەوە هەیە.

شایانی باسە منداڵانی ئەم شارەز چەندین پێشانگای تریان کردووەتەوە لە شاری سلێمانیو بەشداری بەشێکی زۆر لە پێشانگاکانی دەرەوەی عیراق بوون و ئەم خەلاتانەیان وەرگرتووە.

حەوت خەڵاتی زێری پێشبڕکێی قادسیەی صدام بۆ وێنەی منداڵان کە لە بنەڕەتدا خۆی نۆ خەلات بوو لەگەڵ خەڵاتی بەڕێز وەزیری ڕۆشنبیریو ڕاگەیاندن و ١٢ خەڵاتی زیوو سی خەڵاتی مسین.

هەروەها بەشداری پێشانگای منداڵانی تورکیاو ژاپۆن و مەدریدو سیئول و هندستان و هەنگاریاو کوێت و میسرو هەندێك ئێستگەی تەلەفزیۆنی وڵاتانمان کردوەو لە هەموویاندا خەڵاتی ڕێزلێنان و بروانامەمان وەرگرتووە.

له چاپکراوەکانی دەزگاکەمان

«کەشکۆڵی کەلەپووری ئەدەبی کوردی»

زنجیرەی ژمارە ١٤٨ی بڵاوکراوەی دەزگاکەمان دەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی (کەشکۆڵی کەلەپووری ئەدەبی کوردی)یە، لە لێکۆڵینەوەی محمد علی قرەداغی ـ بەرگی سێیەم ـ لە قەوارەیەکی مام ناوەندیو بەرگێکی جوان دا لەم ڕۆژانەدا دەکەوێتە بەردەست خوێنەرانی کورد زمان.

دیداری شیعری کلاسیکی کوردی

زنجیرەی ژمارە ١٤٩ی بڵاوکراوەی دەزگاکەمان دەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی (دیداری شیعری کلاسیکی کوردی)یە لە ئامادەکردنی حەمە سەعید حەمە کەریم لە قەوارەیەکی گەورەو بەرگێکی قەشەنگ دا لەم ڕۆژانەدا دەکەوێتە بەردەست خوێنەران.

چاپکراوی نوێ

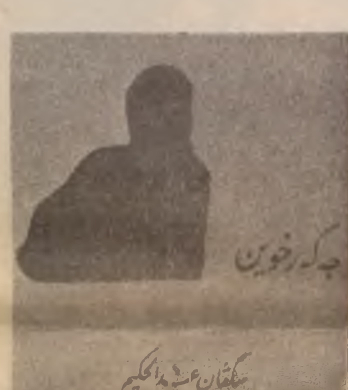

جەگەر خوین

لڤان نێزیکا سەیدا سگڤان عبدالحکیم ڤەکۆڵینەك لسەر هوزانڤانێ کورد جەگەر خوین نڤیسیەو چاپ کریەو دێ کەفتە بازارێ کتێب خانا کوردی.

ئەو چیرۆکا دوماهیکاوێ نەدیار

ل ڤان ڕۆژا پەرتوکا «ئەو چیرۆکا دوماهیکا وێ نەدیار» کەفتە بازاری ژ نڤیسینا چیروك نڤیس «شعبان مزیری» یا پێك هاتییە ژ (٤١) چل وئێك لاپەرا. ئەڤەو گوتنێیە کو کاك شەعبان بڤێ چیرۆکا دوماهیکا وێ نەدیار چار پەرتۆکێت دی ژی هەنە.. هیڤی داریت سەرکەفتنا وی‌نە..

بەردەباز

بە یارمەتی ئەمینداریەتیی گشتیی ڕۆشنبیریو لاوانی ناوچەی کوردستان، چوارەمین کۆمەڵە شیعری شاعیر موکەرەم ڕەشید تاڵەبانی بە ناونیشانی (بەردەباز) لە قەوارەیەکی مام ناوەندیو بەرگێکی ڕازاوەدا کەوتە بازاری چاپەمەنیی کوردییەوە.

چیرۆکی منالان.

چاوان و دایکی

جەمال نوری

ـ دایکی چاوان لە ڕیقنە چۆلەکەو.. گەڵا وەرینی درەختی ناو باخچەکەیان گەلێك بەداخ بوو؟

ـ بۆیە بریاریدا پەلکی درەخت و گوڵەکان هەڵپاچێ!

ـ چاوان.. کە دایکی بەمقەستی درەخت برینەوە بینی.. هاواری لێ هەڵسا...

دایە..! دایەگیان.. نەکەی لق و پەلی درەخت و گوڵەکان ببریت..! ئەی چۆلەکەکان لەسەر چی بجریوێنن و دڵخۆش بن! خۆ نیازتە لە بەری خۆشی درەخت و.. دیمەن و بۆنی خۆشی گوڵەکان بێ بەشمان کەیت!

+ ئاخر.. نازانی کاتی پاك کردنەوەی گەڵای وەریوو.. ڕیقنە چۆلەکەم نییە! ئەی نابینی دیمەنی ماڵەکە چەند ناشیرینە بەپیسی!

ـ نا.. نا.. دایەگیان لەمەولا ئەم ئەرکە بەمن بسپێرە!

+ لە دوای ئەو ڕۆژەوە.. هەر گەڵا.. یاریقنە چۆلەکەیەك لە باخچەکەدا ببینرایە.. چاوان دەستی ئەدایە گسك و سۆندەی ئاو و باخچەو حەوشەکەی ئەشت و خاوێنی ئەکردنەوە!

ـ لە دوای ئەو ڕۆژەوە.. دیمەنی باخچەکەی ماڵی چاوان گەلێ شیرین و ئازیزبوو.

ـ دایکیشی بەم کارەی گەلێ دڵخۆش بوو.

ـ چۆلەکەکانیش پەیمانیان بەیەکدا لەمەو پاش ڕیقنە لە باخچەکەی ماڵی چاوانا. نەکەن!

+ درەختەکانیش بڕیاریان دا. ساڵ بەساڵ میوەی زۆر ترو خۆشتریان بۆبگرن!

ـ گوڵەکانیش.. گوتیان ئەبێ لەمەودووا.. گوڵی گەلێ جوانترو بۆنخۆش تر پێشکەشی ماڵی چاوان بکەین!

شیعر بۆ منالان

«سەرکەوتن»

وشیار احمد اسود

منالانی قەشەنگ ڕوو
ئاغایێ زۆردار هەبوو
وەکو پێشەی پشتاو پشت
بێ تاوانانی ئەکوشت
فێر ببو هەموو جارێ
ئەگەرا بۆ جووتیارێ
تا بەهانەی پێ بگرێ
شتێکی لێ وەربگرێ
سەدان جووتیاری هەژار
لە دەستی ئاغا بێزار
بە جارێ وێرانە ماڵ
کەوتبوونە دەرگای سواڵ
بێزاری وای لێ کردن
کە ئیتر ئارام نەگرن
کاکە سەرکەوتێك هەبوو
لاوێکی جوان و ڕێك بوو

جووتیارێکی زۆر چالاك
تا بڵێی ئازاو سوارچاك
ئەچوو خەڵکی جۆش ئەدا
بچن بەگژ ئاغادا
جووتیار یەکیان گرت هەموو
دژی ئاغا ڕوو بە ڕوو
هێرش و پەلاماردان
دەرگای ئاغایان ڕووخان
جووتیاران هەموو شاد بوون
بەختیارو ئازاد بوون
ئەی منالانی وڵات
بۆ من یەکەمین ئاوات
کە هەر یەکێك لە ئێوە
سەرکەوتێك بێت بە پێوە
ئامادەی تێکۆشان بن
تا خاوەنی ژیان بن

چرۆکان دەگەشێنەوە

هەنار کەریم عمر

هۆشەنگ کەمال

شەپول موکەرەم ڕەشید

بنار موکەرەم ڕەشید

هاوکاری

دەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی
وەزیریە
تەنیشت
(المعهد القضائي)

تەلەفون
٤٢٥١٨٤٦
٥ خەت